

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Çağdaş ÇALLIOĞLU

ANTALYA AKSU İLÇESİNDE ÇALIŞAN ÖĞRETMENLERİN TOPLUMSAL
CİNSİYET, ERKEKLİK VE KADINLIK TANIMLAMALARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Çağdaş ÇALLIOĞLU

ANTALYA AKSU İLÇESİNDE ÇALIŞAN ÖĞRETMENLERİN TOPLUMSAL
CİNSİYET, ERKEKLİK VE KADINLIK TANIMLAMALARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Danışman

Prof. Dr. Şerife Gözde YİRMİBEŞOĞLU

Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Çağdaş ÇALLIOĞLU'nun bu çalışması, jürimiz tarafından Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Tülin SEPETÇİ (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Şerife Gözde YİRMİBEŞOĞLU (İmza)

Üye : Prof. Dr. Emine UÇAR İLBUĞA (İmza)

Tez Başlığı: Antalya Aksu İlçesinde Çalışan Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet, Erkeklik Ve Kadınlik Tanımlamaları Üzerine Bir Çalışma
--

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 24/06/2019

Mezuniyet Tarihi : 01/0/8/2019

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Antalya Aksu İlçesinde Çalışan Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet, Erkeklik Ve Kadınlık Tanımlamaları Üzerine Bir Çalışma” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Çağdaş ÇALLIOĞLU

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Çağdaş ÇALLIOĞLU
Öğrenci Numarası	20118503906
Enstitü Ana Bilim Dalı	Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Anabilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Şerife Gözde YİRMİBEŞOĞLU
Tez Başlığı	Antalya Aksu İlçesinde Çalışan Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet, Erkeklik Ve Kadınlık Tanımlamaları Üzerine Bir Çalışma
Turnitin Ödev Numarası	1117531503

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 93 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 09/07/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 15

alıntılar dahil % 23'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelerle sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

10/07/2019

Prof. Dr. Şerife Gözde YİRMİBEŞOĞLU

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR LİSTESİ	iii
KISALTMALAR LİSTESİ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL VE KURAMSAL YAKLAŞIM

1.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet.....	5
1.1.1. Toplumsal Cinsiyet ve Türkiye’de Eğitim Sistemi	6
1.1.2. Okulda ve Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet.....	8
1.1.3. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları	10
1.1.4. Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Algıları	11
1.2. Erkek ve Erkeklik - Kadın ve Kadınlık	11
1.3. Ataerkillik	13
1.4. Türkiye’de Yapılan Çalışmalar	15

İKİNCİ BÖLÜM ÖĞRETMENLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET, ERKEKLİK VE KADINLIK TANIMLAMALARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

2.1 Problem.....	19
2.2 Araştırmanın Amacı	19
2.3 Araştırmanın Önemi	20
2.4 Sınırlılıkları.....	20
2.5 Yöntem	21
2.5.1. Araştırma Modeli	21
2.5.2. Evren ve Örneklem	22
2.5.3. Verilerin Toplanması	23
2.5.4. Verilerin Analizi	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÖĞRETMENLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET, ERKEKLİK VE KADINLIK
TANIMLAMALARININ İNCELENMESİ,
BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet ile İlgili Aldıkları Eğitimler	25
3.2. Öğretmenlerin Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Tanımlamaları.....	27
3.3. Öğretmenlerin Kadın ve Erkek Kavramları Hakkında Görüşleri.....	30
3.4. Öğretmenlerin Kız ve Erkek Öğrencilere Yaklaşımı	38
3.5. Öğretmenlerin Kendi Aralarındaki Cinsiyetçi Yaklaşımlar	42
3.6. Sınıf İçi Uygulamalardaki Farklılıklar	45
3.7. Öğretmenlerin Aile Reisi Kavramı İle İlgili Görüşler.....	51
3.8. Öğretmenlerin Şiddet İle İlgili Görüşleri.....	54
3.9. Öğretmenliğin Cinsiyeti	57
3.10. Öğretmenlere Göre Günümüzde Kadının Durumu	61
SONUÇ	68
KAYNAKÇA.....	72
EKLER	78
EK.1. Yüz yüze Görüşme Formu	78
EK.2. Etik Kurul Formu.....	80
EK.3. İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Yazısı	81
Ö Z G E Ç M İ Ş.....	82

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Verileri	22
Tablo 3.10. Cinsiyete Göre Seçilmiş Göstergeler 2017 Yılı	62

KISALTMALAR LİSTESİ

AÇEV	: Anne Çocuk Eğitim Vakfı
ERG	: Eğitim Reformu Girişimi
ETCEP	: Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi
KADER	: Kadın Adayları Destekleme Derneği
KAMER	: Kadın Merkezi Vakfı
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

ÖZET

Toplumumuzun genelinde yaygın olan ataerkil anlayış ve toplumsal cinsiyet rollerine bakış açısındaki sınırlılık ve bilgi eksikliği, toplumun ilerleyişinde ve şekillenmesinde rol oynayan, genç nesillerin yaşamın ileriki yıllarına hazırlanmasında büyük pay sahibi olan öğretmenler arasında da yaygındır. Günlük hayatta kullanılan cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları toplumun genelinde birbirinin yerine kullanılmaktadır. Bu kavramların farklı anlamları olduğunun bilinmesi ve toplumun her kesimine dokunma şansı olan öğretmenlerin de bu kavramları doğru şekilde kullanması gerekmektedir.

Bu tez kapsamında, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda çalışan öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet, Erkeklik ve Kadınlık Tanımlamaları arasındaki farklılıkları bilip bilmediklerini ve öğretmenlerin bu kavramlara bakış açılarını öğrenmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda öncelikle cinsiyet, toplumsal cinsiyet, kadın, erkek ve ataerkillik kavramları açıklanmıştır. Araştırma yöntemi olarak bir nitel veri toplama yöntemi olan derinlemesine görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Antalya İli Aksu İlçesinde müdürlük, müdür yardımcılığı ve öğretmenlik yapan 8 kadın 8 erkek olmak üzere toplam 16 kişiyle görüşülmüştür.

Sonuçlar göstermektedir ki; öğretmenler toplumsal cinsiyet ile ilgili kavramlarda bilgi karmaşası yaşamaktadır. Ayrıca, öğretmenler cinsiyet ayrımcılığı yapmadıkları yönünde görüş belirtmiş olsalar da, görüşmelerin analizi yapıldığında istemsiz olarak ayrımcılık yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Alacakları doğru bir eğitim sayesinde okullarda sürekli olarak yeniden üretilen toplumsal cinsiyet kalıpyargıları sönme eğilimi gösterecektir. Bu değişim ise kadının toplumdaki 'öteki' konumundan sıyrılmasını ve toplumda her alanda erkek ile eşit olmasını sağlayacaktır.

Kadına yapılan şiddete kadar uzanan kalıpyargıların azaltılması için toplumsal farkındalık yaratılmalı ve özellikle okullarda uygulanmakta olan programlardan, öğretmenlerin üniversitelerde aldıkları eğitimlere, ders kitaplarından aile eğitimlerine kadar planlı bir şekilde mücadele etmeye devam edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, erkek, toplumsal cinsiyet, ataerkillik.

SUMMARY
**A STUDY ON GENDER, MASCULINITY AND FEMININITY DEFINITIONS OF
TEACHERS WORKING IN AKSU DISTRICT, ANTALYA**

Patriarchal understanding and lack of knowledge and understanding regarding gender roles are common throughout our society. Similarly, it is also common among teachers who play a role in the advancement and shaping of society and who have a large share in preparing young generations for later years of their lives. Throughout society, sex and gender concepts used in daily life are used interchangeably. It is necessary to acknowledge that these concepts have different meanings and teachers who have the chance to address all sections of society should use them properly.

Subject of this study is to find out whether the teachers working in the schools affiliated to the Ministry of Education aware of the differences between the definitions of gender, masculinity and femininity and their attitude to these concepts. In this context, the concepts of gender, social gender, women, men and patriarchy are explained in the first place. As a research method for the study, in-depth interview method, which is a qualitative data acquisition method, was preferred. A total of 16 people -8 women and 8 men-, who work as principal, deputy principal and teacher, were interviewed in the district of Aksu, Antalya.

The results reveal that teachers are experiencing informational convergence about social gender related concepts. Besides, although teachers stated that they did not discriminate against gender, it is concluded when the interviews are analyzed that they make involuntary discrimination. As a result of a decent education, their stereotype concerning social gender, which is constantly repeated in educational institutions, will tend to diminish. On the other hand, this change would enable women to stand out from the 'other' position in society and to achieve an equal position with men in all areas of society.

A social awareness should be created to reduce stereotypes extending to the level of violence against women. Besides, the struggle should continue in a planned manner, starting from the training programs being implemented in schools in particular, and from teachers' education in universities, from textbooks to family education.

Keywords: Woman, man, social gender, patriarchy.

GİRİŞ

Cinsiyet kadın ve erkek bireyler arasındaki biyolojik farklılıklardır. Kadınların doğurganlık özellikleri varken erkeklerin böyle bir özelliğe sahip olmamaları biyolojik farklılıktan dolayıdır. Toplumsal cinsiyet ise biyolojik yani fiziksel olmayan, doğuştan gelmeyen farklılıkları, yani kadın ve erkek arasındaki her türden ilişkileri ve bu ilişkilerin sosyal olarak nasıl kurulduğunu belirli bir bağlama göre tanımlamaktadır (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008: 15). Oğlunu maç izlemesi için futbol maçına götüreren bir erkeğin, kızının evde annesiyle kalıp ev işlerine yardımcı olmasını istemesi, oğluna doğumundan önce mavi kıyafetler alıp, kızına pembe kıyafetler alması toplumsal cinsiyete örnektir.

Toplumsal cinsiyet rolleri, kadınlık ve erkeklik anlayışı, toplumlarda birçok farklı sebep ile değişik biçimlerde şekillenmekte, farklı olarak yaşanmakta ve değişkenlik göstermektedir. Cinsiyete yüklenen görev ve sorumluluklar toplumdan topluma, kültürden kültüre ya da gelenekten geleneğe çeşitlilik taşıdığı için toplumsal cinsiyet kavramı sosyal bir çerçevede şekillenmekte ve dinamik bir süreç izlemektedir (Esen, 2013a: 762). Toplumsal cinsiyet rolleri, tarihsel süreç içinde, zamana, mekana, sınıfa ya da ırka göre olduğu kadar toplumun siyasi ve ekonomik koşullarına göre de çeşitlilik göstermektedir. Tarihsel ve kültürel koşullar, toplumsal yapı, din, ekonomik sebepler, bölgesel koşullar ve kişinin eğitim aldığı, çalıştığı ve yaşadığı ortam toplumsal cinsiyet, kadınlık veya erkeklik anlayışını değiştirmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkeğin sosyal yapılanma sonucu oluşan rol ve sorumluluklarına göre şekillendiğinden toplumdan topluma ve zamandan zamana farklılaşabilmekte ve etrafındakileri de değiştirebilmektedir (WHO, 1998: 15).

Bireylerde cinsiyet temelli düşüncenin ve yaklaşımların okul öncesi dönemde ailede öğrenilmeye başlandığı, okul ortamında ise bu düşünce ve davranışların ayırıştırıcı ve sınırlayıcı bir yapıya dönüştüğü belirtilmektedir (Esen, 2013b: 286). Toplumsal cinsiyet, kadınlık ve erkeklik ile ilgili birçok öğretimi, açık veya kapalı şekillerde okul tarafından öğretmenler, ders kitapları ve uygulanan müfredat ile öğrencilere öğretilmektedir. Öğrenciler öğrendikleri bu öğretiler ile toplum tarafından yüklenen cinsiyet rollerine uygun hareket ederler. Bu davranışlar toplumsal cinsiyet ayrımcılığının kalıcı hale gelmesine ve her nesilde yeniden kendilerine öğretildiği gibi ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeklik kavramlarının doğru öğrenilmesi ve kullanılmasını sağlayabilmenin birçok aşaması vardır. Bunlar sırasıyla; eğitimcilerin cinsiyet farkındalığı ve duyarlılığına sahip olmaları, kadın ve erkek tanımlamalarını doğru şekilde yapabilmeleri ve bu tanımlamaları öğrencilere ve ailelerine

doğru şekilde iletebilmeleridir. Ayrıca, eğitimin tüm aşamalarında kullanılan dilin cinsiyetçi olmaması, kendi kendine yeniden üretilen cinsiyetçiliğın azalmasına etken olacaktır. Fakat roller dayatan toplumsal bir kültüre ait, toplumsal cinsiyet eşitliğı konusunda yeterli bilinç düzeyine erişmemiş bir toplumsal ortamda yetişen ve yaşayan öğretmenlerin, eşitsizliğı sorgulamaları ya da okul öncesi dönemlerde öğrenilmiş cinsiyete dayalı kalıp öğretilerle mücadele edebilmeleri zor, çoğı zaman mümkün olmamaktadır. Bu sebeptendir ki, toplumsal cinsiyet eşitsizliğı eğitim yoluyla yeniden üretilmekte ve bu değışmeyen bir döngü halini almaktadır.

Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için ulusal ve uluslararası düzeyde birçok düzenleme yapılmıştır. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 4. maddesinde "Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve dil ayrımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz" denmektedir. Aynı kanunun 8. maddesinde ise "Eğitimde kadın erkek herkese fırsat ve imkân eşitliğı sağlanır" ilkesine yer verilmiştir. Bireylerin cinsiyet farkı gözetmeksizin temel eğitim almaları esastır. İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Pekin Deklarasyonu bireylerin cinsiyet farkı gözetmeksizin temel eğitim almalarına atıfta bulunmakta ve kişilerin eşit şekilde temel eğitim almalarını sözleşme altına almaktadır.

Fevziye Sayılan'ın (2012: 33) 'Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim' adlı makalesinde eğitimdeki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin diğeri bir yönünün eğitim paydaşlarından biri olan öğretmenlerle ilgili olduğu belirtilmektedir. Eğitim alanındaki toplam çalışanların yaklaşık % 59'unu kadınların oluşturduğu, sağlık sektöründen sonra kadınların en fazla işgücüne katıldığı alanın eğitim alanı olduğunun istatistiklerde görüldüğü belirtilmektedir. Aynı makalede, toplumun genel kanısının öğretmenliğın kadın mesleğı olarak kabul edildiğı yönünde olduğu; kız çocuklarının ise özellikle aileleri, eğitim paydaşları ve toplum tarafından kadınların eviçi rollerine uygun ve onun uzantısı gibi görülen bakım ve eğitim işlerinde çalışmaya yönlendirildikleri üzerinde durulmuştur.

Makalenin devamında ise; 'Kadınların eğitime erişim engellerinden biri nasıl kadınlara yönelik ayrımcılıkla ilgili ise, eğitime ulaşmış olanların eğitimden nasıl ve ne ölçüde yararlandıkları da eğitimdeki cinsiyetçi pratiklerle ilgilidir' denilmiştir. Bakıldığında eğitim alanlarında ilk olarak dile getirilen fırsat eşitliğidir. Fakat uygulanan sistem bir şekilde kadınların aleyhine işlemektedir. Bu işleyişi açıklamak için eğitimde cinsiyetçiliğın kapsamının ve içeriğinin öncelikle belirlenmesi gerekmektedir.

Makalenin son bölümünde ise eğitimde cinsiyetçilik konusunun, öğrencilerin eğitime nasıl ulaşacaklarından başlayarak, hangi tür becerilerin kimler için öngörüldüğü, meslek yönlendirmesinin nasıl yapıldığı, okul yönetimi ve öğretmen tutumları ve eğitim programlarının içeriğinin araştırılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Diğer bir deyişle, öğrencilere verilecek olan bilginin nasıl ve kimler tarafından seçildiğinin, okulun bir kültürel alan olarak nasıl düzenlendiğinin ve işleyişinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesinin gerekliliğinin önemine vurgu yapılmıştır.

Son yıllarda eğitim ve toplumsal cinsiyet tanımlamaları konuları üzerinde araştırmalar ve çalışmalar artmış olmasına rağmen, öğretmenlerin toplumsal cinsiyet konusundaki algılarının belirlenmesi, araştırmacılara, eğitim programı hazırlayan kişi ve kurumlara ve bu programları uygulayanlara çalışmalarında ve hazırlayacakları programlarda kullanabilecekleri veri sağlayacağından dolayı çok önemlidir.

Bu çalışmanın çıkış noktası, ataerkil bakış açısının eğitimde ne şekilde etkili olduğunu görmek, toplumsal cinsiyet yaklaşımı hakkında öğretmenlerin bugün buldukları noktanın anlaşılmasını sağlamak, öğretmenlerin toplumsal cinsiyet ile ilgili herhangi bir eğitim alıp almadıklarını öğrenmek, sözü geçen kavramların öğretmenlerin yaşamlarını nasıl etkilediğini ortaya koymak, öğretmenlerin şiddet ve sınıf içi ve okulda cinsiyetçilik ile ilgili düşüncelerini almak olmuştur. Çalışmanın bu anlamda alana bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca, toplumda kadına ve erkeğe yüklenen rollerin, öğretmenler için nasıl bir anlam taşıdığına araştırılması, öğretmenlerin toplumsal cinsiyet, erkeklik ve kadınlık kavramları konusundaki düşüncelerinin ortaya çıkartılması, sonraki nesillerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerini daha dengeli olarak şekillendirmesi bakımından faydalı olacaktır. Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesine bu anlamda gereksinim duyulmaktadır.

Çalışma, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda çalışan öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet, Erkeklik ve Kadınlık Tanımlamaları arasındaki farklılıkları öğrenmeyi ve öğretmenlerin bu kavramlara bakış açılarını öğrenmeyi amaçlamaktadır. Araştırma yöntemi olarak bir nitel veri toplama yöntemi olan derinlemesine görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Bu sayede öğretmenlerin konu ile ilgili genel düşünceleri ile birlikte konuyla bağlantılı diğer görüşlerinin de alınması hedeflenmiştir.

Örneklem büyüklüğü 16 kişidir. Antalya ili Aksu ilçesinde bulunan ortaokullardaki yönetici ve öğretmenler ile görüşmek istenmiş, müdürlük, müdür yardımcılığı ve öğretmenlik yapan 8 kadın 8 erkek olmak üzere toplam 16 kişiye ulaşılarak görüşmeler tamamlanmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde; literatür incelemesi yapılarak, cinsiyet,

toplumsal cinsiyet, ataerkillik, erkeklik ve kadınlık kavramlarına değinilmiştir. Sonra da günümüze kadar Türkiye’de yer almış örnek çalışmalardan ve projelerden bahsedilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki ayırım göz önünde bulundurularak araştırma konusunu oluşturan problem durumu belirtilmiş, araştırmanın amacı, önemi ve sınırlılıklarına yer verilmiştir. Ayrıca araştırmanın yöntemi ele alınarak, araştırmada kullanılan model, evren ve örneklem, verilerin ve veri toplama aracının özellikleri açıklanmış, verilerin değerlendirilmesine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; yöneticiler ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular ataerkil anlayış çerçevesinde yorumlanarak, eğitimde toplumsal cinsiyet üzerinde durulmuştur. Öğretmenlerin ve yöneticilerin toplumsal cinsiyet, kadınlık ve erkeklik tanımlamaları konuları yönetici ve öğretmenlerden alınan veriler doğrultusunda kadın çalışmaları ve toplumsal cinsiyet perspektifinde tartışılmıştır.

Son olarak çalışmanın dördüncü bölümünde; yapılan araştırmanın genel değerlendirmesi sonuç başlığı ile yer almış, temel alınan kuramlar çerçevesinde yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler yorumlanarak, varılan sonuçlara uygun öneriler getirilerek çalışma tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL YAKLAŞIM

1.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet (sex), kadın ve erkek cinselliğinin biyolojik özellikleridir. Doğumla atanmış olan cinsiyet insanın fiziksel ve genetik özellikleridir. Ayrıca toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları ile ilgili literatürde cinsiyetin doğal, biyolojik, değiştirilemez ve her yerde aynı olduğu belirtilmektedir. Ancak cinsiyet kavramına sadece kadının ya da erkeğin biyolojik özellikleri olarak bakmak yanlış olacaktır. Cinsiyet, toplumların kültürel yapısına bağlı olarak kişinin sosyalleşmesiyle zamanla gelişip toplumsal cinsiyetin kazanılması ile değişime uğradığı için, toplumdaki topluma, kültürden kültüre değişen, erkek ve kadın için biçilmiş farklı rolleri kapsamaktadır. Bu roller aile içinden kök salmakta, modellerin gözlenmesi yoluyla filizlenmekte, eğitim ortamlarında büyütülmekte ve kişinin tüm yaşam süreci içinde şekillenmekte, uygulanmakta ve değişmezi haline gelmektedir.

İlk kez 1968 yılında Amerika'da Robert Stoller tarafından toplum içinde kadın ve erkeklerin konumlarının farklı olduğuna vurgu yapmak için toplumsal cinsiyet (gender) tanımı yapılmıştır. Gender sözcüğünün kökü Latince 'generare'dir (doğurmak, baba olmak), fakat bağlantılı olan 'genre' (tür, edebi tür) ve 'genus' (cins) sözcükleriyle birlikte 'gender' özel bir anlam, büyük ölçüde dilbilgisel bir anlam kazanmıştır (Williams, 2005: 347). Toplumsal Cinsiyet kavramını ilk kullananlardan Ann Oakley'e (1972) göre 'cinsiyet' biyolojik kadın-erkek ayrımını anlatırken, 'toplumsal cinsiyet' erkeklik ile kadınlık arasında buna paralel ve toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır.

Genel olarak toplumsal cinsiyet (gender), kadın ve erkekler için toplumsal olarak oluşturulmuş roller ve öğrenilmiş davranış ve beklentilere işaret etmek için kullanılan bir kavramdır (Ecevit, 2003: 83). Toplumsal cinsiyet kavramı toplumsal bir kurgudur. Sosyokültürel yapı ile toplum içerisinde şekillenerek her toplumda farklı özellik kazanmaktadır. Türk toplumu gibi ataerkil toplumlarda, toplumsallaşma sürecinde, kız çocuklarına duygusal, kırılgan, nazik, sevimli, anlayışlı, saygılı, terbiyeli, hoşgörülü gibi nitelikler yüklenir. Erkek çocukların ise sert, kavgacı, hırslı, yaramaz, bağımsız olması istenir. Aile içerisinde bebeklikten itibaren bu rol özellikleri öğretilir ve yaşamın her anında bu rollere uyulması beklenir.

Batı'da yirminci yüzyılın ikinci yarısında gündeme gelmeye başlayan bir kavram olan toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin toplum içindeki statüsünü, bunlara uygun rollerini, görev ve sorumluluklarını, konumunu, toplumun bireyi nasıl görüp algıladığını ve beklentilerini

kapsar (Sancar vd., 2006: 4). Doğa cinsiyeti belirlerken, kültür toplumsal cinsiyeti belirlemektedir. Batılı modeller ‘sex’ ile kişinin biyolojik durumu kadar anatomik özelliklerini, ‘gender’ ile de sosyal ve kültürel rollerin temsilini ifade etmektedirler (Newman, 2002: 353). Söylenmeye başladığı zamandan bugüne kadar birçok değişimle farklı anlamlarda kullanılan toplumsal cinsiyet kavramı, en doğru şekliyle feministler tarafından ‘cinsler arasındaki ilişkinin toplumsal olarak örgütlenmesini kastetmek’ (Scott, 2007: 3) şeklinde kullanılmıştır.

Toplumsal cinsiyet kavramı ataerkillik ile de sıkı sıkıya bağlıdır. Toplumsal cinsiyet algısı öncelikle anaerkillikten ataerkilliğe ve daha sonra günümüze kadar toplumların geçirdiği değişime paralel olarak sürekli değişmiştir. Son yıllarda yapılan çalışmalarda sıklıkla (Horrocks 1994, Real 2004, Kassing vd. 2005, Levant ve Richmond 2007, Ulusay 2004)toplumsal alanda meydana gelen değişimlerin cinsiyet düzenini de etkilediğine vurgu yapılmaktadır.

Cinsiyet düzeni toplumların değişmesi ile birlikte değişmekte ve son yıllarda yapılan araştırmalarda bu değişimin süratli bir şekilde yaşandığı ortaya çıkmaktadır. Kadının çalışmaya başlaması sonucunda aile işlerinin yanı sıra diğer alanlarda da kendini göstermesi ile erkek egemenliği yıkılmaya başlamıştır. Erkek hem toplum tarafından kendine yüklenen rolleri sergilemek zorunda kalmakta, hem de alışık olmadığı ev işleri, çocuk bakımı gibi farklı rollere uyum sağlamaya çalışmaktadır. Aynı zamanda daha önceden kendisinden beklenmeyen duygusallık, hoşgörü ve empati gibi davranışları da sergilemek zorunda kalmaktadır.

Toplumsal cinsiyet, rolün bireyin hayatına dahil olması, rolün öğrenilmesi, toplumsallaşma ve içselleştirme aşamaları ile gerçekleşir. Bu üçlü ilişkinin sürekliliğini ve tekrar üretilmesini sağlayan da bireyin ailesi, sosyal çevresi ve medyadır (Connell, 1998: 79). Literatür incelendiğinde çeşitli araştırmalar anne-baba, öğretmenler, kitle iletişim araçları vb. unsurların çocuğun sosyalleşmesinde etkili olduğu gibi, aynı zamanda da kişinin toplumsal cinsiyet rol kalıpları belirlemede de etkisini ortaya koymaktadır (Seçgin ve Tural, 2011: 28).

1.1.1. Toplumsal Cinsiyet ve Türkiye’de Eğitim Sistemi

Türkiye’de egemen olan ataerkil yapı mevcut eğitim sistemini de etkilemektedir. Evin dışına çıkıp ailesinin dışında insanlarla karşılaşmaya anaokulu çağından itibaren kurumsal eğitim içinde yer almaya başlayan çocuk bireyler, toplumda egemen olan değerlerin okulda da devam ettiğine tanık olmakta ve ailesinde yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin burada da

devam ettiğini görmektedir. Fakat evde ve okulda aynı eşitsizliğin devam etmesi dolayısıyla çocuklar toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin varlığını fark edememektedirler.

Ailesi tarafından iyi bir eş olması, çocuklarına bakması ve ev işlerini yapabilmesi için yetiştirilen kız çocuklarının aldıkları eğitim aileleri tarafından önemsenmemektedir. Eğitim ikinci planda kalmaktadır. Ülkemizde kız çocuklarının okullaşma oranı yapılan tüm kampanyalara ve farkındalık çalışmalarına rağmen halen düşüktür. 2001-2005 yılları arasında UNICEF tarafından yürütülen 'Haydi Kızlar Okula' kampanyası ve Turkcell ve Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği tarafından başlatılan 'Kardelen' projesi farkındalığın artması ve kız öğrencilere burs verilerek okullaşma oranındaki farkın kapanması için gerçekleştirilmiş farkındalık kampanyalarıdır.

Türkiye'de özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgelerimizde bulunan illerde ve kırsal bölgelerde yaşayan kız çocuklarının okullaşma oranları eğitimdeki cinsiyet eşitsizliğinden daha fazla etkilenmektedir. Okul terk etme sayılarında ise düşük gelire sahip ailelerin kız çocuklarının fazla olması göze çarpmaktadır. Erkek çocuklarının ailelerin gelirleri düşük olsa bile okullarına devam ettirildikleri ise eşitsizliğin başka bir boyutudur. Ekonomik düzeyi daha iyi olan ailelerin kız çocuklarının eğitim seviyelerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Türkiye'de istatikselsel olarak milli gelir artmaktadır. Ancak, eğitimde fırsat eşitliği konusunda aynı artış görülmemektedir. Türkiye'deki düşük gelirli aileler kız çocuklarının iki yıldan daha az eğitim görme oranları % 6'dır. Doğu ve Güneydoğu Bölgelerimizdeki şehirlerde bulunan kızlar arasında ise bu oran % 43'e yükselmektedir (UNESCO'dan akt. Kaya, 2013: 27). UNICEF tarafından ülkemizde kız çocuklarının eğitimle buluşmaları ile ilgili bazı olumsuzluklar bulunduğu belirtilmiştir. Bunlardan bazıları şu şekildedir (Adıgüzel, 2013: 325):

1. Okul ve derslik sayısında yetersizlik;
2. Okulların çocukların oturdukları yerden uzakta bulunması ve ailelerin kız çocuklarının tek başlarına bu kadar yol gitmelerini istememeleri;
3. Ailelerin, çocuklarını, elverişsiz şartlardaki tuvaleti olmayan, su şebekesi bulunmayan okullara göndermek istememeleri;
4. Ailelerin ekonomik seviyelerinin düşük olması;
5. Ailelerin kızlardan daha çok erkekleri önde tutan geleneksel değerleri;
6. Aile ekonomisine katkı sağlamaları için çocukların çalıştırılmaları veya ev işlerinde yardımcı olmalarının istenmesi;
7. Kız çocuklarının bir an önce evlenmelerinin istenmesi;

8. Okumuş kadın sayısının az olması dolayısıyla kız çocuklarının rol model alabilecekleri kadınların nadir olması ya da hiç olmaması;
9. Ortaöğretime devam etme imkânlarının çok düşük olması sebebiyle ilköğretimin önemsiz sayılması.

Eğitim almaları gereken zamanda eğitim alamayan kız çocukları, toplumda kendilerinden daha güçlü olan erkeklerin istekleri doğrultusunda hayatlarını devam ettirmek zorunda kalmaktadırlar. Ekonomik olarak bir geliri olmadığı için kadınlar hayatları boyunca bir erkeğe ihtiyaç duymaktadır. Kadınların içinde buldukları bu durumdan kurtulabilmeleri ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için devlet tarafından tüm kurumların dâhil edildiği çözüm politikaları geliştirilmelidir.

1.1.2. Okulda ve Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet

Okullarda toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili birçok sorun bulunmaktadır. Aile tarafından öğretilen toplumsal kalıp yargıları okul içerisinde de varlığını sürdürmekte ve sürekli olarak yeniden üretilmekte ve öğretilmektedir. Eğitimin tüm kademelerindeki okullarda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ders kitapları, öğretmenler, okul yöneticileri ve diğer çalışanlar ve eğitim programları aracılığıyla çocuklara öğretildiği görülmektedir. Bireyin toplumsallaşma sürecinde yeri doldurulamaz bir öneme sahip olan aileyi takiben, okul sürecin ikinci önemli faktörü olarak devreye girmektedir. Aile içerisinde başlayan rol ayrışması, okuldaki eğitim sürecinde kuvvetlenmektedir.

TUSİAD'ın (2000: 23-114) raporuna göre kız ve erkek çocuklara cinsiyet kaynaklı roller ve onlardan beklenenler kapalı ya da açık bir şekilde sunulur ve benimsetilir. Bu benimsetilen roller sayesinde çocuklar toplum tarafından kabul edilmiş olan geleneksel cinsiyet rollerine uygun davranışlar sergilemeye başlarlar. Toplumdaki geleneksel kalıpyargılar, çocukların hayatlarını bu kalıp yargılara göre şekillendirmekte, toplumdaki rollerinin neler olduğunu ve bu rollere uygun olan başarı ölçütlerini belirlemektedir.

Gök'e göre, eğitimin toplumsal kalıpları benimsetmesi en çok ilkökul kademesinde gerçekleşmektedir. Okulda öğrencilere erkek egemen toplumsal değerler öğretilmekte ve zaman içerisinde öğrencilerin bu öğretilen değerleri benimsemeleri sağlanmaktadır. Öğretmenlerin cinsiyet eşitsizliğine olan duyarlılıkları ise bu öğretilen değerleri benimsetme durumunu değiştirmektedir (Gök, 2004'ten akt. Asan, 2010: 68). Öğretmenlerin cinsiyet eşitsizliği ile ilgili farkındalık düzeyine göre özellikle ilkökulda çocuklara küçük yaşlardan itibaren benimsetilmeye başlanan ataerkil değerler sürdürülmeye devam etmektedir. Bu şekilde de eğitim kurumları toplumsal cinsiyetin yeniden üretildiği en önemli kurumlar olmaktadır.

Eğitimdeki cinsiyetçi eşitsizlik kurumlar tarafından önlemler alınmasına karşın çözümlenemeyen bir problemdir. Ders kitapları incelendiğinde içeriklerinde birçok cinsiyetçi ifade barındırdıkları görülmektedir. Ders kitapları cinsiyetçi yaklaşımın öğrencilere aktarıldığı önemli bir kaynaktır. Eğitim programları ile desteklenmekte olan cinsiyetçi unsurlar içeren ders kitapları, egemen olan ataerkil toplumsal ideolojiyi içten içe ve hızla beslemektedir. Dolayısıyla, erkek egemen bakış açısı okullarda ders kitapları sayesinde de yeniden üreilmeye devam etmektedir.

Okulda ve ailede öğrendikleri toplumsal cinsiyet rolleri kitaplarla ve öğretilen eğitim programlarıyla farklılık göstermediği için öğrenciler eşitsizlik ile ilgili bir sorgulama yapmazlar. Öğrenilen bu roller nesilden nesile aktarılmaya bu şekilde devam eder. Kitaplarda öğretilen kadının ‘annelik’ rolü, doğurganlığı ve ev işleri ile uğraşması kız çocukları tarafından benimsenir. Bu öğretiler ile yetişen kız çocukları annelik rolünün, çocuk doğurmanın ve ev işleri ile uğraşmanın sadece kadının görevi olduğunu içselleştirir ve bunun sebebini sorma ihtiyacı hissetmez.

Özellikle Türkçe dersinde işlenen metinlerde bulunan görseller ile Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alan görsellerde kadınların ev işleri ve çocuk bakımı ile uğraştıkları, kız çocuklarının ev işlerinde anneye yardım ettiği, erkek çocukların ise tamirat, eşya taşıma vb. işlerde babaya yardım ettiği görülmektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalar sonrasında bu tür cinsiyetçi kalıpların kitaplarda azaldığı gözlemlenmiştir.

Asan’ın 2010 yılında ‘Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik ve Öğretmenlerin Cinsiyetçilik Algılarının Saptanması’ isimli makalesi ile ilgili yaptığı çalışmada ilkökulda okutulan 35 ders kitabını incelemiştir. Ayrıca, 241 ilkökul öğretmenine anket çalışması yapılmıştır. Araştırmaya göre öğretmenlerin okulda, sınıf içi uygulamalarda cinsiyetçilik algısına sahip oldukları görülmüştür. Ders kitaplarının incelenmesinde ise kitapların cinsiyetçi kalıpların ve tutumların olduğu ortaya çıkmıştır.

Ayrıca yapılan araştırmalarda ders kitapları incelendiğinde öğrencilerin ileride seçecekleri meslekler ile ilgili de üstü kapalı mesajlar verildiği gözlemlenmiştir. Fiziksel güç gerektiren işler ile yönetim alanındaki işlerin erkek meslekleri, hizmet etmek ile ilgili işlerin ise kadın meslekleri olarak gösterildiği saptanmıştır. Prof. Dr. Firdevs Gümüšoğlu’nun, ‘Ders Kitaplarına Toplumsal Cinsiyet 1928’denGünümüze’ kitabında, ders kitaplarında yer alan eşitsizliğe ilişkin şöyle örnekler vardır (Gümüšoğlu, 2008: 47):

1. 2011 yılında Türkçe 3. Sınıf kitabında “Annem ev işlerini bitirince eline tığını alır, dantel örer, moda şarkıları mırıldanır” ifadeleri yer almaktadır.

2. 2012 yılında 1. Sınıf Türkçe Kitabı'nda bebeğini ayaklarında sallayan anne resmi bulunmaktadır. Diğer taraftan “ekmek” yapımına ilişkin resimde erkeklerin üretimi yaptığı bilgisi verilmektedir.

3. Bir başka Türkçe kitabında, “Annesi ona şal örmüş”, “Dayım bize kuzu aldı. Adını Zeliş koyduk”, “Ece yün ipi al, ör”, “Anne soğan kes” cümleleri yer almaktadır.

Toplumsal ve geleneksel değerler ile kişilere yüklenen cinsiyet rollerinin inşasında ders kitaplarının çok önemli rolü bulunmaktadır. Elbette ki toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kullanılan dilin cinsiyetsizleşmesi ve kadının öteki konumundan kurtulması için eğitimin içinde bulunan tüm paydaşların önemi çok büyüktür. Bu paydaşlardan biri olan ders kitaplarının toplumsal cinsiyet eşitsizliğine hizmet etmemesi için hazırlayanlar, onaylayanlar ve kullananlar tarafından içeriğine ve kullanılan dile dikkat edilmelidir.

1.1.3. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları

Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları yaşamımızın her anında ve alanında bulunmaktadır. Erkek ve kız çocuklarının oyuncaklarının çeşitleri, giydikleri kıyafetlerin kızlar ve erkekler için belirlenmiş olan renkleri, oynadıkları oyunlar ve çevrelerinde gördükleri kadın ve erkeklerin nasıl davrandıkları toplumsal cinsiyeti yavaş yavaş benimsemesine sebep olur. Bilgisayar programının kodlanması gibi doğumdan itibaren çocuğun toplumsal cinsiyet algısı kodlanmaya başlar. Kodların sonradan değiştirilmesi ise neredeyse imkansız hale gelmektedir.

Toplum tarafından, kadının aile içindeki annelik rolü temel rolü olarak benimsenmiştir. Ev içi sorumlulukları ise kadının diğer en önemli rolü olarak görülmektedir. Birçok toplum tarafından kabul edilen gerçek evrensel bir boyut kazanmıştır. Eşler arasında herhangi bir sorun çıkmaması için kadın temel görevi olarak görülen ev işlerini ve annelik görevini yerine getirmeli, erkeklerin yapacağı meslekleri yapmamalıdır. Türkiye gibi ataerkil geleneklere göre yaşayan toplumlarda bu tür düşünceler daha çok kabul görmektedir. Bu sebeple de kadına uygun görülen roller toplum içinde daha da güçlenerek varlık göstermektedir.

Ev kadını kimliğini kadınlar öncelikli olarak kabul etmektedir. Bir işte çalışsalar bile ev işleri, çocuk bakımı ve eşlerinin istekleri ön planda olmaktadır. Ev işleri ve çocuk bakımının sadece kadın tarafından üstlenilmiş olması ve erkeğin bu işleri paylaşmaması yüzünden kadınlar daha az rekabet isteyen işlerde çalışmayı istemektedirler. Erkeğin yemek yapması, evi temizlemesi, çamaşır işleri ile uğraşması, ütü yapması ve çocukların bakımlarıyla ilgilenmesi toplumsal kalıp yargılarına ters düşmektedir.

Diğer taraftan, kadının bir işte çalışması ve erkeğin evde olması, kadının erkeğin arkadaşlarının olduğu bir ortamda hesap ödemesi erkeği küçük düşürecek davranışlar olarak görülmekte ve toplumsal kalıp yargılarıyla uyuşmamaktadır. Toplumsal kalıp yargılar toplumun kendisi tarafından oluşturulur, toplumdan topluma değişiklik gösterir ve kalıp yargıların değişmesi de çok uzun zaman ve çaba gerektirir. Erkekler bu kalıp yargıların değişmesini istemezler ve kalıp yargıların kendi taraflarında olduğunu bilirler. Dengelerin değişmesi erkeklerin toplumda kadınlara karşı üstünlüklerini kaybetmelerine sebep olacaktır.

1.1.4. Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Algıları

Öğretmenler eğitimde öğrenciler üzerindeki en önemli unsurdur. Özellikle okulöncesi ve ilkokul kademelerinde, öğretmen öğrenci için çok büyük anlamlar ifade etmektedir. Bu kademelerdeki öğrencilere göre öğretmenlerin yaptığı her hareket doğrudur anlayışı, öğrenci tarafından kabul görülür ve örnek alınır. Genel olarak öğretmenler anne babalar gibi önemli örnek rol modellerdir. Ancak aynı zamanda eğitim süreci toplumsal kalıp yargıların öğrenildiği ve ataerkil düzenin hüküm sürdüğü bir alan olarak kabul edilir. Ataerkil düzenin devam etmesi üzerine inşa edilen eğitim öğretim süreci öğretmeni anne ve babanın yerine koyar.

Öğretmenin fiziksel ve duygusal durumu öğrencilere yansımaktadır. Öğretmenin ders anlatım şekli ve tekniği, sınıf içi davranışlarının cinsiyetçi tutuma ve dile sahip olup olmaması, olaylara bakış açısı ve kişiliği öğrencileri tarafından takip ve taklit edilmektedir. Bu davranış biçimlerindeki tüm özellikler öğrencilerine yansımaktadır. Bu sebeptendir ki, eğitim programları, hazırlanan ders kitapları ve diğer eğitim paydaşlarının rolü yanında öğretmenin rolü çok daha büyük öneme sahiptir.

1.2. Erkek ve Erkeklik - Kadın ve Kadınlık

Erkeklik, ataerkil güç ve toplumun kalıpyargıları sayesinde akıl, güç, irade, aktiflik, şiddet uygulayabilmek, başarı, bağımsız davranmak, başkalarını yönetmeyi bilmek gibi anlamlara sahip bir tanım haline gelmiştir. Erkek toplum tarafından etken, yöneten-yönlendiren, koruyucu – kollayıcı-sahiplenici, mücadeleci, ailesinin sorumluluğunu üstlenen, mantıkla hareket eden duygularını göstermeyen, fiziksel güç kullanabilen, öngörülemez, başına buyruk, yüceltilen, ilgi isteyen ve bencil olarak tanımlanmaktadır. Toplum ideal kadın ve erkek rollerini bizler için hazırlar. Erkeğin nasıl tanımlanacağını da toplumun kendisi belirlemektedir.

Ataerkil toplumlarda, ataerkilliğin getirmiş olduğu kurallar ve yaptırımlar erkekler tarafından kendi yaşamlarını kolaylaştırdığı için kolayca benimsenir. Erkeğin kabullenmesi

kolay olan bu kurallar ve yaptırımlar onun kendisini daha güçlü ve önde hissetmesine olanak sağlar. Atay'a göre: "Erkeklik, bir biyolojik cinsiyet olarak erkeğin toplumsal yaşamda nasıl duyup, düşünüp, davranacağını belirleyen, ondan salt erkek olduğu için beklenen rolleri ve tutum alışları içeren bir pratikler toplamıdır" (Atay 2004: 14). Erkeği çevreleyen pratikleri belirleme yolunda yaptığı çalışmalarla dikkat çeken Brannon'a göre, "erkeklerde mevcut olacak özellikler şunlardır: tüm kadınsı davranış ve özelliklerden kaçınma; başarı, statü kazanımı ve ekmeğini kazanma yetkinliği; güç, güven ve bağımsızlık; saldırganlık, şiddet ve cesaret" (Brannon'dan akt. Atay, 2004: 11-12).

Doğmadan önce toplum tarafından rolleri belirlenen erkek, hayatı boyunca farkında olmadan kendine biçilen rolleri benimser ve bu rollere uygun davranmaya başlar. Yürümekten bardak - kadeh tutmaya, çeşitli hareket biçimlerinden, parmak kaldırmaya, laf atmaktan araba sürmeye, konuşmaktan omuz atmaya uzanan bir aralıkta değişiklik gösteren erkeksi davranışlar, erkekliğin inşası sürecinde doğallaşır, tekrarlar yoluyla, üzerinde konuşulmasına gerek kalmayacak kadar 'normal' davranışlar haline gelir (Cengiz vd., 2004: 57).

Kadınlık şefkatli, merhametli, vicdanlı, anaç, barışçıl, pasif ve duygusal olmak gibi erkeklikle tam olarak zıt anlamlara sahip bir tanım olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın genellikle toplum tarafından kırılgan, duygusal, ilgiye ve bakıma muhtaç, edilgen ve erkeğe bağımlı, karmaşık ve anlaşılması zor, sevgiye muhtaç, üreten, çalışkan ve sorumluluk sahibi ve yaşamın devamlılığını sağlayan ifadeleri ile tanımlanmaktadır. Bu ifadeler kadına doğduğu andan itibaren öğretilmeye başlanır. Sorgulama yapılmazsa, zaman içinde kadın bu tanımların hepsinin kendisi için doğru olduğunu kabul eder.

Kadın, insanların, özellikle de erkeklerin sürekli üzerine konuştukları ve kadının haberi olmadan ona dair açıklamalar ürettikleri bir varlık durumundadır. Ataerkil yapı tarafından sürekli olarak vurgulanan doğurganlığı, hoşgörülü ve duygusal olması, kadın olmanın en önemli şartı ve unsuru olarak görülen annelik kavramının hep ön plana çıkarılması kadının ikincil planda kalmasına sebep olmaktadır. Kadın ve erkek aynı toplum içerisinde erkekler tarafından yönlendirilen toplumun belirlemiş olduğu kuralları birlikte yaşarlar. Erkeğin toplum tarafından daha güçlü rollere sahip olmasından kaynaklı, kadınlar toplum tarafından, özellikle erkekler tarafından, kendileri için belirlenen rolleri zaman içerisinde kabullenir.

Kadın, ataerkil yapının isteği doğrultusunda insan olarak değil, ikincil bir varlık olarak tanımlanmaktadır. Kadının kamusal alana çıkışının oldukça sınırlı olmasının en önemli sebebi bu düşüncenin bilinçli olarak sürekli ön plana çıkarılmasıdır. Tek asli görevinin çocuk doğurmak olması, anaçlığı ve kırılganlığı ataerkil yapı tarafından sürekli olarak yüceltilmiştir.

Toplum tarafından kadınlardan beklenen işleri yerine getirmek için uğraşan kadınlar cinsiyet rollerine uygun davranarak sorumluluklarını yerine getirmiş olmanın rahatlığını yaşarlar. Daha kötü olan durum ise her seferinde diğer kadınlar tarafından rol model olarak görülürler ve kalıplaşmış olan yargıları istemsizce sürdürürler.

Türk toplumunda ve dünyanın farklı toplumları içinde kadın cinsiyetine sahip olmak pek çok problemi beraberinde getirmektedir. Kadın cinsiyetine sahip olan bireyler, çevrelerini algılamaya başladıklarından itibaren cinsiyetçi kalıplarla biçimlendirilmeye çalışılmaktadırlar. Kadınlar toplum içerisinde, ailesinden başlayarak, okulda öğretmen ve arkadaşlarına, ileride mesleki çevresindeki insanlara karşı sürekli olarak kendini bulma çabası içerisinde. Son zamanlarda dünya çapında yaygınlaşan ve ses getiren kadın hareketleri, yapılan çalışmalar ve kampanyalar kadının ikinci planda ve pasif kalmasını azaltmayı başarmış, fakat tamamıyla önüne geçememiştir.

Kadınların çalışma hayatına girmesi, sosyalleşmesi, daha iyi eğitim alması ve toplumsal yaşamın her kademesinde, özellikle siyaset ve yönetimin üst katmanlarında, kendisine iyi bir yer bulması, bunu topluma kabul ettirmesi, erken yaşlarda evlenmelerin ve çocuk sahibi olmalarının azalmasına, bu konularda bilinçlenmesine ve önlemler almasına sebep olmuştur. Erkeklerin ev işleri ile ilgilenmek ve çocuk bakımına ortak olmak zorunda kalmaları ile kadınlar hem toplumda hem de aile içi iş paylaşımında daha fazla söz sahibi olmaya başlamışlardır. Buradan hareketle, bir toplumun uygarlık düzeyi o toplumun kadına verdiği değerle ilişkilidir. Bu değer yeterince anlaşılmadığı ya da değerlendirilmediği dönemlerde toplumlar gelişmemiş ve ilerleyememişlerdir.

1.3. Ataerkillik

Farklı disiplinlerde de ataerkillik toplumsal cinsiyet konusu üzerinde çalışılan önemli bir kavramdır. Sosyoloji açısından çok önemli olan terim, erkeklerin kadınlar üzerinde egemenlik kurduğu düzenin adıdır. Ataerkillik hem kamusal hem de özel alanda sürekli olarak kendini göstermektedir. Ataerkilliğin etkisi kadına verilen toplumsal değerde çok fazlasıyla hissedilir. Erkek egemen dünya kadının ev içi rollerinden tutun da çalıştığı iş yerindeki konumuna kadar etkili olmaktadır. Yerleşik hayata geçildiği günden bu zamana hayatın içinde olan bu kavram gün geçtikçe kadının üzerindeki etkisini arttırmaktadır. Kadın ırk, devlet ve coğrafya ayrımı olmaksızın ataerkil sistem içerisinde boğulmaktadır. Ataerkil düzen varlığını sürekli olarak sürdürmektedir.

Toplumsal yaşamda erkekler ve kadınlar, bir bütün oluşturacak şekilde fakat erkeğin kadına üstün olduğu bir yapıda yaşarlar. Bu yapı içerisinde erkek hâkimiyetinin kurulması,

ataerkil sistemi oluşturur. Ataerkillik ile ilgili birçok tanımlama bulunmaktadır. Chris Weedon'a (akt. Jenainati-Groves, 2014: 4) göre ataerkillik 'kadın çıkarlarının erkek çıkarlarına tabi kılındığı güç ilişkisidir'. Hartman'a (2006: 59) göre ise 'erkekler arası sosyal ilişkileri belirleyen maddi bir temeli olan hiyerarşik düşünce yapısı ile oluşmuş kadınlar üzerinde egemenlik kurma biçimi' olarak adlandırılmaktadır.

Ataerkil sistem erkekler tarafından kurulmuş, erkeklerin kurallarını belirlediği, erkek otoritesine dayanan, erkeklerin gücünün ön planda olduğu, her iki cinsinde içinde yer alabildiği, ama çoğunlukla erkeklerden oluşan bir alandır. Bu alanda yer almak isteyen kadınlar erkekler tarafından konulmuş olan kurallara mutlak bir şekilde uymak zorundadırlar. Uymadıkları takdirde kadınlar toplumsal hayattan bir şekilde, yeri geldiğinde şiddet de kullanılarak, uzaklaştırılmaktadır. Toplumda kadının konumu erkekler tarafından konulan kurallarla belirlendiği için bu kurallar değişiyormuş gibi görünse de hep aynı kalmakta, sadece zaman içerisinde kural koyucu değişmektedir. Önce baba, sonra erkek kardeş daha sonrasında da kadının kocası toplumun yapısına göre kural koyucu konumuna geçmektedir.

Ataerkil düzende erkek üstün olan taraftır. Erkek reistir, babadır, güçtür, iktidardır. Bu sistemin oluşturduğu toplumsal ilişkilere bağlı olarak kadınlar, evde ve çalışma yaşamında ikincil ve öteki konumda yer almaktadır. Çünkü ataerkil sistem, erkeği daha güçlü kılarak toplum içinde gelişen sosyal ilişkilerde erkeğe üstünlük tanır (Ecevit ve Karkiner, 2011: 17). Batı dillerinde ataerkil kelimesinin karşılığı Patriarkal kelimesidir. Patria baba, aşiretin reisi anlamına gelir. Achein hükmedilen ya da baş olmak, hükmetmek anlamına gelmektedir.

Dedeoğlu ve Öztürk'e (2010: 251) göre ülkemizde ataerkil yapı uzun yıllardır varlığını devam ettirmekte, kadının erkeğe bağımlı olmasını sağlayacak hukuki, siyasi ve ahlaki değerler görevlerini yapmaktadır. Aile üzerinden erkeğin kurduğu egemenlik sürmekte ve sürekli olarak güçlenerek kendisini yenilemektedir. Erkek ailesini korumak bahanesini öne sürerek kadın üzerindeki hakimiyetini ve baskısını devam ettirmektedir. Kadın ise gücünün farkında olmadığı ve toplumsal rolleri istemsizce ve baskı ile kabullendiği için kendi kimliğini yaratmakta zorlanmakta, kendi potansiyelinin farkına varamamakta ve erkeğin gücüne boyun eğmek zorunda kalmaktadır.

Ataerkil düzen, Berktaş'a (1996: 80) göre, Mezopotamya'da İ.Ö. 3500-3000 yılları arasında ilk kentsel devletlerin yapılanmasıyla ve yazının bulunmasıyla birlikte, kentler arası mücadele ve askeri rekabetin artmasıyla ortaya çıkmıştır. Askerlik, erkek egemenliğini güçlendirmiştir. Ayrıca bu dönemde, askerlerin yanında, yazının verdiği güçle kayıtları kendi tekelinde tutan tapınak rahiplerinin mülk sahibi olmaları, sınıflı toplumun ortaya çıkmasını sağlamıştır. Caner, "Kutsal Fahişeden Bakire Meryem'e Toprak ve Kadın" adlı kitabında,

ataerkil yapının, miras sorunu ve mülkiyet algısından kaynaklandığını belirtir (Caner, 2004: 41-42).

Aile ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü tarafından yapılan bir çalışmada (2010: 303), katılımcıların % 50,8 ev işleri ve çocuk bakmanın kadının asıl görevi olmadığını belirtmişlerdir. Araştırmadaki katılımcıların % 64'ü ev işlerinden erkeklerinde sorumlu olması gerektiğini söylemişlerdir. Çalışmalardan anlaşıldığı kadarıyla, özellikle şehir yaşamında toplum içerisinde kadınların sadece ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgilenmeleri konusundaki tutum değişmektedir. Erkeklerinde ev işlerini yapabilecekleri ve çocuk bakımını üstlenebilecekleri fikrini savunan bir anlayış toplum içerisinde oluşmaya başlamıştır.

1.4. Türkiye’de Yapılan Çalışmalar

Günümüze dek, toplumsal cinsiyet, kadınlık ve erkeklik tanımlamaları ile ilgili olarak birçok alanda, çalışan kadınlar ve üniversite öğrencileri ile tez ve araştırma çalışmaları yapıldığı görülmektedir. Türkiye’de özellikle 1980’li yıllar sonrasında üniversitelerin kadın araştırma merkezleri tarafından kadına ve toplumsal cinsiyete dair çok sayıda kapsamlı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Ancak öğretmenlerin katılımı ile toplumsal cinsiyet, kadınlık ve erkeklik konularında yapılan çalışma sayısı azdır. Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği, cinsiyet farkındalığı ve duyarlılığı alanlarında Türkiye’de 1997 yılından itibaren yüksek lisans ve doktora tezi çalışmaları yapılmıştır. 2000’li yıllardan sonra ise bu konular ile ilgili özellikle bilimsel araştırma dergilerinde makaleler yayınlanmaya ve araştırmalar yapılmaya başlanmıştır.

Ülkemizde toplumsal cinsiyet kavramını farklı açılardan inceleyen birçok çalışma yapılmıştır. Ülkemizdeki eğitim sorununu toplumsal cinsiyet açısından ele alan mevcut literatür, ağırlıklı olarak modernist / cumhuriyetçi ideolojinin eğitimin cinsiyeti üzerindeki etkisini çözümlenmeye ve süregelen geleneksel / dini yapıların toplumsal cinsiyet eşitsizliğindeki rolünü vurgulamaya odaklanmıştır. Dolayısıyla Türkiye’nin son yirmi yılındaki toplumsal dönüşümün eğitimin cinsiyeti üzerindeki etkileri sorusunun mevcut literatürde yeterince konu edilmemiştir (Sayılan ve Özkazanç, 2009: 54).

Konu ile ilgili yapılan çalışmalardan biri Karakuş’un 2007 yılında yapmış olduğu “meslek liselerinde öğrenci ve öğretmenlerin toplumsal cinsiyet algıları ve davranışları” adlı bitirme projesidir. Yapılan araştırmanın amacı, Meslek liselerinde çalışan ve sayıları az olan kadın öğretmenlerin ve bu okullarda eğitim alan ve sayıları kadın öğretmenler gibi az olan kız öğrencilerin okulda karşılaştıkları cinsiyetçi tutum ve davranışları ortaya çıkarmaktır. Araştırmanın sonucunda okuldaki birçok öğretmen, öğrenci ve idarecinin toplumsal cinsiyet

rollerini içselleştirdikler ve günlük yaşamlarında da bu rollere uyarak yaşamlarını sürdürdükleri ortaya çıkmıştır. (Karakuş, 2007)

2007 yılında Aslan yüksek lisans tezinde lise son sınıf kız öğrencilerin cinsiyet rollerine ilişkin düşüncelerini saptamaya ve değerlendirmeye çalışmıştır. 120 öğrenci ile yapılan çalışmanın sonuçlarından bazıları şunlardır: Katılımcı öğrencilere göre toplumda kadın çoğunlukla ailede ve toplumda hem fiziksel hem de psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Katılımcı kız öğrencilerin tamamı gelecek kaygısı taşımakta, ne olacakları konusunda herhangi bir fikirleri bulunmamakta ve kendilerine yüklenen rollerden memnun görünmemektedirler. (Aslan, 2007)

2012 yılında Kalaycı, Hayırsever ve Özcan'ın yaptıkları “İlköğretim okulu öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıları” adlı çalışma bir başka araştırma örneğidir. Araştırmada, ilköğretim okulu öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri, beklentileri ve sorumluluklarına ilişkin algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada kadınların yapamayacaklarını düşündükleri iş ve görevler daha çok toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin olması toplumsal eşitlik adına olumsuz bir algı olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, kız öğrenciler ev işlerini kendi sorumluluğunda gördüklerini belirtmişlerdir. Bu durumun ev işlerinin “kadın işi” olduğu algısının kızlara küçük yaşta öğretilmiş olması ile bağlantısının olabileceği sonucuna varılmıştır. (Kalaycı vd., 2012)

Fevziye Sayılan'ın 2012 yılında yayınlanan ‘Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim’ isimli kitabı eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili yayınlanmış bir kitaptır. Kitabın “Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” başlığı altında, konu ile ilgili sayısal verilere yer verilmiştir. Kitabın sonuç bölümünde “Eğitim bir kurum olarak sektörler ve düzeyler üzerinde sınırlayıcı ve dönüştürücü bir etki de yaratabilir, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltabilir de. Nitekim okul sistemi bu güç ilişkilerini ve cins ayrışmasını kısmen yeniden üretirken, kısmen de değiştirmektedir. Eğitim ve okullaşmanın yaygınlaşması sonucu giderek toplumsal cinsiyet eşitsizliği azalmaktadır. Bu durum hem eğitilmiş ve vasıflı kadınların sayısını, hem de istihdam ve eğitim talebini artırmakta ve çeşitlendirmektedir. Eğitimin yaygınlaşmasının kısmi de olsa kadınları güçlendirici etkisi vardır. Ancak müfredatın cinsiyetçi ideolojik içeriği ile cinsiyetçi öğretmen tutumları nedeniyle bu etki sınırlı kalmaktadır.” demektedir.

Eğitim paydaşları ile yapılan en kapsamlı çalışmalardan birisi Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına katkıda bulunmayı hedefleyen “Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi” (ETCEP)’dir. Avrupa Birliği ve Millî Eğitim Bakanlığı desteğiyle geliştirilip maddi kaynak sağlanan proje; okullarda kız ve erkek çocuklar arasında toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesini yaygınlaştırmak ve eğitim sisteminde eşitliğe ve

toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımın benimsenmesine katkıda bulunmak amacıyla uygulanmıştır.

Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı, diğer devlet kurumları ve yerelde sivil toplum kuruluşları eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığını arttırmak için çeşitli projeler gerçekleştirilmektedir. Yapılan projelerin öncelikli amaçları herkesin eğitim hakkından eşit bir şekilde yararlanmalarını sağlamak ve özellikle öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bilgi ve farkındalıklarını artırmaktır.

AÇEV, ERG ve KaDer'in birlikte yaptıkları, Diyarbakır, İstanbul, Mardin ve Şanlıurfa illerini kapsayan, 2005-2008 yılları arasında devam eden 'Eğitimde ve Toplumsal Katılımda Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması Projesi' kadınların eğitim almalarındaki mevcut engelleri incelemek ve ortadan kaldırmak amacıyla yürütülmüştür. Proje kapsamında 'Yurttaşlık Eğitimi Programı' yapılmıştır. Çocuklarını okula göndermek istemeyen ailelere Anne Baba Seminerleri verilmiştir.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (ÇOÇA) 2011 yılında İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile protokol yapmıştır. Protokolün amacı çocuklarda cinsiyet eşitliğine yönelik olumlu tutum değişikliğinin sağlanmasıdır. 'Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi' kapsamında öncelikle çocukların toplumsal cinsiyet algıları araştırılmıştır. Araştırmadan çıkan sonuçlara göre eğitim materyali ve oyunlar geliştirilmiştir. İlerleyen yıllarda ise sonuçların ekseninde hazırlanan eğitim seminerleri okullarda bulunan rehber öğretmenler ve öğrenci velileri için farkındalık arttırmak amacıyla düzenlenmiştir.

Mor Sertifika Programı, Birleşmiş Milletler Kadınların İnsan Haklarının Geliştirilmesi Ortak Programı kapsamında lise öğretmenlerinin toplumsal cinsiyet farkındalığını artırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. İçişleri Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği projeyi desteklemiş ve Sabancı Üniversitesi tarafından uygulaması yapılmıştır. Proje, 2007- 2010 yılları arasında İstanbul, İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa, Trabzon ve Van'daki liselerde uygulanmıştır.

Liselerde çalışan öğretmenler ve ortaöğretim kademesindeki öğrenciler arasında toplumsal cinsiyet farkındalığı kültürü oluşturmayı amaçlayan proje kapsamında 206 öğretmen Sabancı Üniversitesi Kampusu'nda bir haftalık programa alınmıştır. Program, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hizmet içi eğitim olarak kabul edilmiştir. Çalışma kapsamında toplumsal cinsiyet eşitsizliği, toplumsal cinsiyet duyarlılığı ve okul içi etkinliklerde cinsiyet eşitsizliği ile mücadeleyi kapsayan sunum, tartışma ve atölye çalışması gerçekleştirilmiştir. Proje sonunda katılımcılara 'Mor Sertifika' verilmiştir.

Uçan Süpürge Kadın Araştırma ve İletişim Derneği ‘Benim Madam Curie’ m’ projesini yürütmüştür. “Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi (HRE) Hibe Programı” tarafından finansal desteği sağlanan proje 2013 – 2015 yılları arasında Ankara’da uygulanmıştır. Projede kapsamında tarihte önemli yeri olan dört bilim kadınının yaşam ve başarı hikayelerini anlatan canlandırma filmleri hazırlanmıştır. Ankara’da bulunan 14 ilkokulda toplam 35 öğretmen ve 1060 öğrenci projeye dahil olmuştur. Araştırmanın sonunda çocukların sahip oldukları toplumsal kalıp yargılarında değişiklik olduğu görülmüştür. Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Standartları’nda toplumsal cinsiyete duyarlı olunmasına vurgu yapılmıştır.

Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları düşünülmektedir. Bu araştırma bu iddia ile yola çıkmıştır. Özellikle Türkiye’de yapılan tez çalışmaları incelendiğinde toplumsal cinsiyet rollerine dair çalışmaların genellikle kuramsal açıklamalarla yapıldığı ve eğitim ile toplumsal cinsiyet arasında ilişki kuran çalışmaların yeterli sayıda olmadığı görülmektedir. Bu çalışmada, öğretmenlerin toplumsal cinsiyet, cinsiyet, kadınlık ve erkeklik, cinsiyet ayrımcılığı ve şiddet konuları ile ilgili eğitimleri ve bilgileri dikkate alınarak bu konulara yükledikleri anlam ve değerleri irdelenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

ÖĞRETMENLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET, ERKEKLİK VE KADINLIK TANIMLAMALARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Bu bölümde, araştırma konusunu oluşturan problem durumu belirtilmiş, araştırmanın amacı, önemi, sayıtlıları ve sınırlılıklarına yer verilmiştir. Ayrıca araştırmanın yöntemi ele alınarak, araştırmada kullanılan model, evren ve örneklem, verilerin ve veri toplama aracının özellikleri açıklanmış, verilerin değerlendirilmesine ilişkin bilgiler verilmiştir.

2.1 Problem

Eğitimcilerin kullandıkları dil ve söylemler, öğretim ve disiplin yöntemleri, değer ve tutumları, beklenti ve davranışları bireylerin toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesinde önemli bir paya sahiptir (Younger ve Warrington, 2008: 437). Eğitimcilerin cinsiyet farkındalığı ve duyarlılığına sahip olmaları eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayabilmenin ön koşullarından biridir. Fakat bu bilinçten yoksun bir toplumsal ortamda yetişen öğretmenlerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sorgulamaları mümkün değildir.

Okullarda cinsiyet eşitsizliği öğretmenlerin yaklaşım ve tutumları, kullandıkları dil ve söylemlerinde de gözlenmektedir (Allana vd. 2010: 346). Yapılan çalışmalarda sınıf ortamında erkeklere kız öğrencilere göre daha fazla soru sorulup görev verilmekte ve erkekler yanlış davranışları yüzünden kızlara göre daha fazla kınanmaktadır. Bu durum öğretmenlerin cinsiyet farkındalıkları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir (Tsouroufli, 2002: 139).

Okul yoluyla tekrar tekrar üretilen toplumsal cinsiyet eşitsizliği ancak öğretmenlerin bu konudaki farkındalıklarının artması ve toplumsal cinsiyet kavramları ile ilgili alacakları eğitimler ile zaman içerisinde sönme eğilimine gidecektir. Bu değişimin gerçekleşmesi uzun yıllar süreceği için, bu konuda yapılacak çalışmaların uzun vadeli planlanması gerekmektedir.

2.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada; öğretmenlerin toplumsal cinsiyet, cinsiyet, kadınlık ve erkeklik, cinsiyet ayrımcılığı ve şiddet konularına ilişkin görüş ve tutumlarının neler olduğunun araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada, “Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları nedir, bu konuda herhangi bir eğitim almışlar mıdır?”, “Cinsiyet farklılığı öğrencilere ve meslektaşlarına karşı tutumlarında bir farklılığa neden olmakta mıdır?”, “Kadına şiddet ve aile reisliği ile ilgili düşünce ve tutumları nelerdir?” ve “Kadının

günümüzdeki konumu ile ilgili düşünceleri nelerdir?" sorularına cevap aranmıştır. Bu araştırmanın evrenini, Antalya İli, Aksu İlçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı dört resmi ortaokulda bulunan öğretmenlerden görüşme yapmak isteyen öğretmenler oluşturmuştur.

2.3. Araştırmanın Önemi

Toplumsal cinsiyet rolleri öğrenilen, öğretilen ve kuşaktan kuşağa aktarılan bir olgudur. Birçok kültürde var olan geleneksel cinsiyet rollerinin ailede öğrenilmeye başlanıp öğrenme ortamlarında çeşitli etkenler vasıtasıyla yeniden üretilmesi okullarda kız ve erkek öğrencilerin cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmasına sebep olmaktadır.

Öğretmenler geleneksel değerler içinde yetişen ve topluma yön veren bireylerdir. Öğretmenlerin sınıf içinde kullandıkları dil ve söylemler yetiştirildikleri toplumsal ortamın etkisi ile şekillenmektedir. Bu sebeple, toplumsal cinsiyet eşitliği ve duyarlılığı ile ilgili eğitim almamış olan öğretmenler cinsiyetçi kalıplarını sınıf içerisindeki uygulamalarında kullanmaktadırlar. Ayrıca, ders kitapları, uygulanan müfredat ve diğer materyaller aracılığı ile de cinsiyet ayrımcılığı devam etmektedir. Öğretmenler ancak bu konuda bilinçli olurlarsa cinsiyet ayrımcılığının ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önüne geçebilirler.

Dolayısıyla, öğretmenlerle yapılan bu araştırma yeni tartışma alanları açmaya imkan vermesi açısından oldukça önemli görülebilir. Yapılan bu çalışma, bundan sonra öğretmenlere toplumsal cinsiyet, kadınlık ve erkeklik tanımları ile çalışmaların artması, bu konuya ilişkin toplumsal ve mesleki hassasiyet oluşturulması ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önlenmesi konusunda yapılacak yeni çalışmalara yol gösterebilmesi açısından da önem arz etmektedir.

2.4. Sınırlılıkları

Bilimsel araştırmaların belirli bir sürede tamamlanmaları nedeniyle araştırmanın sınırlandırılması önemlidir. Araştırmanın sınırlılıkları; veri toplama ve analizinde kullanılan metoda ve elde edilecek bulguların niteliğine göre, araştırmadan ortaya çıkacak sonuçların sınırlarının önceden belirtilmesidir. Eğer, sınırlılıklara açıklık getirilmezse araştırılan konu ya da olayın bazı yönlerinin araştırmayı yapan kişi tarafından bilerek ve isteyerek içerik dışında bırakıldığı anlaşılabilir ve bu konuların ele alınmamış olması, araştırmanın bir eksikliği olarak görülebilir (Jupp, 2006: 115).

- Bu araştırmadan elde edilen öğretmenler ile ilgili bulgular, araştırma kapsamında oluşturulan çalışma grubu ile sınırlıdır.

-Araştırma Antalya ili Aksu ilçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullarda çalışan 8 kadın, 8 erkek toplam 16 öğretmen ile sınırlı kalmıştır.

2.5. Yöntem

Araştırmada kullanılan model, evren ve örneklem, verilerin ve veri toplama aracının özellikleri açıklanmıştır. Araştırma, Antalya ili, Aksu ilçesine bağlı ortaokullarda çalışan öğretmenlerin toplumsal cinsiyet, erkeklik ve kadınlık tanımlamaları hakkındaki görüşlerini belirlemeyi amaçladığından, araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırma verilerinin elde edilmesinde tam yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında oluşturulan görüşme formu iki temel bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm bireyleri tanıyıcı demografik bilgileri elde etmek için hazırlanmıştır. İkinci bölümde ise pilot çalışma kapsamında ön deneme yapmak amacıyla beş görüşmeciye uygulanmış ve soruların anlaşılabilirliği ve kapsamı test edilmiş olan sorular bulunmaktadır. Katılımcılarla yüz yüze görüşme tekniği ile soru formu uygulanmıştır. Ortalama 35 – 40 dakika arası süren 16 görüşme yapılmış, görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Daha sonra çözümlenmeler yapılarak çalışmanın amacına uygun başlıklandırılarak analiz edilmiştir.

2.5.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma ile öğretmenlerin toplumsal cinsiyet, erkeklik ve kadınlık tanımlamaları öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Cresswell'e (1994: 32) göre “nitel araştırma, doğal ortamında yürütülen, katılımcıların detaylı görüşlerinin aktarıldığı, sözel verilerden oluşturulan, bütüncül ve karmaşık bir çerçeve içerisinde, sosyal ya da insani sorunların sorgulandığı bir süreçtir”.İncelenecek olan konuya ait ayrıntılı bilgiye ulaşmak için nitel araştırma yöntemi kullanılır.

Nitel araştırma da amaç insanların kendi toplumsal dünyalarını nasıl kurmakta, oluşturmakta olduğunu anlamak ve içinde yaşadıkları toplumsal dünyayı nasıl algıladıklarını yorumlamaya çalışmaktır. Niçin, Nasıl ve Ne şekilde sorularının cevabını aramak için nitel araştırma tekniği kullanılır. Nitel araştırmalar ile ilgili literatür tarandığında şu özellikler ön plana çıkmaktadır:

1. Doğal ortama duyarlı olması,
2. Araştırmacının katılımcı olarak rolü olması,
3. Bütüncül yaklaşıma sahip olması,
4. Algıların açık bir şekilde ortaya konması,
5. Araştırma deseninde esneklik olması,

6. Analizin tümevarıma dayalı olarak yapılabilmesi.

2.5.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki öğretmenler oluşturmaktadır. Bu çalışmada, Aksu ilçesinin farklı bölgelerinde bulunan dört farklı ortaokul seçilmiştir. Farklı bölgelerden seçim yapılmasının sebebi ise Aksu ilçesindeki öğretmenlerin her bölgede farklı kültürlerde olan öğrencilerle etkileşim içinde olmalarıdır. Araştırmanın katılımcılarını bu okullarda çalışan kadın ve erkek öğretmenler ve yöneticiler oluşturmaktadır.

Çalışmanın örneklemini için görüşme yapmak isteyen ve ulaşılabilen 8 kadın 8 erkek olarak 16 kişi ile görüşmeler yapılabilmektedir. Görüşmeye katılan 16 öğretmen ile ilgili statü, yaş, medeni durum, çocuk sayısı, eğitim durumu ve öğretmenlik yılı bilgilerine ilişkin dağılım aşağıda verilmiştir.

Tablo 2.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Verileri

STATÜ	YAŞ	CİNSİYET	MEDENİ DURUM	ÇOCUK SAYISI	EĞİTİM DURUMU	HİZMET YILI
Öğretmen	34	Erkek	Bekar	0	Lisans	12
Müdür	37	Erkek	Bekar	0	Yüksek Lisans	14
Öğretmen	33	Kadın	Evli	0	Lisans	7
Öğretmen	32	Erkek	Bekar	0	Yüksek Lisans	10
Öğretmen	32	Kadın	Evli	1	Lisans	6
Öğretmen	29	Kadın	Evli	0	Yüksek Lisans	5

Öğretmen	30	Erkek	Evli	1	Lisans	7
Öğretmen	29	Kadın	Bekar	0	Lisans	4
Öğretmen	56	Erkek	Bekar	4	Üniversite	24
Öğretmen	27	Erkek	Evli	0	Yüksek Lisans Devam	4
Öğretmen	32	Kadın	Evli	1	Lisans	11
Müdür	52	Kadın	Evli	2	Lisans	31
Öğretmen	40	Kadın	Evli	2	Lisans	15
Müdür	35	Erkek	Evli	1	Lisans	10
Öğretmen	35	Kadın	Bekar	0	Lisans	13
Öğretmen	40	Erkek	Bekar	1	Yüksek Lisans	15

2.5.3. Verilerin Toplanması

Bu uygulamalı araştırmada bir nitel veri toplama yöntemi olan derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda, araştırmanın ana amacını kapsayacak şekilde demografik bilgileri içeren sorularda dahil olmak üzere 22 adet soru oluşturularak soru formu hazırlanmıştır.

Yapılan görüşmelerde amaç, kişilerin yapılan araştırmaya ait bakış açılarını, tecrübelerini, duygu, tutum ve düşüncelerini, beklentilerini, kavrama ve değerlendirmelerini ortaya koymaya çalışmaktır (Patton'dan akt. Kıranlı, 2012: 81). Görüşmeye katılan öğretmenlere ekteki görüşme soruları (bk. Ek 1) yöneltmiştir.

Görüşmelere başlamadan önce soruların bulunduğu Soru Formu, Etik Kurul Onayı ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile ilgili yasal izinlerin alınması için Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne dilekçe ekinde sunulmuştur. Antalya ili Aksu ilçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ortaokulların listesi ve iletişim adresleri oluşturulmuştur. Okulların konumlarına göre farklı bölgelerden olmasına dikkat edilerek seçim yapılmıştır.

Okul Müdürlükleri telefonla aranarak gizlilik esaslarına bağlı kalarak bilimsel bir araştırma yapıldığı, bu araştırmanın öğretmenlerin toplumsal cinsiyet, kadınlık ve erkeklik tanımlamaları ile ilgili olduğu ve kabul ederlerse okullarındaki öğretmenlerle görüşmek istendiği iletilmiştir. Belirlenen randevulara göre kararlaştırılan gün ve saatte okul yönetimi ve öğretmenlerin uygun gördüğü yerlerde görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Alınan randevulara göre belirlenen gün ve saatte öğretmenler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 15.03.2019 ile 22.03.2019 tarihleri arasında tamamlanan ve genel olarak ortalama 35 - 40 dakika süren görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Katılımcılara kayıt edilen görüşmelerin sadece bu çalışma için kullanılacağı ve kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı bildirilmiştir. Ses kayıt cihazına kayıt edilen görüşmeler aynı gün içinde bilgisayara yüklenerek deşifre edilmiş ve verilerin silinme riski azaltılmıştır.

2.5.4. Verilerin Analizi

Elde edilen nitel veriler "Temel Yorumlayıcı Nitel Araştırma" yaklaşımı ile analiz edilmiştir. Bir olgunun, bir sürecin, katılımcıların bakış açıları ve dünya görüşleri ile anlamaya çalışılan "Temel Yorumlayıcı Nitel Araştırma" yaklaşımında, araştırmacı, tümevarımsal bir strateji ile anlamı aktaran bir araç görevi görür, olayı izler ve sonuçlar literatürden referanslarla açıklanır (Merriam, 1995: 56).

Bu araştırmada genel kabul gören nitel araştırma veri analizi aşamaları kullanılmıştır. İlk olarak 16 ses kaydı biçimsel bir veri tabanı halinde düzenlenmiştir. İkinci basamak olarak düzenlenen veriler tekrar tekrar okunarak üzerinde özellikle durulan konular belirlenmiştir. Sonraki aşamada ise öğretmenlerin fikirleri ve görüşleri çarpıcı bir biçimde yansıtılabilmek için doğrudan alıntılara yer vererek bulgular yorumlanmıştır. Son aşamada da elde edilen bulgular özetlenerek yorumlardan sonuçlar oluşturulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÖĞRETMENLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET, ERKEKLİK VE KADINLIK
TANIMLAMALARININ İNCELENMESİ,
BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde öğretmenlerle yapılan görüşmelere ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular yorumlanmış, öğretmenlerin Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet, Kadınlık ve Erkeklik tanımlamaları üzerinde durulmuş, öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet, Erkeklik, Kadınlık, Kadına ve Erkeğe Yönelik Şiddet, Eğitimde Cinsiyetçilik, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ile ilgili herhangi bir eğitim alıp almadıklarına açıklık getirilmiştir.

Öğretmenlerin, kız ve erkek öğrencilere yaklaşımları, öğretmenler arası ilişkiler, sınıf ve okullardaki uygulamalarda kız ve erkek öğrenciler için farklı uygulamalar olup olmadığı, Aile Reisi Kavramı hakkındaki düşünceleri, Kadına Şiddet ile ilgili düşünceleri, Öğretmenliğin Cinsiyeti ve günümüzde kadının toplumdaki yeri irdelenmiştir. Öğretmenlerden alınan veriler kadın çalışmaları ve toplumsal cinsiyet perspektifinde tartışılmıştır.

Bulgulara geçmeden önce katılımcıların genel özellikleri ile ilgili bilgilerin hatırlatılması faydalı olacaktır. Bu araştırmanın verileri Antalya ili Aksu ilçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı dört resmi ortaokulda çalışan yönetici ve öğretmenlerle 2019 yılında gerçekleştirilen görüşmelere dayanmaktadır. Araştırmanın yapıldığı tarihte Aksu ilçesinde toplam öğretmen sayısı 996'dır. Bunların 609'u kadın, 387'si erkektir.

Katılımcıların sosyal profiline bakıldığında; erkeklerin yaş ortalamasının 36, kadınların yaş ortalamasının 34 olduğu görülmüştür. Erkek ve kadın öğretmenlerin eğitim durumları benzerdir. Büyük çoğunluğu Eğitim Fakültesi mezunudur ve tamamı pedagojik formasyon almıştır. Yüksek Lisans yapmış dört, yüksek lisans eğitimine devam eden bir öğretmen bulunmaktadır. Yine verilere göre katılımcıların medeni durumu da benzerlik göstermektedir. Erkeklerden sadece iki, kadınlardan dört öğretmen bekârdır.

3.1. Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet ile İlgili Aldıkları Eğitimler

2016 yılında Avrupa Birliği ve Mili Eğitim Bakanlığı desteği ile gerçekleştirilen 'Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi' (ETCEP) projesi kapsamında hazırlanan projeye katılan öğretmenlerin toplumsal cinsiyet ile ilgili konularda eğitim alıp almadıkları sorulmuştur. Okulların Toplumsal Cinsiyete Duyarlılık Açısından

Değerlendirilmesi Başlangıç Durum Değerlendirmesi ve İhtiyaç Analizi Raporu'nda araştırmının sonucu ile ilgili sonuçlar şu şekildedir:

Öğretmenler arasında;

Toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili eğitim almış olanların oranı % 10,

Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ile ilgili eğitim almış olanların oranı % 8,

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ile ilgili eğitim alanların oranı % 9,

Toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim konusunda bir eğitim almış olanların oranı % 7,

Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için uygulanabilecek politika ve işlemler konusunda eğitim alanların oranı ise % 6'dır (ETCEP, 2016). Görüldüğü üzere eğitim alan öğretmenlerin oranları çok düşüktür.

Antalya ili Aksu ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda çalışan öğretmenler ile yapılan çalışma kapsamında, soru formunda öğretmenlere, Toplumsal Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği, Kadın ve Erkek Kavramları, Kadına - Erkeğe Şiddet ve Eğitimde Cinsiyetçilik ile ilgili bir eğitim alıp almadıkları sorulmuştur. Yapılan görüşmeler sonrasında sadece bir öğretmenin üniversitede toplumsal cinsiyet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili eğitim aldığı anlaşılmıştır. Diğer on beş öğretmen yukarıda belirtilen başlıkların hiçbiri ile ilgili eğitim almamıştır. ETCEP kapsamında çıkan sonuçlar ile çalışmanın sonuçları birbirini destekler niteliktedir.

Ülkemizde öğretmenlerin eğitim aldığı Eğitim Fakülteleri'nin ders planlamalarında, toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet eşitliği/eşitsizliği, kadınlık ve erkeklik konularını kapsayan herhangi bir ders bulunmamaktadır. Mezun olduktan sonra ise herhangi bir şekilde kendilerine bu konular ile ilgili hizmet içi eğitim verilmemektedir. Dolayısıyla, öğretmenler aileden ve yetiştikleri ortamda kabullendikleri ve üstlendikleri toplumsal rolleri eğitimleri ve çalışma hayatları boyunca da devam ettirmektedir.

Okul ortamında toplumsal cinsiyetin sürekli olarak üretilmesinin ana sebeplerinden birisi öğretmenlerin bu konularda bilinçsiz ve eğitimsiz olmasıdır. Yapılan bir araştırmada, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet konusunda aldıkları kısa süreli bir eğitimle bile, toplumsal cinsiyet rollerini ve geleneksel değer yargılarını sorgulamaya başladıkları, bu konularla ilgili olarak kendi yaşamlarından başlayan bir değişimin içine girdikleri gözlenmiştir (Esen, 2013b: 287).

Görüşme yapılan öğretmenlerin cinsiyet ve toplumsal cinsiyet konuları hakkında kulaktan dolma bilgileri olsa da eğitimini almamış olmaları kullandıkları cinsiyetçi dil ve kalıpların ve ataerkil anlayışın devam etmesine ve yapılan cinsiyet ayırımına sessiz kalmalarına ve içselleştirmelerine yol açmaktadır. Toplumun belirlediği rolleri sürekli olarak

yaşatan alanlardan biri olan okul ortamında bulunan tüm bireylerin- yönetici, öğretmen, öğrenci ve diğer çalışanlar ve hatta öğrenci velileri- toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azalması için belirli düzeyde eğitimlerden geçirilmesi gerekmektedir.

3.2. Öğretmenlerin Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Tanımlamaları

Öğretmenlerin Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet kavramlarını bilmeleri, okulda kullandıkları dilin cinsiyetsizleşmesi, öğrencilere ve meslektaşlarına yaklaşımlarını değiştirmeleri ve okulda yeniden üretilen toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin önüne geçebilmeleri açısından çok önemlidir. Toplumsal cinsiyet eşitliği fırsatlara, kaynaklara ve hizmetlere erişimde hiç kimsenin cinsiyetine dayalı bir ayrımcılığa uğramamasıdır (UNDP, 2001). Bu eşitlik anlayışının gelişebilmesi için, öğretmenlerin ve eğitimcilerin iki temel beceriye sahip olmaları gerekir; toplumsal cinsiyet farkındalığı ve duyarlılığı.

Öğretmenler ile toplumsal cinsiyet rolleri üzerine yapılmış Türkiye'deki tek ve en kapsamlı çalışma 2016 yılında yapılan ETCEP projesidir. Öğretmen adayları ile üniversitelerde de bu alanda yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Öğretmenlerin cinsiyet ile toplumsal cinsiyet kavramı arasındaki farkı bilip bilmedikleri üzerine yapılmış bir çalışmaya yapılan literatür taraması kapsamında rastlanmamıştır.

Çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde öğretmenlere “Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet kavramları hakkında neler biliyorsunuz?” diye sorulmuştur. Öğretmenler yapılan görüşmelerde cinsiyet (sex) kavramına çoğunlukla doğuştan gelen, biyolojik, kadınlık ve erkeklik olarak cevap vermişlerdir. Görüşmelerde cinsiyet (sex) kavramını bilmediğini söyleyen iki öğretmen olmuştur. Katılımcı öğretmenlerden cinsiyet kavramına “doğuştan gelen, biyolojik” olarak cevap verenlerin görüşleri şu şekildedir:

Ö1 “Cinsiyet doğuştan gelen bir şeydir.”

Ö2 “Cinsiyet, sağlık anlamında fizyolojik olan bir kavram bence, insanın yapısı ile ilgili bir kavram.”

Ö3 “Cinsiyet doğuştan yüklenen bir şey.”

Ö4 “Cinsiyet kavramı doğuştan getirilen insanın kadın veya erkek olması ile ilgili bir kavramdır.”

Ö5 “Cinsiyet biyolojik açıdan geliyor aklıma.”

Ö6 “Doğuştan, biyolojik olarak getirilen özelliklerimizdir.”

Ö11 “Cinsiyet bireyin doğuştan gelen fiziksel bulunuşluk durumudur.”

Ö12 “Cinsiyet doğduğumuzdaki halimiz. Seçme şansımız olmayan.”

Ö13 “Cinsiyet doğuştan gelen, bizim elimizde olmayan bir kavram. Allah vergisi bir durum.”

Ö7 “Cinsiyet genel anlamda bildiğimiz erkek ve kadın olmak üzere iki unsur.”

Ö9 “Cinsiyet kadın ve erkek. Biyolojik olan.”

Ö10 “Cinsiyet kadın ve erkek olmak.”

Ö15 “Cinsiyet ise erkeklik kadınlık olarak seçemediğimiz durum sanıyorum ki.”

Ö16 “Cinsiyet erkek, kadın. Biyolojik, fiziksel bir şey.”

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşıldığı üzere öğretmenlere göre cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki doğal ve biyolojik farklılıkları işaret etmektedir. Bedenin cinsiyeti, doğuştan gelen en doğal ve temel özelliklerindedir. Biyolojinin tanımladığı kadın ve erkek beden cinsiyeti neredeyse yalnızca bundan ibarettir.

Görüşmelerde dikkat çeken diğer bir konu ise öğretmenlerin birçoğunun, özellikle erkek öğretmenlerin, soruları cevaplandırırken ‘kadın’ yerine ‘bayan’ kelimesini kullanmalarındır. Kadın kelimesi öğretmenlere farklı gelmektedir. Aslında, öğretmenler ‘bayan’ kelimesini kibar bir hitap şekli olduğunu düşündükleri için kullanmaktadır. Ancak, bu kullanım hem dilbilgisi olarak hem de ahlaken yanlıştır. Öğretmenler kibar olmaya çalışırken aslında kadınları ikinci plana attıklarının farkında değildir. Kadın bir cinsiyet adıdır. Bayan ise kadınların isim veya soy isimlerinin önüne getirilen saygı sözüdür. Kısacası bay ve bayan birer unvandır.

13.08.2010 tarihli bir haberde: “Spor alanında 'Bayan mı, kadın mı sözcüğü kullanılmalı?’ tartışması sürüyor. Basketbol Federasyonu’nun artık 'Kadınlar Ligi' ifadesini kullanma kararına karşın Voleybol Federasyonu 'Bayanlar Ligi'ne devam edeceğini açıklamıştı. Haberin devamında Türk Dil Kurumu Başkanı Şükrü Haluk Akalın ise 'Doğrusu Kadınlar Ligi'dir' açıklamasına yer verilmiştir. Eski Türk Dil Kurumu Başkanı Prof. Dr. Şükrü Haluk Akalın’ın açıklaması ise şu şekildedir: “ ‘Baylar ligi’ milli takımlar için ‘Bay milli takımı’ denilmediğini vurgulayarak, “Doğrusu elbette ‘Kadınlar Ligi’dir.” açıklaması da bir başka husus olan bayan - kadın tartışmasını gündeme getirmiştir. (<http://t24.com.tr/haber/tdk-son-noktayı-koydu,913> erişim tarihi:14.01.2019)

Juliet Mitchell, ‘Kadının Yeri’ –‘Psikanaliz ve Feminizm’ isimli kitaplarında, Nancy Chodorow ise ‘Anneliğin Yeniden Üretimi’ konusunda yaptığı tez çalışmasında kadınların toplumdaki konumlarının ve ev içi rollerinin öğrenilen davranışlar olduğunu ve nesilden nesile bilinçli ya da bilinçsiz şekilde aktarılan değerler ile yeniden ve yeniden üretildiğini ifade etmişlerdir (aktaran Ecevit ve Karkıner, 2011: 12). Yapılan çalışmada da öğretmenler genel olarak toplumsal cinsiyet kavramını toplumun kadına ve erkeğe biçtiği roller, toplumdaki görevlerimiz, öğrenilen davranışlar olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu soru ile ilgili olarak; Öğretmenlerin genel olarak Cinsiyet (Sex) kavramını hakkında daha fazla bilgi sahibi oldukları, fakat Toplumsal Cinsiyet (Gender) kavramını ise tam olarak bilmedikleri görülmektedir. Birçoğu daha önceden bu kavramı duyduğunu ama tam olarak ne

ifade ettiğini anlatamadığını dile getirmiştir. Öğretmenlerin bu konular ile ilgili hiçbir eğitim almamış olmalarının etkisi kavramları açıklarken de görülmektedir.

Ö1 toplumsal cinsiyet kavramını “toplumun bedensel olarak verdiği bir şeydir, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet birbirine yakın ifadelerdir” olarak yorumlarken, diğer katılımcı Ö7 “toplumsal cinsiyet toplumun insanlara yüklediği sorumluluklar ve görevler olarak” yorumlamıştır.

Ö2 “Cinsiyet, sağlık anlamında fizyolojik olan bir kavram bence, insanın yapısı ile ilgili bir kavram. Toplumsal cinsiyet ise benim anlayışıma göre toplumun insana verdiği değer, ona biçtiği, öngördüğü değer.”

Ö5 “Toplumsal cinsiyet denilince de toplumun kadın ve erkeğe biçtiği roller geliyor.”

Ö6 “Toplumsal cinsiyet yaşadığımız toplumun bize cinsiyete bağlı olarak aktardığı değerlerdir. Kadının anne olması, çocuk büyümesi beklenirken, erkeğin dışarıda çalışması, dış mekân işleri ile ilgilenmesi beklenir. Toplumsal cinsiyet toplumun kadına ve erkeğe yüklediği rollerdir. Bu rollerin cinsiyet halini alması, cinsiyete rollerin yüklenmesidir.”,

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları toplumun tüm katmanlarında görülmektedir. Okul öncesi öğretmen adayları ile toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ile ilgili yapılan bir çalışmada öğretmen adayları toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması gerektiğini belirtmişler, ancak Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının zor olduğunu vurgulamışlardır. Yapılan görüşmeler sonucunda özellikle iki erkek öğretmen adayının düşüncelerinde cinsiyetçi yargılara ulaşılmıştır.

Geleneksel cinsiyet kalıp yargıları öğretmen adaylarının birçoğu tarafından görüşmelerde dile getirilmiş, kadın öğretmen adaylarının bu kalıp yargılara karşı farkındalıklarının daha çok olduğu görülmüştür (Koyuncu vd., 2018: 745). Yaman Efe ve Ayaz 2013 yılında yaptıkları çalışmada sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin çoğunlukla toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olduklarını ancak toplumsal cinsiyet önyargılarını içeren görüşlerinin de devam ettiğini belirlemişlerdir.

Yapılan çalışmada öğretmenlerin birçoğu toplumsal cinsiyet kavramı ile ilgili örnekler verirken kadınlar için “annelik”, erkekler için ise “babalık, baba çalışır” ifadelerini kullanmıştır. Bu ifadeler önceden yapılan çalışmalarda ön plana çıkan toplumsal kalıp yargılarının öğretmenler tarafından da kabul edildiğini göstermektedir.

Katılımcı öğretmenlerden Ö13 cinsiyetin doğuştan gelen, bizim elimizde olmayan bir kavram olduğuna dikkat çekerken, toplumsal cinsiyetin toplumun bize yüklediği erkeklere baba, kadınlara anne gibi ifadeler olduğunu söylemiştir. Ö10 ise birçok öğretmenin dile getirdiği kadının annelik görevine vurgu yapmıştır. Ayrıca, babanın çalışıp para kazanması

gereken kişi olduğunu söyleyerek ataerkil yapının etkisi altında olduğunu göstermiştir. Kadın öğretmen Ö12 ise cinsiyetin doğuştan gelen, biyolojik olma durumunu belirtmiştir. Toplumsal cinsiyeti ise kalıp yargıların etkisi altında olduğunu gösteren kadın için annelik, baba için çalışır para kazanır ifadeleri ile dile getirmiştir.

ETCEP (2016) kapsamında yayınlanan raporda öğretmenler cinsiyet rollerinin benimsenmesinde ailenin, toplumun ve kadın-erkek arasındaki doğuştan gelen farklılıkların etkili olduğunu düşünmektedirler. Bu araştırmada da öğretmenler doğuştan gelen farklılıkların eşitsizlikte etkili olduğunu düşünmektedirler.

Ö3“Cinsiyet doğuştan yüklenen bir şey, toplumsal cinsiyet kavramı ise sonradan bize yüklenen misyonlarla oluşturulan bir şey. Zaten sıkıntı genel olarak burada bu kavramlarla ilgili. Doğuştan kadın ya da erkek olmamızın yarattığı çok önemli farklılıklar ya da doğal sonuçlar olamaz ama toplumsal rollerin bize yüklediği o toplumsal cinsiyetçiliğin bize yüklediği şeyler sanırım asıl toplumdaki sorunları oluşturan onlar diye düşünüyorum.”

Ö3, yerleşmiş kalıp yargıların, geleneksel cinsiyet rollerinin toplumda eşitsizliğin oluşmasına sebep olduğunu düşünen fakat doğuştan kadın ya da erkek olmanın cinsiyet rollerinin benimsenmesinde etkisi olmadığını düşünen tek öğretmendir. Toplumsal cinsiyet toplumdaki topluma, kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Farklı kültürlerde kadın ve erkeklere yüklenen farklı roller bulunmaktadır. Öğretmenin ifadeleri ile toplumsal cinsiyetin her kültürde farklı olması birbirini desteklemektedir.

Yapılan görüşmeler sonrasında varılan sonuçlardan biride kadın ve erkek öğretmenlerin toplumsal cinsiyet rollerini benimsedikleri ve pekiştirdikleri ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığının farkında olma durumunun çok düşük olduğudur. Toplumsal cinsiyet kadınlar ve erkekler açısından eşitsizliğe yol açmaktadır.

3.3. Öğretmenlerin Kadın ve Erkek Kavramları Hakkında Görüşleri

Kadınlık ve erkeklik kavramları toplumsal cinsiyet rollerinin temelini oluşturmaktadır. Öncelikle erkeklik ve kadınlık biyolojik zorunluluklardan kaynaklanan değil tamamıyla toplumsal olarak üretilmiş kavramlardır. Kadın ataerkil güç tarafından ikinci plana atılmak istenmektedir. Üzerine giydirilen kırılğan, sevgiye muhtaç, narin, doğurgan, anaç gibi tanımlamalarla sürekli olarak cinsiyet eşitsizliğine maruz kalmaktadır. Öğretmenlere bu konu ile ilgili fikirlerini almak için “Sizce kadın nedir? Kadın deyince aklınıza nasıl bir figür geliyor?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin cevapları “kutsayinet, anaçlık, doğurganlık,

sevgiye muhtaç olma, hayatta kalmaya çabalayan, nazik, anne, kırılğan” tanımlamaları ekseninde yoğunlaşmıştır.

Annelik, geleneksel olarak biyolojik kadınlıkla birlikte anılan ve içi kültürel olarak farklı niteliklerle doldurulan bir kavramdır, ancak en genel haliyle anneliği bir çocuğa hamile kalmakla başlayan bedensel bir deneyim ve doğumun ardından bebeğin fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak ekseninde devam eden bir rol olarak tanımlayabiliriz (Miller 2010: 33). Zeyneloğlu ve Terzioğlu’nun (2011: 28) araştırmasında ‘bir kadın çocuk doğuruyorsa daha değerli kabul edilir’ cümlesi araştırmaya katılanlar arasında en yüksek ortalama puanı almıştır. Annelik, geleneksel olarak biyolojik kadınlıkla birlikte anılan ve içi kültürel olarak farklı niteliklerle doldurulan bir kavramdır.

“Annelik görevi” kadınlara toplum tarafından direkt olarak yüklenen bir roldür. Bu rolü iyi yapanlar ideal kadın profiline en yakın olan kadınlardır. İdeal kadınlık rollerini tam olarak yerine getirenler, yani ev işlerini yapan, çocuk bakımını gerçekleştiren ve eşinin isteklerini yerine getiren kadınlar toplum tarafından takdir edilirler. Bu kadınlar toplumda “iyi bir anne” ve “iyi bir eş” olarak tanınırlar.

Kadının diğer bir görevi ise toplumun yüklediği ve kabullendiği sorumlulukları yerine getirirken her zaman anlayışlı ve güler yüzlü olmak zorunda olmasıdır. Kadın evde çocuklarına, iş yerinde ise meslektaşlarına ve üst kademedeki yöneticilerine karşı hep alttan alan ve mutlu görünen kişi olmak zorundadır. Tüm sorumluluklarını yerine getirmeye çalışırken kadın annelik görevini de genellikle tek başına eşinden ya da çevresinden yardım almadan yapmak zorunda kalmaktadır. Katılımcı öğretmenlerden Ö2 de “çocuklarımızı yetiştiren, en başta bu önemli, kadın bence daha etkili çocukları yetiştirmede” diyerek kadının annelik rolüne vurgu yapmıştır. Kadın öğretmen Ö8’de erkek öğretmen Ö2 gibi kadının ilk olarak anne olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılardan kadının annelik rolüne vurgu yapan diğer öğretmenlerin görüşleri ise şu şekildedir:

Ö5 “Toplumumuzda kadın deyince aklıma gelen daha çok belirli rolleri olan, üstüne yüklenmiş rolleri oynamak zorunda olan, annelik gibi.”

Ö6 “Kadın evde çocuklarla ilgilenen kişidir”

Ö11 “Kadın annedir. Çoğaltan, büyütendir”

Katılımcı öğretmenlerin ifadelerden de anlaşıldığı üzere erkek ya da kadın fark etmeksizin katılımcı öğretmenlerin birçoğunun aklına kadın denildiğinde ilk olarak ‘anne’ rolü gelmektedir. Kadınlar ile ilgili kalıp yargılar ve bu algıların kadın öğretmenler tarafından da içselleştirilmesi ve kabullenilmesi toplumsal cinsiyet rollerinin değişimini ve eşitsizliğin azaltılmasını zorlaştırmaktadır. Toplumu oluşturan bireylerin gelişiminde ve eğitim

kademlerinde önemli role sahip olan öğretmenler yapılan çalışmada da kadının ilk görevinin annelik olduğunu kabul etmişlerdir.

1988 yılında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yapılan bir çalışmada kadınların aile içindeki en önemli görevleri ev işleri, çocukların ve kocasının bakımı, eşine ve çocuklarına destek olmak, çocuk doğurmak ve aile bütçesine katkıda bulunmak olarak sıralanmıştır (Atalay, 1992: 98). 2006 yılında TÜİK tarafından yapılan bir ankette yemek yapma, ütü yapma ve sofranın kurulup kaldırılması gibi geleneksel ev işlerinde kadınların daha fazla rol üstlendiği görülürken, faturaların ödenmesi ve bakım onarım işlerinin yapılması konusunda erkeklerin oranı daha fazla çıkmıştır (TÜİK, 2006). 2016 yılında yayınlanmış olan verilerle 2006 yılı verileri karşılaştırıldığında 2006, yılı ile çok büyük bir farklılık olmadığı görülmüştür. Ayrıntılı olarak incelendiğinde, yemek yapma, ütü yapma ve sofranın kurulup kaldırılması gibi geleneksel ev işlerini kadınların yapma oranında bir artış olduğu görülmektedir. (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068, Erişim tarihi: 25.06.2019) Kadının son yıllarda ev içinde kalmasına ve daha fazla çocuk sahibi olunmasına yönelik olarak yapılan siyasi yorumların istatistiklere de yansıdığı ve kadının ev işlerinde yükünün daha fazla arttığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Yapılan çalışmada öğretmenlerin verdikleri cevaplar arasında kadın ile ilgili olarak tekrarlanan diğer bir söz ise üretkenliktir. TÜİK tarafından yapılan ankete paralel olarak bu çalışmanın sonuçları da öğretmenlerin kadını üreten bir figür olarak görmekte olduklarını göstermektedir. Öğretmenlerin bazılarının görüşleri şu şekildedir:

Ö2 “Kadın bir bireydir. Bir insanı temsil eder. Ben eşitlikçi bir insan olduğum için o da bizim gibi, benim aklıma absürt bir şey gelmiyor. Normal erkek gibi, toplumda oluşan iki cinsiyet var. Kadında normal bir birey, toplumdaki bireylerden bir tanesi. Hatta şöyle diyebilirim üretken bir birey bana göre. Toplumun olmazsa olmazı, üreten kadınlarımız.”

Ö4 “Kadın denilince aklıma üreten, çabalayan, koruyucu, eşini, kendisini, çocuklarını – yalnız da olabilir tabii ki – koruyan, geliştiren, üreten ve sürekli katma değer sağlayan bir canlı figürü aklıma geliyor.”

Ö7 “Kadın hayatta kalmaya çabalayan bir insan. Bu her anlamda geçerli. Ruhsal olarak, maddi olarak, manevi olarak. Kadın deyince aklıma gelen figür maalesef evde çocuklarla ilgilenen, herhangi bir yardım, destek görmeyen, dışarıda aynı şekilde korumaya, kendine dikkat etmeye, zarar görmemeye çalışan, kendi kendine bunu başarmaya çalışan bir figür olarak geliyor.”

Ö2, Ö4 ve Ö7'nin ifadelerinde her şeye yetişen, bütün işleri yapan aynı zamanda sevgi ve ilgi kaynağı olan kadın rolü karşımıza çıkmaktadır. Ev içinde yemeği ve diğer işleri kadın yapmaktadır. Ev içi işleri kadının yapması onu üretici bir birey olarak göstermektedir. Ancak,

üretmek sadece ev içi işlerin yerine getirilmesi değildir. Ataerkil toplumlar, erkeklerin işini kolaylaştırmak için bu tarz kalıplaşmış yargılar öğreterek kadını evin içine kapatmaya ve sorumluluğu kadının üzerine yıkmaya çalışmaktadır. Bu tarz öğretiler erkeklerin işine geldiği için erkekler tarafından daha çok dillendirilmekte ve kadının ikinci planda kalmasına sebep olmaktadır. Ö11 ve Ö14'ün ifadelerinde de bu öğretilerin etkisi görülmektedir.

Ö11“Çoğaltan, büyüten, varlığın sürdürülmesi için olmazsa olmaz parçasıdır. Azimdir. Çalışmaktır. Sürekli işleyen bir makine geliyor aklıma figür olarak.”

Ö14 “Hem çalışan hem ev işleri ve çocukların bakımıyla uğraşan, evi düzenleyen, çekip çeviren kişi figürü geliyor. Kadının işi çok zor gerçekten. Kadın her şeyin üstesinden gelmesini bilmeli bizim toplumumuzda.”

Kadın çeşitli sebeplerden dolayı iş yaşamına katılmıştır. Çalışan kadın, eş olma ve annelik rolleriyle birlikte iş yaşamının verdiği rolleri de üstüne eklemiş ve kabul ettiği rollerin tamamını yerine getirmeye çalışan uzaktan kumandalı bir makineye dönüşmüştür. Bir mesleği olmasına, erkekler ile aynı şartlarda ve ortamda çalışmasına rağmen kadın aynı zamanda bir ev işçisi olarak görülmektedir. Ev işçiliği kadının sadece etrafındakileri memnun eden bir durumdur. Kadın bu işleri iyi yaparsa etrafındaki kişiler- eş, çocuk, kendisinin ya da eşinin anne babası- mutlu olmakta, eğer kadın bu işler için yeteri kadar zaman ayırmazsa bu kişiler tarafından ayıplanmakta ve hor görülmektedir.

Kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıklara ilişkin çoğunluğun inançlarına toplumsal cinsiyet kalıp yargıları (genderstereotypes) denir. Kadınların erkeklerden daha duygusal, kırılgan, sevgiye muhtaç olduğuna ilişkin yaygın düşünce bunun en bariz örneğini oluşturmaktadır. Cinsiyetçi tavırları öğrenmek, kadınların ve kadınlarla ilişkili bulunan özelliklerin, genel olarak değersizleştirilmesiyle daha da kolaylaşır (Unger ve Crawford, 1992: 48). Örnek vermek gerekirse, duygusallık bir kadın özelliği olarak önümüze gelir ve zayıflık olarak değerlendirilir. Kalıp yargılar öğretmenlerin görüşlerinde de hayat bulmaktadır. Bazı kadın öğretmenlerinde kadınların daha kırılgan ve hassas olduklarını düşündükleri ve bu özellikleri kabullendikleri gözlenmektedir.

Kadın öğretmenlerin kariyer engelleri ile ilgili olarak yapılan bir araştırmada, toplumsal yapının kadın öğretmenlerin kariyerlerini ne kadar engellediği araştırılmış ve sonuç olarak toplumsal yapının kadın öğretmenlerin kariyerlerini ‘biraz’ engellediği sonucuna ulaşılmıştır. Toplumsal anlayış, kadınların çoğunlukla eşlerine destek olmaları, aile ve ev işlerini aksatmamaları gerektiğini vurgulamaktadır.

Araştırma sonucunda, nitelikli işlerde çalışma, sorumluluk alma, başarı gösterme ve kariyer yapma işinin çoğunlukla erkekten beklendiği ortaya çıkmıştır. Katılımcılar, kadını, narin, nazik, duygusal, kırılgan olarak tanımlamışlardır (Gündüz, 2010: 139). Çalışma yaşamında geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmiş olduğu ve eğitim sistemi içerisinde de istenmeden de olsa içselleştirilmiş olan bu rollerin de öğretmenler tarafından devamının sağlandığı çok açıktır. Yapılan çalışmada da öğretmenlerin benzeri düşüncelere sahip oldukları görülmektedir:

Daha önce kadın öğretmenlerin kariyer engelleri ile ilgili yapılmış olan araştırma sonuçlarına paralel olarak katılımcı öğretmenlerden Ö16 kadını “nazik, sevilmesi gereken, toplumun bir parçası” olarak tanımlamıştır. Ö9 ise kadını “duygusal ve narin olmalarından ötürü korunmaya muhtaç, dikkat edilmesi gereken, kırılgan bir varlık ” olarak ifade etmiştir. Erkek egemen anlayışın toplumun her noktasında hakimiyet kurmuş olması kadının toplumdaki rolünün hep ikincil konumda kalmasına sebebiyet vermektedir. Ö6’nın da benzeri düşüncelere sahip olduğu görülmektedir.

Ö6 “Hükümetlerin de yönetsel olarak ataerkil bir yapıya sahip olduklarını düşünüyorum. Siyasi otoriteler hep erkek egemen anlayışa göre oluşturuluyor. Bu anlayış da kadına bir şekilde dayatılıyor. Ben kadının ya da erkeğin herhangi bir rolünün olması gerektiğini düşünmüyorum. Bu tamamen bizim biyolojik olan özelliklerimiz. Kadına ve erkeğe bir rol atfedilmesinin doğru olduğunu düşünmüyorum. Kadında erkek de toplum içerisinde birey olarak evrensel değerler bağlamında istedikleri her şeyi yapma hakkına sahiptir.”

Soruyu toplumsal cinsiyet ve kadın çalışmaları ile ilgili literatürde bulunan bulgulardan farklı olarak cevaplayan öğretmenlerde olmuştur. Toplumsal cinsiyet rollerinin içselleştirilmemesi gerekmektedir. Rollerin kadına yüklediği sorumluluğu kadının kabul etmemesi ve toplumunda bu rolleri kadına şart koşmaması toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azalması açısından önemlidir. Ö10 “ kadını toplumun aynası” olarak ifade etmektedir. Düşüncelerinin devamında ise “kadının gelişmişlik düzeyinin artmasının ve sorumluluklarının hafifletilmesinin toplumun genelini geliştireceğine inandığımı” söylemiştir. Kadının iş gücüne katılımı ve ev içindeki işlerin yükünün de kadında olması sorumluluğunu arttırmakta, fakat ataerkil toplumsal düzen bunun farkında olmasına rağmen değişmesi için çok fazla bir çaba göstermemektedir.

Ö3 “Kadın deyince toparlayıcı, daha ılımlı, kontrollü bir figür aklıma geliyor. Güç unsuru ne kadar erkeğe atfedilse de ben kadınların daha güçlü olduğunu düşünüyorum. Ama tabii ki toplumun kadına yüklediği misyon, kadınlıktan beklentisi bu değil. Toplumun kadına bakış açısı genel olarak

karnından sıpayı sırtından sopayı eksik etmeyelim, eksik etek, o kuyruk sallamasaydı başına bu gelmezdi gibi çok kötü bir noktadayız açıkçası. Kadına herhangi bir saygının olduğunu düşünmüyorum bulunduğumuz toplum yapısı itibarıyla. Biraz dini etkilerinde sanırım olumsuz etkisi, katkısı, yarattığı şeyler oluyor.”

Ö3’ün görüşleri de toplumsal cinsiyet rollerinin ataerkil güç tarafından kadına yüklenen sorumluluklar olarak gündelik hayatta karşımıza çıktığına işaret etmektedir. Ö3, kadının toplumda nasıl ötekileştirildiğini ‘karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmeyelim, eksik etek’ gibi ifadeler ile dile getirmiştir.

Ö15 görüşmeler sırasında “Kadın kendini geliştiren, öğrenmeye meraklı ve cinsiyetçi bir yaklaşım içinde olmayan, erkeklerin yapabildikleri birçok şeyi yapmaya gayret gösteren, merak eden, sorgulayan, üreten ama asla kendini ezdirmeyen, dürüst kendine karşı dürüst, özgüven sahibi, hakkını arayan bireydir bence.” diyerek kadınların toplumsal konumlarından dolayı zor olanı gerçekleştirdikleri için güçlü oldukları yönünde görüş bildirmiştir.

Kadınlık ve erkeklik algılarının etrafındaki güç ilişkilerinden ötürü, kadınlık tanımının gerektiği takdirde genişleyip erkeklığe özgü görülen alanları da kapsayabileceğini, ancak erkeklik kalıplarının kadınlığa dair görülen alanları kapsamamasının azalmak, erki kaybetmek, değersizleşmek iktidarın sarsılması olarak algılanabileceğinden, genişlemesinin ve yeniden tanımlamasının daha güç olduğu görülmektedir(Diekman vd., 2004: 209).

Erkeklik, ataerkil sistem tarafından konulan daha kolay roller ile yönlendirilmektedir. Kendileri için toplumsal kurallar belirleyen ataerkil güç erkeği ön planda tutmakta, erkeği istediğini yapabilen, umursamaz olarak biçimlendirmektedir. Sancar’a (2009: 23) göre erkeklik, bugüne kadar hakkında konuşulan ancak politik, ideolojik ve akademik olarak fazla irdelenmemiş bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

1930 yılında Antropolog Margaret Mead, Papua Yeni Gine’de üç ayrı yerli toplulukla toplumsal cinsiyet çalışmaları yapmıştır. Yerli toplulukların cinsiyet kimliklerini karşılaştırdığı bu çalışma toplumsal cinsiyet çalışmaları bakımından oldukça önemli ve değerlidir. Atay (2004: 20) Mead’in Arapesh, Mundugumor ve Tchambuli’de yaptığı çalışmanın verilerini şöyle özetlemektedir:

...Arapesh toplumunda, hem kadınlar hem de erkekler modern Batı’da kadınlardan beklenen tutum ve davranışları sergilerler: Yumuşak, hassas, başkalarının istek ve taleplerine duyarlı, işbirliğine açık, saldırganlıktan uzak...İkinci topluluk Mundugumor’da ise kadınlar da erkekler de Batı dünyasında erkeklerden beklenen davranışları sergilerler: Şedit, saldırgan ve sert... Ama en ilginç üçüncü topluluk olan Tchambuli’de ortaya çıkan durumdur. Burada kadın ve erkek davranışları Batı’daki (ve tabii Türkiye’deki) beklentinin tam tersidir. Erkekler uysal ve yumuşak olup alışveriş yaparlar, evin

ihtiyaçlarıyla ve çocuk bakımıyla haşır-neşir olurlar. Kadınlar ise sert, dominant ve yönetici tavır sergilerler...

Cornwall ve Lindisfarne'in 1994 yılında erkek kimliği üzerine yaptıkları araştırma sonucunda, erkeklik tanımının tarihin farklı dönemlerinde farklı kültürlerde ve değişik biçimlerde görülebileceği sonucuna varmışlardır. (Atay, 2004: 21) Bu doğrultuda yapılan görüşmelerde erkeklik ile ilgili olarak öğretmenlerin fikirlerini almak için "Sizce erkek nedir? Erkek deyince aklınıza nasıl bir figür geliyor?" sorusu sorulmuştur. Katılımcıların fikirleri literatürde erkeklere atıfta bulunulan ifadeleri çoğunlukla doğrulamaktadır.

Öğretmenlerin birçoğu erkeği "güç, korumacı, baba, rekabetçi, maceracı, duygusuz, evini geçindiren" kelimeleri ile bütünleştirmiştir. Genellikle erkeğe yüklenen rolün korumacılık olduğu üzerinde durulmuştur. Ayrıca, kadına annelik görevini uygun gören öğretmenler, erkeğin en önemli görevinin evini geçindirmek olduğunu dile getirmişlerdir. Erkeklik ile ilgili görüşme yapılan öğretmenler arasında öne çıkan diğer bir tanım ise 'güç' tür. Öğretmenler verdikleri cevaplarda toplumsal cinsiyet ve güç ilişkisine vurgu yapmışlardır. Görüşmecilerden alınan bazı düşünceler şu şekildedir:

Ö1 "Erkek fiziksel anlamda kadından daha güçlü bir varlıktır. Genellikle ona yüklenen misyon korumacılıktır. Evini yuvasını koruyan insan anlamında"

Ö5 "Çalışması gereken, para kazanması gereken, korumacı olmalıdır daha çok. Baba, abi. Koruyucu."

Ö9 "Erkek fiziksel gücü yüksek, daha dayanıklı bir varlıktır. Koruyucu, kollayıcı."

Yukarıdaki düşünceleri dile getiren katılımcılar, erkeği "koruyan, korumacı" olarak ifade ederek ataerkil değerlere atıfta bulunmuşlardır. Bu cümlelerde kadınlık ve erkeklik ile ilgili toplumsal algılamalar ve yargılar gizlidir.

Ö16 "Erkek koruyan, kollayan, ailesi için didinen ama birazda bencil sanırım. Baba, abi figürü var aklımda."

Ö11 "Sosyal sınıf olarak toplumda üstün tutulan, fiziksel gücü dışında kadından hiçbir üstün yanı bulunmayan bireydir."

Ö10 "Erkek gücün simgesi gibi görünüyor."

Ö8 "Erkek deyince fiziksel olarak daha güçlü, daha kuvvetli bir insan geliyor aklıma."

Ö16, Ö11, Ö10 ve Ö8'in ifadeleri kadını erkek tarafından korunacak bir nesneye dönüştürmektedir. Ayrıca, erkeklerin toplumsal iktidarını ve gücünü vurgulayan bir tanımlama yapmaktadırlar.

Dr. William S. Pollack ve Dr. Roland F. Levant “Yeni Bir Erkek Psikolojisi” adlı kitaplarında, erkekleri saldırmaya hazır, baskıcı ve baskın, başarı merkezli, rekabeti seven, kendi kendine yetebildiklerini düşünen, risk almayı seven, maceracı, duygusal açıdan sınırlı olarak tanımlamışlardır (Diamond, 2006: 149). Erkekler bu tanımlamaları kabul etmişler ve toplumsal yaşamda bu tanımlamalara uygun rolleri benimseyerek yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu roller erkekleri ön plana çıkarmaktadır. Yaptıkları davranışlar toplum tarafından uygun görülmemekte ve kendilerini ayrıcalıklı görmelerine ön ayak olmaktadır. Erkekler, çoğu zaman toplumsal cinsiyet eşitliğine giden yol üzerinde engel konumundadır.

Ö3 “Erkek deyince aklıma çocuk figürü geliyor. Toplum tarafından erkekler bir güç unsuru olarak görülüyor. Kadında da erkekte de var bu. Kendi olduğumuz kendi kimliğimiz ve toplumun bizden istediği kimlik arasında sürekli bir çatışma var ve sürekli kadınlar sıkışıp kalıyorlar. Erkeklerde bence yoğunluklu olarak bu çatışmayı yaşıyorlar. Ne kadar güçsüz olsalar da güçlü görünmek, mutlaka paraları olmak zorunda gibi bir hissiyat var. Sürekli kontrollü olmak zorundalar. Duygulara daha az önem vermek, ağlamak, duyguları öncelikli tutmak, sevecen yaklaşmak hatta sevmek bile kadınca hareketler olarak görülüyor. Aslında toplumsal cinsiyetçiliğin bir noktada aşıldığında erkelerle ilgili yadırgadığımız ya da hoşlanmadığımız birçok şeyin de rayına oturacağını ve normale döneceğini düşünüyorum.”

Ö3, bir taraftan erkekleri bir güç unsuru olarak tanımlarken, diğer taraftan erkeklerin de değişen toplumsal roller dolayısıyla aslında zorlandıklarını ifade etmiştir. Kadınların toplumsal hayatta ve iş hayatında daha fazla yer bulması erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerinde değişiklik yaratmıştır. Evde çocuk bakan, ev işlerine yardımcı olan bir erkek, toplum içerisinde yadırganmakta ve rol karmaşası içerisine girmektedir. Bu da işinin zorlaşmasına, nasıl davranması gerektiği konusunda problemler yaşamasına sebep olmaktadır. Erkeklerle, doğdukları andan itibaren acı ve sevgi gibi duyguların kadınca duygular olduğu öğretilmekte ve erkekler bu duyguları yaşadıklarında toplumsal kalıp yargılarının baskısından dolayı utanmaktadırlar.

Ö12“Erkek, çocuk gibi bence. Erkek deyince sorumsuz, işini istediği zaman yapabilen, aslında kadına bağımlı olan bir birey geliyor gözümün önüne. Daha güçlü gibi görünse de kadına muhtaç bence erkeklerin birçoğu. Duygusallıktan korkuyor, utanıyor. Daha rahat yaşıyorlar birde.”

Ö10 “Erkek gücün simgesi gibi görünüyor. Ama son zamanlarda bu yıkıldı biraz toplumda. Kadınların toplumsal hayatta daha fazla yer alması ile bazı tabular yıkıldı erkeklik anlamında. Ama erkek sıkışıyor bu karmaşa içerisinde. Önyargılı olmayan, düzgün insan olmalı erkek. Sadece kendini düşünmemeli.”

Katılımcılardan Ö15, erkeği kadının zekasına ihtiyaç duyan bir varlık olarak tanımlarken, Ö12 de benzer şekilde erkeği çocuk olarak nitelendirmektedir. Ö7 ise erkeği geç algılayan, geç öğrenen ve geç büyüyen bir insan olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, erkeğin toplumda sürekli olarak çalışan ve tek işi para kazanmakmış gibi görülen, eve geldiğinde aile fertlerine ilgisiz davranan bir figür olarak görüldüğünü söylemiştir.

3.4. Öğretmenlerin Kız ve Erkek Öğrencilere Yaklaşımı

Araştırmalara bakıldığında, öğretmenlerin kız öğrencileri sorumlu, düzenli, nazik, kırılğan, uysal ve ezberci, erkek öğrencileri ise hareketli, atak, matematiksel zekası daha yüksek, itaat etmeyi sevmeyen, düzensiz, başına buyruk olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Öğretmenler, öğrencileri toplumsal kalıp yargıların gölgesinde değerlendirmekte ve yönlendirmektedirler.

Eğitmcilerin kullandıkları dil ve söylemler, öğretim ve disiplin yöntemleri, değer ve tutumları, beklenti ve davranışları bireylerin toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesinde önemli bir paya sahiptir (Younger ve Warrington, 2008: 432). Literatüre göre öğretmenlerin aldıkları eğitimler, yetiştirildikleri ortamlar, aile ve çevre yapı ataerkil anlayışın bir parçasıdır. Bu sebeple öğretmenler, cinsiyetçi yapının devam etmesinde çoğu kez farkında olmayarak önemli bir rol alırlar.

Öğretmenlerin sınıf içinde ve okulda erkek ve kız öğrencilere yaklaşımları ile ilgili düşüncelerini öğrenebilmek için “Genel olarak öğretmenlerin kız ve erkek öğrencilere yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz? Kız ve erkek öğrencilere farklı davranışlar söz konusu mu, hangi konularda, neden ve niçin olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenler, kız ve erkek öğrencilerin özelliklerini tanımlarken daha çok okul ortamında kendi gözlemlerine dayalı özelliklerinden karşılaştırmalı olarak söz etmişlerdir.

Öğretmenler genel olarak kız ve erkek öğrencilere eşit derecede söz verdiklerini, ayrıcalıklı bir dil kullanmamaya çalıştıklarını, kız ve erkek öğrencilerin görüşlerine eşit derecede önem verdiklerini, takım çalışması şeklinde yapılan ödev ve görevlendirmelerde kız ve erkek ayrımı yapmadan ortak çalışma yapmalarını sağlamaya çalıştıklarını, kız ve erkek öğrencilere sınıfta ve derslerde kendilerini rahatça ifade edebilmeleri için gerekli şartları sağlamaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Görüşmelerin genelinde ayrım yapılmadığı söylense de daha önceki çalışmalarda da belirtildiği gibi öğretmenlerin bilinçsiz bir şekilde ayrım yaptıkları ifadelerinden anlaşılmıştır.

Görüşme yapılan öğretmenlerin hemen hemen hepsi kız öğrencilere yaklaşımları konusunda daha titiz davrandıklarını söylemişlerdir. Toplumda yanlış anlaşılmaya yol

açabilecek olan davranışlardan kaçındıklarını, özellikle kız öğrencilerle temas konusunda çok dikkatli olduklarını dile getirmişlerdir. Bu ifadeler, toplumsal rollerin nasıl içselleştirildiği ve kadın ve erkek öğretmenler tarafından nasıl kabul edildiğinin göstergesidir. Ayrıca son yıllarda çocuk istismarının çok gündemde olması ve insanlardaki güvensizlik ve korku da öğretmenlerin davranışlarını etkilemektedir. Katılımcı öğretmenlerden bazılarının görüşleri aşağıda verilmiştir:

Ö3 “Temas konusunda kız öğrencilere birazcık daha dikkatli olmak zorunda kalıyoruz.”

Ö7 “Dokunma konusunda özellikle kız öğrencilere karşı daha duyarlı davranıyoruz. Erkeklerle de duyarlıyız ama kızlara karşı daha korumacıyız. O konuda bir farklılık var.”

Ö8 “Kız öğrencilere karşı biraz daha çekingen davranabiliyor. Bu da toplumdaki belli olumsuzluklardan dolayı kaynaklıdır.”

Yukarıda katılımcı öğretmenler tarafından dile getirilen düşünceler toplumda son zamanlarda çok fazla yaşanmakta olan taciz olaylarının öğretmenlerin kafasındaki yansımasıdır. Son yıllarda yaşanan taciz vb. olaylar sebebiyle bireyler yaşanabilecek olan olumsuz olaylardan korkmaktadırlar. Toplumsal baskı burada da kendini göstermektedir. Erkek öğrencilere temastan çekinmeyen öğretmenler, kız öğrencilere temastan çekinmektedirler. Oysaki taciz hem erkeklerin hem de kadınların yaşayabileceği rahatsız edici ve çirkin bir olaydır. Çok geniş bir yelpazeyi içine alan cinsel taciz, gerek cinsel istismar kapsamında çocuklar, gerekse yetişkinler için bedensel ve kişisel özgürlüğe müdahale olarak değerlendirilmelidir. Ama toplumsal değerler bunun sadece kadınlara karşı olabileceğini varsaymaktadır. Bu varsayım kadının bu konuda da ikincil planda kalmasına, kadının bedeni üzerinden toplumsal değerler oluşturulmasına sebebiyet vermektedir.

Ö14 “Kızlara farklı yaklaşımın sebebi son zamanlarda yaşanan gerçek ya da değil bu cinsel taciz olaylarıdır. Erkek öğretmenler korkuyorlar kızlarla diyalog kurmaya bile. Aynı şey kadınlar için çok geçerli değil. Toplum nedense bu şekilde şekillenmiş. Ben mesela çıkıyorum teneffüse ilkökuldaki çocuklar, kızlar geliyorlar sarılıyorlar bunda bir sorun görmüyorum. Ortaokuldaki kızlar geliyorlar bize neden bu şekilde sarılmıyorsunuz diye. Onlara büyüdüklerini, doğru bir şey olmadığını söylüyorum. Öyle söylemek zorunda kalıyorum. Aslında o da çocuk daha. Aynı sevgi ile onlara da sarılabilmem gerekir. Ama yanlış anlaşılmaktan korkuyorum. O sebeple bir ayrım var.”

Katılımcı öğretmenlerin ifadelerinden de anlaşıldığı üzere, öğretmenler ‘bilerek bir ayrım yapmamaktayız’ demişlerdir. Hem kendilerini hem de kız öğrencileri korumak için yaptıkları davranışın ayrım olduğunun farkında değillerdir. Erkek öğrenciler için korumacı bir tutum içerisinde değillerken kız öğrenciler için korumacı bir tutum içine girmişlerdir. Bu da

toplumsal cinsiyetten kaynaklanan toplumsal baskının hissedilmeden nasıl öğrenildiğine bir örnek olmuştur.

Ö16“Son dönemlerdeki istenmeyen olaylar dolayısıyla daha dikkatli davranıyoruz. Koruyoruz kendimizi aslında bir bakıma. Bu sebeple ne kadar farklı davranmamaya çalışsak da baskı ve koruma sebepleriyle yaptığımız ayrımlar oluyor. Erkeklerle daha samimi konuşabilirken kızlarla aynı şekilde konuşamıyoruz. Aynı samimiyeti gösteremiyoruz. Bu da bir çeşit ayırım. Baskıdan kaynaklı ayırım.”

Ö6 “Kadın öğretmenlerin bu konuda biraz daha avantajlı olduklarını düşünüyorum. Çünkü toplumda şöyle bir algı var maalesef. Erkekler kendilerini ister istemez geride tutmak zorunda kalıyorlar. Yanlış anlaşılmalardan çekiniyorlar. Bu da aslında onların bilinçaltına yüklenen rollerin bir ürünü oluyor. Çünkü kendisini farklı olarak tanımlıyor. Getirdiği bir erkeklik özelliği var. Buna bağlı olarak da bir kız öğrenciye yaklaşımında da daha çekingen oluyor. Yanlış anlaşılmaktan da çok korkuyor. Çocuklarda da ister istemez bir cinsiyet farklılığı oluşuyor. Erkek öğretmene yaklaşımı ile kadın öğretmene yaklaşımı çocuğun aynı olmaya biliyor. Bu konuda hem tereddütten kaynaklı bir mesafe var ve yanlış anlaşılma oluşmaması içinde mesafe oluşuyor. Öğretmenler arasında da bundan kaynaklı mesafeler mevcut.”

Öğretmenler görüşlerinin devamında toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili olarak istemsiz öğrenilmişliğin sonucu olarak kızların daha nazik ve kırılğan olmalarına atıfta bulunarak onları daha çok koruduklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte yapılan uygulamalarda cinsiyetçi bir ayırım yapmadıklarını vurgulamışlardır.

Tantekin araştırmasında öğretmenlerin büyük çoğunluğunun cinsiyet rolleri açısından eşitlikçi bir tutuma sahip olmalarına rağmen erkek ve kız öğrencilerin bazı davranışlarını karşılaştırdıklarını belirtmiştir (Tantekin, 2002: 48). Yapılan çalışmada da benzeri sonuçlara ulaşılmıştır. Katılımcı öğretmenlerin bazılarının fikirlerine aşağıda yer verilmiştir:

Ö1 “Genelde kız ve erkek öğrencilere eşit davranmaya çalışıyoruz fakat kızlar izin istedikleri zaman durumunu daha farklı değerlendirebiliyoruz. Tamamen eşit davranamıyorum. Kızlara biraz daha toleranslı davrandığımı söyleyebilirim.”

Ö9 “Sınıfa girdiğimde benim için kız erkek öğrenci ayrımı yoktur. Hepsi birer bireydir benim için. Tabii ki kızların daha hassas olduklarını bildiğim için onlara karşı daha narin davranabiliyoruz zaman zaman. Bedensel olarak her hareketi erkekler kadar yapabilecek durumda değiller zaten.”

Ö10 “Kızlar daha kırılğan, erkekler daha rahat. Kızlar daha çabuk alınıyorlar. Öğretmenler genel olarak kızları duygusal, alıngan, sorumluluk sahibi, başarılı ve ağlamaya hazır gibi görüyorlar.”

Cinsiyet ayırıcı kalıp yargılardan beslenerek onların yeniden üretilmesine neden olan ve özellikle kadınların benlik algıları, kişilikleri ve beklentilerini olumsuz yönde etkileyen okul ve sınıf ortamları için literatürde“soğuk iklim” terimi kullanılmaktadır (Hall ve Sandler,

1982; akt Esen, 2013a: 762). “Soğuk iklim” alanı olarak değerlendirilebilecek öğrenme ortamlarında gözlenen davranışlara dikkatin erkek öğrencilerde toplanması, kız öğrencilerle en az düzeyde etkileşim, kızların derse katılım ve başarılarını görmezden gelme ya da küçümseme, cinsel içerikli şaka ve sözler, örtülü ve açık taciz gibi durumlar örnek olarak verilebilir (Esen, 2013b: 287). Katılımcı öğretmenlerin bazılarının düşünceleri de bu görüşü destekler niteliktedir:

Ö13 “Genelde erkeklerin yaptığı hatalar gülerak karşılanırken, kızların yaptıkları maalesef daha baskı altına alınarak karşılanıyor. Eşitlik falan söz konusu değil. Toplumda böyle bir baskı var. Bu da öğrencilere yaklaşımda belli ediyor kendini.”

Toplumda kadının ikinci planda olduğu Ö13’ün ifadelerinde de kendini hissettirmektedir. Katılımcı öğretmen kadın ile erkek arasında eşitlik olmadığını, toplumun bu konuda bireylere baskı uyguladığını ve soğuk iklim alanının okul içerisinde var olduğunu dile getirmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinin oluşturulmasında, pekiştirilmesinde ve sürdürülmesinde okullarda uygulanan gizli müfredat ve öğretmen ve idareci söylemleri çok önemli bir rol oynamaktadır. Okuldaki disiplinin sağlanması ve öğrencinin cinsel kimliğini kontrol etmek açısından cinsiyetçi tutumların ve yaklaşımların kızların kıyafet, saç, makyaj vb. konularda “bir kıza yakışır şekilde” olmasının denetlenmesi ile ortaya çıktığı söylenebilir. Okulda her sabah girişte kıyafet, saç, makyaj vb. kontrol edilmekte “uygun” görülmeyenler uyarılmaktadır. Bu uyarılar gün içerisinde, eğitim öğretim devam ettiği sürece, özellikle idareciler tarafından törenlerde de tekrar tekrar öğrencilere hatırlatılmaktadır.

Ö15 “Göreceli bir durum bu. Öğretmeden öğretmene değişen bir şey. Bazen görüyorum farklı davranan öğretmenleri. Genellikle erkek öğretmenler oluyor kızlara karşı. Onları küçük görüyorlar. Yanlış bir yaklaşım. Söylüyorum böyle durumlarda. Farkında olmadan yapıyor birçoğu bunu. Kızların yaptığı bir hareketi abartabiliyorlar. Ya da erkeklerin yaptığı bir yanlış görmezden gelip kızlara hemen nasihat vermeye başlıyorlar. İyi bir şey değil bu. Erkektir yapar mantığı yanlış. Ondan sonra çocuk da bunları normal karşılayıp erkeğim ben yaparım haline bürünüyor. Bu da toplumdaki kadına bakışı etkiliyor bence.”

Kız öğrencilerin konuşmalarının sürekli olarak denetlenmesi de okulda toplumsal cinsiyet rollerinin oluşturulmasında, pekiştirilmesinde ve sürdürülmesinde çok önemli rol oynayan konulardan birisidir. Kız öğrenciler, küfür etmemeleri, argo konuşmalar yapmamaları ve yüksek sesle konuşmamaları hususunda sürekli uyarılmaktadırlar. Sürekli olarak “bir kıza yakışacak şekilde” hareket etmeleri istenmektedir. Ö15’in ifadeleri de Ö13’ün

ifadelerindeki gibi kadın erkek eşitliğinin olmadığını altını çiziyor. Soğuk iklim alanının öğretmenler farkında olmadan da olsa ortaya çıktığı, erkeklerin yaptıklarının hoş görülüp, görmezden gelindiği anlatılmak istenmiştir. Ataerkil güç kendini bir kez daha görünür kılmaktadır.

Ö8 “Genel olarak erkek öğretmenler erkek öğrencilere yaklaşırken daha samimi davranışlar sergileyebiliyor. Onlarla daha iyi anlaşabiliyor hemcinsi olduğu için. Kız öğrencilere karşı biraz daha çekingen davranabiliyor.”

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları öğretmenlerin düşüncelerinde ‘erkektir yapar, hoş görmek gerekir’ şeklinde hayat bulmaktadır. Erkek öğrencilerin yaptıkları davranışların erkek oldukları için görmezden gelinmesi kız öğrencilerin kendilerini sınırlamalarına, kendilerini ikinci planda hissetmelerine sebep olmaktadır. Bu şekilde etki gösteren toplumsal algı, kadınların her alanda kendilerini algılayışını etkilemektedir. Kadın davranışları sürekli olarak kontrol altında tutulmak istenmekte, bu istek de toplumsal cinsiyet rollerinin oluşturulmasında, pekiştirilmesinde ve sürdürülmesinde çok önemli rol oynamaktadır.

3.5. Öğretmenlerin Kendi Aralarındaki Cinsiyetçi Yaklaşımlar

Eğitim, kişilerin hayatını doğrudan etkileyen, vazgeçilmez ve en önemli parçalarından birisidir. Öğretmenler hem yaşamları boyunca öğrenilegelen toplumsal cinsiyet rolleri hem de ataerkil yapı tarafından yapılan müfredat, eğitim içerikleri ve ders kitapları sayesinde okullarda toplumsal cinsiyet rollerini ve eşitsizliğini farkında olmadan yeniden üretmektedirler. Sadece öğrencilere karşı olan yaklaşımları ile değil kendi meslektaşlarına karşı yaklaşımlarında da cinsiyetçi tavırları farkında olmadan devam etmektedir.

Asan (2010: 69) ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin cinsiyetçilik algılarını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada öğretmenlerin toplumsal yapıda, okul içinde, sınıftaki değer ve uygulamalarında cinsiyetçilik algısına sahip olduklarını tespit etmiştir. Yapılan araştırmalarda, bazı okullarda kadın öğretmenlerle erkek öğretmenlerin teneffüslerde farklı öğretmen odalarını kullandıkları ya da aynı odayı kullansalar da bir şekilde odanın farklı yerlerinde gruplaşmaların olduğu görülmüştür. Bu durum özellikle kadın öğretmenler tarafından erkek öğretmenlerin kullandığı dilin ayrımcılık içermesi, ilgi alanları ile birlikte sohbet konularının çok farklı olması ve hemcinsleri ile daha rahat iletişim kurulabilmesi olarak açıklanmıştır. Dolayısıyla bazı okullarda öğretmenlerin mekân kullanımında cinsiyet ayrışması söz konusudur.

Tan (2006: 118), “Kadın Öğretmenlerin Anlatılarıyla Eğitimde Cinsiyetçilik” adlı makalesinde, görüşme yaptığı 6 öğretmenden birinin eğitim sektöründe herhangi bir cinsiyetçilik örneği ile karşılaşmadığını, ikisinin de eğitim alanında böyle bir anıları olmadığını söylediklerini dile getirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda da benzer bir durum söz konusudur. Öğretmenlere okulda meslektaşları arasında cinsiyetçi bir yaklaşım bulunup bulunmadığı ile ilgili düşüncelerini öğrenebilmek için “Öğretmenlerin kendi arasındaki ilişkiyi nasıl tanımlıyorsunuz? Cinsiyete dayalı bir fark görüyor musunuz/gözlüyor musunuz? Nasıl, niçin?” sorusu sorulmuştur.

Görüşmeler sırasında cinsiyetçi bir yaklaşım bulunmadığı tüm öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Ancak öğretmenlerin ders dışı zamanlarda birbirleri ile olan ilişkileri için farklı tanımlamalar yapılmıştır.

Ö2 “Öğretmenlerin kendi aralarındaki ilişkide bence ayrıcalıklı bir ilişki yok. Kadınlarımızın da okullarımızda olması gerekiyor. Farklı bakış açılarıyla bakıyorlar. Daha anaç bakabiliyorlar olaylara. Ayrıca kafamda olan bir tanım yok. İnsan doğası olarak bir farklılık var. Erkekler doğası gereği daha otoriter, kadınlar daha duygusal olaylara karşı. Erkeklerin disiplin kuralları daha yüksek olabiliyor. Toplum ataerkil bir toplum olduğu için erkek öğretmenlerin dedikleri daha çok oluyor, öğrenciler onları daha çok dinliyor.”

Cinsiyetçi önyargı ayrımcılığın temelini oluşturmaktadır. Ö2'nin ‘erkeklerin doğası gereği daha otoriter ve kadınlar daha duygusal, erkeklerin disiplin kuralları daha yüksek olabiliyor’ ifadeleri katılımcı öğretmenin cinsiyetçi önyargılarıdır. Cinsiyetçi önyargılar, kadın ve erkeğin hangi bakımlardan ayrıldıklarına; hangi davranış, görünüş ve kişiliğin kadın ve erkeklere özgü olduğuna; insanların cinsleri arasında hangi farklılıkların bulunması gerektiğine ve erkek ve kadınların nasıl davranmaları gerektiğine ilişkin inançları ifade etmektedir. Ö8'in bireylerin kendi hemcinsleri ile daha samimi ilişkiler kurabildiklerini, diğer bireylere karşı daha çekingen davranışlar sergilediklerini söylemesi de cinsiyetçi önyargıların eseridir. Ö8'in ‘Toplumun dayatmalarından kaynaklı belli ayrımlar oluyor.’ açıklaması ise toplumsal rollerin düşünce yapısını etkilediğinin göstergesidir.

Ö8 “Öğretmenler belli bir eğitim alarak buraya gelmişler. Bunun erkeği kadını, cinsiyeti yok. Ancak sınıftaki öğrencilerin öğretmenlere karşı davranışlarını söylersek erkek öğretmenlerin otoritelerinin daha fazla olduğunu düşünüyorum ben. Kadınlarda da var tabii ki ama daha sınırlı. Öğrencilerin erkek ve kadın öğretmenlere bakışı biraz farklıdır. Erkek öğretmenlerle kadın öğretmenler arasındaki ilişkide de farklar var tabii ki. Kendi hemcinsi ile daha samimi ilişki kurabiliyor insan. Toplumun dayatmalarından kaynaklı belli ayrımlar oluyor. Daha çekinerek davranışlar sergileniyor.

İnsan farklı algılanır mı, yanlış düşünürler mi diye kaygılanıyor. Dışarının bakış açısını da düşünüyor devamlı. Daha seviyeli oluyor karşı cinsle ilişkiler.”

Ö9 “Bayan öğretmenlerle erkek öğretmenlerin bir arada olduğu bir yerde herkesin davranışlarına daha dikkat etmesi gerekiyor. Erkeklerin olduğu bir toplumda insanların konuşmaları, davranışları farklı oluyor. Ama kadın erkek karışık olunca farklı oluyor. Daha ölçülü olmak gerekiyor. Özellikle konuşmalarda. Kadınlar incinebiliyor çünkü.”

Ders dışı zamanlarda kadın öğretmenler erkek öğretmenlere göre eğitim öğretim ile ilgili konuları daha sık konuşmaktadırlar. Kadın öğretmenlere göre, sosyal, siyasal ve ekonomik konular gündemlerini daha az meşgul etmektedir. Bu sebeple eğitim konularını daha sık konuşmaktalar ve öğrencilerle daha iyi ilişkiler kurabilmektedirler. Görüşmeler sonrasında, ders dışı zamanlarda erkek öğretmenlerin erkek öğretmenlerle, kadın öğretmenlerin de kadın öğretmenlerle zaman geçirdiği ortaya çıkmıştır. Erkek ve kadın öğretmenler sohbet konularının değişik olması sebebiyle çoğunlukla ayrı ayrı sohbet ettiklerini dile getirmişlerdir.

Ö12 “Cinsiyet dolayısıyla değil ama konuşulan konuların farklılığından dolayı gruplaşmalar oluyor. O kadın anlamaz ki diyor erkekler, kadınlarda o erkek bu konudan anlamaz diyorlar. Bir de çekiniyor insanlar. Toplumun baskısından. İki ayrı cins öğretmen biraz samimi olup konuşsalar hemen farklı şeyler konuşuluyor. Aslında kendimiz yapıyoruz bunu. Daha farklı düşünmeliyiz. Erkekle erkek, kadınla kadın konuşunca nasıl sorun olmuyorsa erkekle kadın konuşup samimi bir şekilde sohbet ettiklerinde de olmamalı bence. Ama dediğim gibi kadınım diye benimle konuşmayan olmadı bu zaman kadar. Cinsiyetten değil, konuların farklı olmasından kaynaklı bir ayrışma var diye düşünüyorum.”

Öğretmenlerin birbirlerinden farklı yerlerde farklı sohbet konuları üzerinde konuşuyor olmaları cinsiyetçi bir ayrımcılık gibi görünmemektedir. Fakat cinslere göre dizayn edilmiş olan toplumsal hayat, bireyler için farklı yaşam alanları ve konuları üretmektedir. Toplumsal roller bireyleri kontrol altında tutmakta ve oluşan yaşam alanlarının ve konularının ihlal edilmesine izin vermemektedir. Bireyler oluşan alanları ihlal etmedikleri sürece toplum içerisinde sorun yaşamamakta ve farklı görünmemektedirler. Belirlenen roller dışına çıktığında ise birey toplumdaki farklı ve topluma zıt davranışlar sergileyormuş gibi algılanmaktadır. Ö12'nin ifade ettiği gibi iki ayrı cinsten öğretmen biraz samimi konuşsalar hemen onlarla ilgili farklı şeyler konuşuluyor olması toplumsal cinsiyet rollerinin varlığından kaynaklıdır. Ayrımcılık bu noktada başlamakta ve kendini gizli bir şekilde hissettirmektedir. Ö11 ve Ö6'da bu konulara dikkat çekmiştir.

Ö11 “Her cins kendi hemcinsleri ile vakit geçirmeyi tercih ediyor. Bu konuda erkeklerin daha muhafazakâr oldukları kanısındayım. Genellikle erkek hobilerinden sohbet ettikleri için birbirleri ile zaman geçirmekten daha memnunar. Cinsiyete dayalı olarak değil ama doğal olarak konuşulan konular açısından bir bölünme oluyor.”.

Ö6 “Rollerin bize yüklediği sohbet konuları oluyor. Futbol sadece erkeğin anlayabileceği bir şey, kadının evdeki problemlerinden bahsetmesi bekleniyor. Dolayısıyla erkekler kendi çevresinde kendi istedikleri şeyler hakkında konuşurken, kadınlarda ayrılıp başka konularda konuşuyorlar. Bu hem kadının hem de erkeğin kendisine atfedilen rolleri kabul etmesi ile alakalı bir durum. İster istemez karşılıklı bir mesafe oluşuyor.”

Sadece sohbet konularının farklı olması dolayısıyla öğretmenlerin ayrı ayrı zaman geçirdiği düşünülmektedir. Kadın öğretmenler kadınların sohbet ettiği konulardan erkeklerin anlamayacağını, erkeklerde kadınların kendi sohbetlerinden anlamayacaklarını düşünmektedir. Kadınlar daha çok aile içi, çocuk ve dersler ile ilgili konuştuklarını, erkekler ise spor, siyaset, ev ve araba alım satım işleri ile ilgili konuştuklarını söylemişlerdir.

Buradan çıkan sonuç ise, aslında cinsiyet ayrımının doğal olarak, bilinçsiz bir şekilde yapıldığı ve hem erkek hem de kadın öğretmenlerin bu durumu kabullendikleridir. Toplumun sahip olduğu cinsiyetçi yaklaşım okul ortamında da kendisini göstermektedir. Öğretmenler aile içerisinde öğrenilen toplumsal cinsiyet rollerini okul içerisinde de devam ettirmektedirler.

3.6. Sınıf İçi Uygulamalardaki Farklılıklar

Ülkemizde eğitim ile ilgili bilimsel olarak ispatlanmamış sadece toplumun kendi kendine geliştirmiş olduğu söylemler bulunmaktadır. Kulaktan dolma, bilimsellikle hiçbir alakası olmayan bu kalıp yargılardan birisi de eğitimde kız ve erkek öğrenciler arasındaki farklarla ilgilidir. Kız öğrencilerin daha çalışkan, hırslı ama zeki olmadıkları, verilen talimatlara uydukları ve sorumluluk sahibi oldukları, erkek öğrencilerin ise zeki ama tembel ve sorumluluk sahibi olmadıkları, hareketli ve yaramaz oldukları gibi bir ön yargı hakimdir. Bu kalıp yargıların etkisi ile öğrenilmiş davranışlar geliştirilmektedir. Bu davranışlar özellikle kız öğrencilerin kendilerini anlatamamalarına, ikinci planda kalmalarına, sahip oldukları gerçek potansiyeli fark edememelerine sebep olmaktadır. Kendilerine uygun görülen sıfatlar küçüklükten itibaren sürekli dile getirildiği için istemsizce kız öğrenciler tarafından benimsenmektedir.

Aslında geçerlilikleri kanıtlanmış farklı öğretim yöntemleri uygulandığında kız ve erkek öğrencilerin aynı konuyu farklı şekillerde öğrenebildikleri görülmektedir. Bu konu ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan araştırma sonuçlarında, erkek ve kız öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırmak için bazı önerilere yer verilmiştir. Erkekler için

etkinlikler yapılırken zaman sınırlaması koyulması, oyun ve bulmacalar hazırlanarak eğitim öğretimin yapılması, yapılacak olan etkinliklerin aşamalarının açık bir şekilde belirtilmesi; kızlar için ise deneysel eğitim öğretim yöntemlerinin kullanılması, grup ve ortak çalışma çalışmalarının yapılması, düşünceleri için belli bir zaman verilerek tartışma ortamları yaratılması önerilmektedir.

Eğitim öğretim ortamlarında öğretmenlerin kız ve erkekler arasındaki bu farklılıklara dikkat etmeleri ve eğitim öğretim yöntemlerini ve ders planlarını bu farklılıklara göre planlamaları gerekmektedir. Bu farklılıklara dikkat edilerek hazırlanan ders programları sayesinde işlenen her ders öğrencilerin kendi potansiyellerini ortaya çıkarmaya, özgüvenlerinin artmasına, yapabildiklerini görmelerine olanak sağlayacaktır. Sınıf içi tutumlar bu sebeple önem arz etmektedir. Otomatikleşmiş ve kalıplaşmış eğitim öğretim kalıplarından kurtularak tüm öğrencilerin kendilerini fark edebildikleri eğitim programları, sınıf ortamları ve öğretmen eğitimleri kalıp yargıların sona ermesini sağlayacaktır.

Ayrıca, öğretmenlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili görüş ve tutumları sınıf içi kız ve erkek öğrencilere karşı davranışlarını belirler. Diğer bir deyişle öğretmenlerin görüş ve tutumları öğrencilerinin görüş ve tutumları üzerinde de etkili olmaktadır. Öğretmenlerin sınıf içerisinde kız ve erkek öğrencilerden beklentileri farklıdır. Öğretmenler kız öğrencilere toplumsal şartlara uymaları gerektiği konusunda sürekli olarak mesaj vermektedirler. Bu mesajlarda öğretmenlere göre asıl amaç kız öğrencileri korumaktır. Kızlara kıyafetlerine ve oturuş kalkışlarına dikkat etmeleri söylenmektedir. Özellikle kız öğrencilerin vücut hatlarını ön plana çıkaran kıyafetler giymemeleri konusunda uyarılarda bulunmaktadır.

2016 yılında uygulanan ETCEP projesi kapsamında yapılan nicel araştırmada kız ve erkek öğrencilere karşı öğretmenlerin davranışları ile ilgili düşüncelerine bakıldığında öğrencilerin “Öğretmenlerimiz kız öğrencilere daha sert davranır”, “Öğretmenlerimiz erkek öğrencilere daha sert davranır.” şeklindeki ifadelerle katılmadıkları görülmektedir.

Ancak, erkek öğrencilerin öğretmenlerin kendilerine daha sert davrandıklarını düşündükleri araştırmanın sonucunda görülmektedir. Öğrencilere verilen sorumluluklara yönelik sonuçlara bakıldığında okulda herhangi bir etkinlik yapılacağı zaman hem erkek hem kız öğrencilere sorumluluk ve görev verildiğini düşünmektedirler.

Aynı proje kapsamında yapılan nitel araştırmada ise öğretmenlerin kız ve erkek öğrencilere eşit derecede söz verdikleri, kız ve erkek öğrenciler arasında cinsiyetçi ve ayrımcı bir dil kullanmadıkları, her öğrencinin görüşüne önem verdikleri, proje ödevlerinde kız ve erkeklerin birlikte çalışmalarını önerdikleri, kız ve erkek öğrencilere aynı görev ve

sorumlulukları rahat bir şekilde verdikleri ve özellikle kız öğrencilerin sınıfta ve diğer yerlerde kendilerini rahatça ifade edebildikleri sonucuna varılmıştır.

Bu uygulamalar ile ilgili olarak öğretmenlere “Sınıf ve okulunuzdaki uygulamalarda kız ve erkek öğrenciler için farklılıklar nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Görüşmeler sonrasında ortak cevap öğretmenlerin sınıf içi ve okul uygulamalarında öğrenciler arasında bir ayrım yapmamaya çalışmakta oldukları yönündedir. İlişkileri eşitlik üzerine kurdukları konusunda öğretmenlerin fikirleri birbirine yakındır. En çok vurgu yapılan konu “kimin hangi işi daha iyi yapabildiğine bakarım” olmuştur. ETCEP projesi kapsamında yapılan çalışmalardaki sonuçlarla araştırmanın sonucu arasında paralellik bulunmaktadır. ETCEP Projesi sonucunda öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarda öğrencilere eşit davrandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcı öğretmenler Ö1, Ö4, Ö7, Ö12 ve Ö16 da “ kız ve erkek öğrencilere eşit davrandıklarını” ifade etmişlerdir.

Ö1 “Kız ve erkek öğrencilere eşit davranıyoruz. Verilen ödev ve diğer sorumluluklarda bir ayrım yapmıyoruz. Sadece kimin neyi yapabileceğini düşünerek davranıyoruz.”

Ö4 “Farklı bir uygulama yapmıyorum. Davranışımın kız ya da erkek olduğu için değil de derse ne kadar ilgili veya ilgili değil şeklinde yapılandığını düşünüyorum. Bu öğrenci ödevini yapar, bu verdiğim görevi yapar, etkinliğini tamamlar diye düşünerek görevlendirme yapıyorum. Erkek ya da kız olması ile ilgili ayrım yaparak değerlendirmiyorum.”

Öğretmenlerin cinsiyet olarak bir ayrımında bulunmamaları kız ve erkek öğrencilerin dersleri ile ilgili potansiyellerini ortaya çıkarmalarına yardımcı olacaktır. Eğitim kurumlarında yaşanan cinsiyetçi davranışların azalması sadece dersler ile ilgili değil toplumsal roller ile ilgili de olmalıdır. Öğrenci ve öğretmenler arasındaki ilişkiler ve öğretmenler tarafından verilen görevler toplumsal rollerin de eşitlikçi bir yaklaşım üzerine kurulması gerektiğini öğrencilere öğretmelidir.

Ö7 “Öğrenciler arasında cinsiyetinden dolayı bir ayrım gözetmiyoruz. Aynı görevi kız erkek fark etmeden verebiliyoruz. Olması gerekende bu zaten benim fikrime göre.”

Ö12 “Herhangi bir farklılık yok bence uygulamalarda. Genele baktığımda da bir fark görmüyorum. Tüm görevleri eşit bir şekilde hak edene vermeye çalışırım her zaman. Erkek ya da kız olması fark etmez benim için. Diğer arkadaşlarımda o şekilde. Bir şey yapılacaksa kız erkek diye ayrım olmuyor hiçbir zaman.”

Ö16 “Kızlarla erkekler aynı görevleri alabiliyor okulumuzda. Bir sıkıntı yok. Sadece hak edenin kim olduğu önemli bence. Kim daha iyi yaparsa o almalı görevi. Cinsiyetinden dolayı değil, yaptığı işten dolayı almalı.”

2016 yılında yapılan çalışmada (ETCEP) öğrencilerin, öğretmenlerin kız ve erkek öğrencilere karşı davranışlarının farklı olduğu, öğretmenlerin kız öğrencilere daha hoşgörülü davrandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada da öğrencilerin bu görüşünü destekleyen öğretmen düşünceleri olduğu görülmüştür. Diğer bir düşünce ise öğretmenlerin erkek çocuklarının çok hareketli olmasını, kavga veya küfür etmelerini anlayışla karşılayabilmeleridir. Ancak kız çocuklarının aynı olumsuz davranışları yapmalarına daha büyük tepkiler verebildiklerini belirtmişlerdir.

Ö3 “Sadece cinsiyet anlamında değil hiçbir şekilde hiçbir noktada kız ve erkek öğrencilere ayırım yapılmıyor. Ancak kız öğrenciler daha çok sorumluluk alarak büyüdükleri için toplumsal cinsiyetçi yaklaşımla sürekli bir şeyleri yapması gereken kişi olarak görülüyor.”

Kadın öğretmen Ö3’ün bu düşünceleri kadının toplumsal rollerinde daha fazla sorumluluğun kadına yüklenmesi ile ilgilidir. Ataerkil düşünce yapısı kadının hem iş gücüne katılmasını, hem de ev içi işlerinde sorumluluğu almasını istemektedir. Kadının rollerini tam olarak yerine getirdiği zamanlarda erkekler bunu kendi lehlerine kullanmakta, her işin kadın tarafından yerine getirilmesini beklemektedirler. Ö3’ün düşünceleri şu şekilde devam etmektedir:

Ö3 “Erkekler ise neredeyse evde hiç sorumluluk almadan büyüyorlar. Mesleğini eline aldığı hayattaki ilk defa yaptığı iş o oluyor. Yatağını bile toplamıyor, annem toplar diyor. Ama kız çocukları küçük yaştan itibaren kardeşine bakmalı, anneye yardımcı olmalı, gerekiyorsa babaya yardımcı olmalı, beklentisi en az olmalı, evde birçok şeyi idare etmeli. Erkekler rahatça şımarıp talepte bulunurken kızlar daha çok idare eden taraftır her zaman. Genel olarak daha çok sorumluluk alarak büyüdükleri için daha fazla sorumluluk sahibi oluyorlar.”

Ö3’ün bu ifadeleri kadının çoklu rolünün ortaya çıkardığı sorunların toplumun her alanında mevcut olduğunu göstermektedir. Kadınlar üzerlerine yüklenen rollerin arasında sıkışmakta ve zamanının çoğunu erkeklerin işlerini yapmak ile geçirmektedirler.

Ö3 “ Kız erkek ayırarak değil de, evet bunu daha sorumluluk sahibi bir öğrenciye vermeliyim diye görev dağılımı yaptığımız oluyor. İstemsizce kız erkek ayırımı yapmadan seçimleri kızlardan tarafa kullanıyoruz. Törenlerde görev verirken sunucunun kız olması gerekmiş gibi daha güzel görüneceğini düşünerek, daha iyi yapacaklarını hep onlara görev veriyoruz.”

Toplumsal hayatın getirmiş olduğu kalıp yargıların, öğretmenlerin sınıf içindeki öğrencilere davranışlarına da yansıtıldığı görülmüştür. Cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılar

ister istemez ortaya çıkmaktadır. Bu kalıp yargıların sürekli olarak öğrencilere aktarılması, rol model olarak görülen öğretmenler tarafından yapıldığı için öğrenciler tarafından daha çabuk kabullenilmektedir.

Ö6 “Kız ve erkek öğrenciler arasındaki tutumlarda bir fark olduğunu düşünmüyorum. Kızlardan da spor takımı çıkarken, erkeklerden de çıkabiliyor. Müfredatta işlenen konularda zaman zaman araba yıkama rolü babanınken, mutfakta bir şeyler yapmak annenin görevi gibi örtülü olarak aktarılıyor. Belki biz istemese de bu bazı şeylere yansıyor olabilir.”

Ortaokul matematik müfredatı ve ders kitaplarının incelenmesi üzerine yapılan bir araştırmada ders materyallerinin içeriklerinde kadınlara ev ile ilgili sorumluluklar verilirken erkeklere mesleki yükümlülüklerin verildiği gözlenmiştir (Doğan, 2012: 29). Ders kitaplarındaki cinsiyetçi kalıpların bulunması bir sorun olmakla birlikte, öğretmenlerin bu cinsiyetçi kalıp taşıyan konuları öğrencilere nasıl aktardıkları konusu da çok önemlidir.

Ö8 “Öğretmenler belli bir eğitim alarak buraya gelmişler. Bunun erkeği kadını, cinsiyeti yok. Ancak sınıftaki öğrencilerin öğretmenlere karşı davranışlarını söylersek erkek öğretmenlerin otoritelerinin daha fazla olduğunu düşünüyorum ben. Kadınlarda da var tabii ki ama daha sınırlı.”

Öğretmen Ö8, erkeklerin otoriter yapısının daha kuvvetli olduğunu düşünmekte, erkek – güç ilişkisini burada da ön plana çıkarmaktadır. Cinsiyetin önemi olmamasına vurgu yapsa da, toplum tarafından kabul edilmiş olan kalıp yargılar öğretmenin ifadelerinde yer almaktadır. Ö8’in düşünceleri şu şekilde devam etmektedir:

Ö8 “Öğrencilerin erkek ve kadın öğretmenlere bakışı biraz farklıdır. Erkek öğretmenlerle kadın öğretmenler arasındaki ilişkide de farklar var tabii ki. Kendi hemcinsi ile daha samimi ilişki kurabiliyor insan. Toplumun dayatmalarından kaynaklı belli ayrımlar oluyor. Daha çekinerek davranışlar sergileniyor. İnsan farklı algılanır mı, yanlış düşünürler mi diye kaygılanıyor. Dışarının bakış açısını da düşünüyor devamlı. Daha seviyeli oluyor karşı cinsle ilişkiler.”

Gümüsoğlu’nun (2004: 322), ‘İlköğretim Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları’ konulu araştırmasında araştırmaya katılan çocukların toplumsal cinsiyetle ilgili algılarının geleneksel kadın erkek rollerine paralel olduğu saptanmıştır. Buradan yola çıkarak öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarının öğretmenler tarafından da şekillendirildiği söylenebilir.

Çalışmada öğretmenlerin verdikleri cevaplar da ‘İlköğretim Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları’ ile ilgili araştırmanın sonucunu desteklemektedir. Öğretmenler verecekleri görevleri geleneksel kadın erkek rollerine uygun olarak vermektedirler. Görüşme yapılan öğretmenlerden bazıları yapılacak bir iş olduğunda işin durumuna göre kendilerinin ya da öğrencilerin kendi kendilerine cinsiyetçi bir ayırım yaptıklarını dile getirmişlerdir.

Ö9 “Alması gereken görevlerde kızların yapabileceği beceriler vardır. Erkeklerin yapabileceği işler farklıdır. Kızların gücünü aşan durumlarda erkeklere görev veriyoruz tabii ki. Kızların rahatlıkla yapabileceği erkeklerin zorlanacağı görevlerde de kızları tercih ediyoruz. Bir etkinlik yaptık mesela etrafi toplamamız gerek bunu kızlara söylüyoruz ama taşınması gereken bir alet ya da sıra masa gibi bir şey olursa bunu da erkeklere yaptırıyoruz.”

Ö9’un ve Ö15’in düşünceleri toplum tarafından sürekli inşası devam eden ataerkil yapının birer örneği olarak görülebilir. Kadınların yapacakları işler ile erkeklerin yapacakları işler toplum tarafından belirlenmekte, farklı bir iş yapıldığında da yadırganmaktadır. Öğretmenler tarafından öğretilmekte olan cinsiyetçi yaklaşımlar, öğrencilerin hayatları boyunca devam edecek olan cinsiyet eşitsizliğinin ilk adımlarını oluşturmaktadır. .

Ö15“Görev verirken bir ayırım yok. Ben çocukları bir varlık olarak görüyorum. Aslında çocuklar öyle bakıyorlar. Bir iş oluyor erkekler hemen kızlar yapar diyor. Ya da bir şey taşınacak mesela kızlar hemen erkekler yapar öğretmenim diyorlar. Toplumda böyle bir ayırım var, aileden gelen, yaşamın içerisinde olan.”

Görüşme yapılan öğretmenler kız çocuklarının daha fazla sorumluluk sahibi olduğunu belirtmişlerdir. Kız çocuklarının kendilerine verilen görevleri tam olarak yaptıklarını, erkek öğrencilerin ise sorumluluk sahibi olmadıklarını ve daha rahat davrandıklarını söylemişlerdir. Erkek öğrencilerin genellikle başladıkları işi bitirmedikleri ya da verilen görevleri isteksiz bir şekilde yaptıkları dile getirilmiştir.

Öğretmenlerin ifadelerine göre, eğitimcilerin öğrenciler üzerinde cinsiyet rollerine uygun davranışları gösterme anlamında etkili oldukları ve görev dağılımı yaparken toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı görev dağılımı yaptıkları söylenebilir. Katılımcılar eşitlikçi olmaya çalışmakta fakat benimsedikleri toplumsal roller sebebiyle tam olarak eşitlikçi davranmamaktadırlar. Yapılması gereken görevlerin sorunsuz bir şekilde yapılması gerekliliği yüzünden öğretmenlerin kasıtlı olmasa bile cinsiyete dayalı ayırım yaptıkları görülmektedir.

Eğitim kurumları cinsiyetçi kültürün ve egemen ataerkil yapının kendi varlığını koruyup yeniden üretildiği bir alandır. Kendini ve yaşadığı toplumsal yapıyı tanımaya ve kavramaya başlayan ilköğretim öğrencilerine bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde öğretilecek her cinsiyetçi değer, uzun yıllar boyunca cinsiyetçiliğin, eşitsizliğin ve kadın erkek arasındaki dengesizliğin sürmesine neden olacaktır.

3.7. Öğretmenlerin Aile Reisi Kavramı İle İlgili Görüşleri

Daha önceden hukuksal yönü de olan aile reisliği özellikle ülkemizde sosyal yönü ağır olan bir kavramdır. Ülkemizde, ataerkil yapıya sahip ailelerde çoğunlukla son sözü söyleyen bir aile bireyi vardır. Bu kimi zaman kadın, çoğunlukla erkek bazen de, eğer aynı evde birlikte yaşıyorlarsa eşlerden birinin anne ya da babası olmaktadır. Ataerkil bir yapıya sahip olmayan, eşitlikçi düşünen ailelerde dahi son sözü söyleyen bir kişi mutlaka bulunmaktadır. Medeni Kanun'da 1 Ocak 2002 tarihinden itibaren yapılan değişiklik ile aile reisliği kavramı hukuken son bulmuştur.

Türkiye Değerler Atlasında da (Esmer, 2012: 114); bireylerin yaşları ilerledikçe aile reisliğine yönelik eşitlikçi söylemlerin azaldığı görülmektedir. Örneğin “Ailenin reisi erkek olmalıdır” ifadesine katılanların oranının; 15-24 yaş aralığında yüzde 67, 25-34 yaş aralığında yüzde 76, 35-46 yaş aralığında yüzde 79 ve 50 yaş üzerinde yüzde 80 olduğu görülmüştür.

Diğer bir bulgu ise, Türkiye’de “Ailenin reisi erkek olmalıdır” ifadesine katılma oranının diplomasız katılımcılar arasında yüzde 87, ilkokul mezunlarında yüzde 81, ortaokul ve lise mezunlarında yüzde 73 ve üniversite mezunlarında yüzde 63 olmasıdır. Kadınların çoğunluğunun (%71) erkeğin aile reisliğini kabullenmiş olmaları ise araştırmanın diğer bir sonucudur.

Öğretmenlerle yapılan araştırmada ise sonuçlar Türkiye Değerler Atlası’ndaki sonuçlardan farklı çıkmaktadır. Görüşme yapılan öğretmenlerin aile reisliği kavramı hakkında ne düşündüklerini öğrenebilmek için “Aile reisi her zaman erkek olmalıdır” sözü hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir.

Bir öğretmen hariç diğer tüm öğretmenler aile reisi kavramına karşı olduklarını, kavramın cinsiyetçi olduğunu ve toplumsal hayatın ve kalıp yargıların bu kavrama hayat verdiğini söylemişlerdir. Ayrıca aile içerisinde kararların tek bir kişi tarafından değil, konu için yetkin bir kişi varsa onun yönlendirmesi ile ortak bir şekilde alınması gerektiği konusunda görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerden bazılarının aile reisliği ile ilgili düşünceleri şu şekildedir:

Ö1 “Çok katılmıyorum. Yeri geldiğinde tabii ki kadınında ev içinde sözü geçmeli, karar alabilmeli.”

Ö2 “Erkek de yönetebilir, bazen kadının da yönetebileceğini düşünüyorum. Orada bence kişilik önemli, her zaman erkek olmalıdır değil, eşitlik önemli. Paylaşımçı olmalıdır aile bireyleri. Birisinin reisliği üzerine değil de sorunları paylaşarak yürütmek önemli ilişkileri. Otorite anlamında da eşitlik olması gerektiğini düşünüyorum.”

Ataerkil bir yapıya sahip olan Türk toplumunda öğretmenlerin aile reisliğini desteklemiyor olmaları, cinsiyetçi yaklaşımın değişebileceğini göstermektedir. Aile bir kurumdur ve kurum içinde bulunan tüm kişiler tarafından ortaklaşa yönetilebilir. Ö1, Ö2'nin görüşleri de bu ortak yönetim kavramını desteklemektedir.

Ö3 “Aile reisi her zaman erkek olmalıdır sözüne kesinlikle katılmıyorum tabii ki. Bu ataerkil düzenin bize benimsetmeye çalıştığı, dayattığı bir şey. Ama sadece cinsiyet farklılığı da değil. Hiçbir noktada şu bundan daha iyidir, bu en doğru kararları verir, diyemeyiz. Ailede kadın ya da erkek bir reisin olmasını çok mantıksız buluyorum. O yüzden her zaman tartışarak eşit bir şekilde birbirimizi dinleyerek ortak kararlarla yol alınmalı diye düşünüyorum.”,

Ö3 ise ortak yönetim kavramını desteklemekte ve ataerkil yapının topluma aile reisliği gibi erkekleri ön plana çıkaran kavramları benimsetmeye çalıştığını dile getirmektedir. Ö4 ve Ö5'in görüşleri ise ailenin reislik ile değil eşit düzeyde söz hakkı ile ortak alınacak kararlar ile yönetilmesi yönündedir.

Ö4 “Aile reisi kavramının da düzgün tanımlanması gerekiyor. Aile reisi bence kadın ve erkeğin ortaklaşa oturduğu bir koltuk şeklinde olmalıdır.”

Ö5 “Aile reisi diye bir kavram olmamalıdır bence. Reis kavramı erkek ya da kadın olmamalıdır. Erkek ya da kadın çalışıyor da olsa, çalışmıyor da olsa, kadının da erkeğin de eşit şekilde söz hakkı vardır.”

Aile ve Sosyal Araştırmaları Müdürlüğü'nün (2010) yapmış olduğu araştırmada “Aile reisi erkektir.” cümlesi ile ilgili olarak hem kadınların hem de erkeklerin durumu kabul ettikleri görülmüştür. Ancak, görüşme yapılan öğretmenlerin çoğunluğu bu fikri kabul etmemişlerdir. Katılımcıların birçoğu reislik kavramının da tartışmalı bir kavram olduğunu, kişiden kişiye değişebileceğini ve evliliklerde reislik kavramının evliliğe zarar vereceğini söylemişlerdir.

Ö6 “Reislik kavramı genel olarak tartışmalı bir konu bence. Aile de illa bir reis olması gerekmez. Aile iki kişinin ya da çocukları ya da evcil hayvanı varsa onların hep birlikte yaşadıkları, ortak karar aldıkları, zaman geçirdiği, ev arkadaşlığıdır. Bu sebeple de ailede bir reis olmasının gerekli olduğunu düşünmüyorum ama bu kadın içinde geçerli erkek içinde geçerli. Dolayısıyla, reisin erkek

olması ya da babanın reis olması gibi bir kavramın tartışılması gereken bir kavram olduğunu düşünüyorum.”

Ailede son kararı verecek, aileyi yönlendirecek olan bir kişinin bulunması gerektiği görüşü katılımcı öğretmenler tarafından kabul edilmemiştir. Ö6'nın “Ailede bir reis olmasının gerekli olduğunu düşünmüyorum” ifadesi ile Ö8'in “Reis kavramı yanlış diye düşünüyorum” ifadesi bu durumu desteklemektedir. Bu ifadeler, Türk toplumunun ataerkil yapısına ters düşmektedir. Öğretmenler tarafından aile reisi kavramına bakışın toplumdan farklı olması zaman içerisinde ataerkillik ile ilgili diğer hususların da değişebileceğinin göstergesidir.

Ö8 “Toplumda genel olarak ailelerde kadında erkek de çalışan bireyler. İkiside eve katkıda bulunuyor. İkiside ev için bir şeyler yapıyor. Eskilerin dayattığı bir şey var. Ev işini kadınlar yapar, erkekler yapmaz falan. Evdeki herkes aileye katkıda bulunuyor. Dolayısıyla reis kavramı yanlış diye düşünüyorum. Okumuş insanlar için daha da yanlış. Yuvayı beraber kuruyorlar. Çocuk içinde geçerli bu. Herkesin eşit olduğu bir ortam olması gerekiyor ki huzur ve mutluluk olsun. Kadın belki görebilir erkeği reis olarak. Erkeğin bunu bu şekilde dayatmaması daha uygun bence. Ben reisim mantığı çokta uygun değil bence. Karar alınırken eşitlikçi ve ortak karar alınmalı diye düşünüyorum.”

Ö10 “Reis nedir ona bakmak gerek öncelikle. Reis eğer sadece para kazanıp eve gelip geri kalan her şeyi kadına yıkmaksa bence çok saçma. Ama eğer gerçekten her şeyiyle kadına sahip çıkmaksa, ona yardım etmek, kararlara onu da dahil etmekse ve erkek de kendini böyle görmek istiyorsa söylenebilir. Ama bunun dışında sadece erkeğin egosu içinse bence tartışmalı bir kavram. Aslında hiç olmamalı reis. Kim yetkinse o konu ile ilgili birlikte karar verip düşünceleri paylaşmalı insanlar.”

Aile ve Sosyal Araştırmaları Müdürlüğü'nün (2010) yapmış olduğu araştırmada erkeğin aile reisi olduğunu belirten katılımcıların oranı % 66'dır. Ailenin geçimini erkeğin sağlaması gerektiğini söyleyenlerin oranı ise % 61'dir. Aile ve Sosyal Araştırmaları Müdürlüğü'nün yapmış olduğu araştırmanın sonucuna göre, ev ile ilgili kararların alınmasında en yetkili kişi erkek olarak görülmektedir. Bu sonuçlar analiz edildiğinde, Türkiye'de toplumun geleneklerine bağlı bir şekilde ataerkilliğin etkisi altında olduğu ortaya çıkmaktadır. (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmaları Müdürlüğü, 2010: 304).

Ö9 “Aile reisi her zaman erkek değildir tabii ki. Böyle bir alışkanlığı vardır ama bir karar alınacaksa ortak alınması gerekmektedir. Bir karar alındığı zamanda erkeğin pasif kalmaması lazım. Çünkü toplumda bakıldığı zaman erkek daha ön planda görünüyor. Erkeğin silik olmaması gerekiyor. Belki son söz değil ama ortak bir karar alınmalı. Erkeğin de kadının da görüşü alınmalı diye düşünüyorum. Bunun temel nedeni de bayanın daha hassas, narin ve duygusal olmasıdır. Bayan daha

duygusal kararlar verebilir. Erkek daha mantıksal yaklaşır olaylara. Daha duygusal kararlar vermez. Bazen duygusal kararlar vermek olumlu sonuçlar vermiyor.”

Ö13 “Aile reisi kavramını asla tasvip etmiyorum ama olan budur maalesef. Olması gereken ne kadar başka bir şey de olsa toplumdaki birçok kişinin bu şekilde düşündüğünü gözlemliyorum. Eşine sormadan hiçbir şey yapamayan kadınlar var, öğretmenler var toplumda maalesef ki.”

Literatürde tarandığında öne çıkan diğer bir husus ise genel algının erkeklerin en önemli görevinin evin gelirini elde etmek, para kazanmak olmasıdır. Bu da toplumda erkeği aile reisi olarak tanımlamak için ataerkil zihniyet tarafından ön plana çıkarılmış bir söylemdir. Bu düşünceye sahip olan kişilere göre kadınların asli görevi ise ev ve aile bakımındır. Kanbay vd. tarafından yapılan bir araştırmada, katılımcıların % 38,4’ü evi geçindirmenin erkeğin görevi olduğunu, %33,5’i ise eğer erkek istemiyorsa kadının çalışmaması gerektiğini söylemişlerdir (Kanbay vd., 2012: 114). Bu düşünceye en yakın ve diğer öğretmenlere göre tek farklı görüş ise şu şekilde ifade edilmiştir:

Ö16 “Erkek reis olabilir. Ama reislik her şeyi ben bilirim demek değildir bence. Değişik bir şey aslında bu kavram. Koruyucu olarak, para kazanmak olarak evet olabilir ama söz hakkı öncelikle erkekte olarak kadında da olmalı bence.”

Ö16’nın görüşünde yine ataerkil gücün topluma öğretmiş olduğu kalıp yargıların etkisi görülmektedir. Koruyuculuk ve para kazanmak aile reisliği için öne çıkan etkenler olarak görülse de, kadının iş gücüne katılımının daha da artması, erkeğe muhtaç durumdan kurtulması ile bu düşünce kısa zaman içerisinde değişecektir.

3.8. Öğretmenlerin Şiddet İle İlgili Görüşleri

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, Türkiye’de yaşayan bireylerin var olan potansiyellerini gerçekleştirmelerinin önündeki en önemli engellerden birisi olmaya devam etmektedir. Özellikle kız çocukları ve kadınlar, çekirdek aile içinde, geniş aile bağlamında, sokakta, okulda ve iş hayatında fiziksel, ekonomik, psikolojik ve cinsel şiddete maruz kalmakta; yaşanan şiddetin kız çocuklarının okuyamamasından kadınların toplumsal hayata etkin katılamamalarına, kadınların çocuklarına uyguladıkları şiddetin artmasından istenmeyen evliliklere, sakatlıklardan ölümlere kadar çok kapsamlı sonuçları olmaktadır.

Namus adına işlenen cinayetler bu şiddet türünün en ölümcül ve görünür biçimlerinden biridir. Ancak daha az görünür biçimleriyle de kadına yönelik şiddet, Türkiye’de yaşayan milyonlarca kadının bedensel ve ruhsal bütünlüğünü tehdit etmektedir.

Aile içi şiddet, özellikle koca şiddeti, kadınların yaşamlarının “belirleyici bir boyutunu” oluşturmaktadır (Aksu ve Üstün, 2005: 18).

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun (1997) aile içi şiddetle ilgili olarak yaptığı araştırmada ailelerin % 34'ünde kadına yönelik fiziksel şiddetin ve % 53'ünde sözel şiddetin yaşandığı görülmüştür. Türkiye genelinde 1800 evli kadınla yapılmış olan Kadına Yönelik Şiddet (Altınay ve Arat, 2014) araştırmasında; eşinden en az bir kez fiziksel şiddet gören kadınların oranı %35 olarak tespit edilmiştir. Aynı araştırmaya göre Türkiye’de kadınların % 86’sı fiziksel şiddetin hiçbir şekilde kabul edilemez olduğunu düşünmektedir.

Yapılan bu araştırmada da öğretmenlerin şiddet konusunda çok duyarlı oldukları ve şiddetin kabul edilemez olduğunu düşündükleri görülmüştür. Öğretmenlerin görüşlerini almak için “Kadına uygulanan şiddet ile ilgili düşünceleriniz nelerdir? Kadın şiddeti hak eder mi?” diye sorulmuştur. Bir öğretmen hariç diğer tüm öğretmenler şiddetin hiçbir türünün herhangi bir kimseye uygulanmasını doğru bulmadıklarını söylemişlerdir. Şiddet ile ilgili hak etme kavramının kesinlikle kabul edilemeyeceği konusunda görüşlerini bildirmişlerdir. Katılımcıların bazılarının görüşleri şu şekildedir:

Ö2 “Hiçbir insan, hiçbir öğrenci, hiçbir cinsiyet hak etmez. Hiçbir hayvan hak etmez. Böyle bir yaklaşımı kabul etmiyorum, hak etmek gibi böyle bir cümleyi de doğru bulmuyorum. Bugüne kadar toplumda ortaya çıkmış yanlış görüşler var. Bizim de böyle görüşleri sorgulamamız lazım. Kabul etmememiz lazım. Böyle bir görüş ve davranış olacak bir şey değildir.”

Ö3 “Şiddetin uygulanması fikrine katılmıyorum. Kimsenin kimseye hiçbir durumda şiddet uygulamasını algılayamıyorum. Çocuk, erkek, kadın, anne, baba veya hayvan olması fark etmez. Şiddeti bir şekilde lüğatimizden, hayatımızdan çıkarmalıyız diye düşünüyorum.”

Öğretmeler tarafından şiddetin desteklenmiyor olması, özellikle kadına yönelik şiddetin azalması için önemli bir gelişmedir. Eskiden okula getirilen öğrenci için öğretmene ‘eti senin kemiği benim, istediğin zaman döv, yeter ki adam olsun’ şeklinde şiddet ve cinsiyetçi yaklaşım içeren ifadelerin kullanımı azalmıştır. Şiddetin çirkinliği ve çocuk sahibi olmanın artan önemi ile birlikte oluşan bilinç, toplumun değerlerinde değişime sebep olmuştur. Öğretmenlerin de şiddetin her türüsüne karşı çıkmaları, yetiştirdikleri öğrencileri bu konuda bilinçlendirmeleri özellikle kadına karşı yapılan şiddetin önüne geçmek için olumlu bir adım olacaktır.

Ö5 “Şiddet uygulanmasına katılmıyorum. Ne kadın ne erkek iki tarafta şiddet uygulanmamalıdır. Sözel olarak da fiziksel olarak da şiddet uygulanmamalıdır.”

Ö6 “Şiddet herhangi bir canlıya yapılamaz. Yapılmamalıdır, yapılması hiçbir mazerete dayalı olamaz. İnsanlık suçudur, hiçbir canlıya uygulanamaz. Kadının hak etmesi ya da hak etmemesi gibi bir düşünce söz konusu olamaz. Hak etmek kavramı bile ideoloji barındırıyor. Neye göre, kime göre hak etmek. Kadının hak etmesi durumu hangi ideolojik bağlamda değerlendiriliyor. Hak etmek kavramında, söyleminde bile aslında cinsiyetçi bir ifade var.”

Nasıl ve hangi nedenle ortaya çıkmış olursa olsun şiddet, kişiler ya da gruplar arasında çatışan ve uzlaşılabilen çıkarların varlığı sonucunda tarafların çözümü kendi çıkarları doğrultusunda yaratmak adına başvurduğu yasadışı tüm eylemleri içermektedir (Doğu, 2011: 40). Türkiye’de kadınların büyük bir çoğunluğu şiddete maruz kaldıklarını beyan etmektedirler.

KAMER’in 2015 yılında yapmış olduğu proje dahilinde yaklaşık 23.000 kadınla şiddet hakkında görüşmeler yapılmıştır. Katılan kadınların % 91’i kadınların şiddet yaşadığına inandıklarını söylemişlerdir. Çarpıcı diğer bir sonuç ise görüşme yapılan kadınların %70’inin şiddetten kurtulmak için hiçbir çaba harcamadıklarını söylemiş olmalarıdır. Öğretmenlerin şiddete yönelik görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Ö10 “Şiddet hiçbir şekilde doğruluğu kabul edilemeyecek bir olay. Bu kadına değil sadece, erkeğe, çocuğa, hayvana ve ağaca bile yapılmamalı. Sözlü olarak fiziksel olarak yapılmamalı. Kabullenmesi hiç kolay değildir. Sadece fiziksel kuvvetsizlik yüzünden ya da çaresizlikten bu durumda olan çok insan var. Bu kesinlikle önlenmesi gereken bir durum.”

Ö13 “Kim kime yaparsa yapsın, nasıl olursa olsun olmaması gereken bir şey. Vasıfsız insanlar şiddete başvurur. Akli ile çözemediğini kuvveti ile çözmeye çalışanlar başvurur şiddete.”

Ö16“Şiddet uygulanmasını bırakın konu bile edilmemeli. Özellikle okullarda ve aile içinde. Toplum tarafından cezalandırılmalı aslında yapan kişi. Çok eski bir kafanın zihniyeti şiddet. Hoş görülmesi, hak edildiğinin düşünülmesi bile saçma.”

Katılımcılar şiddet ile ilgili görüşlerini ifade ederlerken şiddetin genellikle kadına ve çocuğa karşı yapıldığını istemsiz olarak dile getirmişlerdir. Ayrıca, şiddetin kısır bir döngü haline gelmesi de öğretmenlerin ifadelerinde yer almaktadır.

Ö15 “Böyle bir muamele gördüyse kadın sonuna kadar hakkını savunması gerekir. Yardım almalıdır. Şiddet görmeye başlayan kadın bunun devam etmesine izin vermemelidir. Sürekli hale geldiğinde kadın için daha zor zamanlar başlıyor demektir. Bunu önüne geçmelidir.”

Ö14 “Şiddet anlaşılabilen bir durum bence. Her ailede tartışmalar olur. Fikir ayrılıkları olur ama bunun şiddete uzanmaması gerekir. Durum çok ciddi ise bir taraf alttan almalı ve durum o an için idare etmelidir. Hiçbir çözüm yoksa o ortamdan ayrılmalıdır. Tabi ki erkek daha güçlü fiziksel olarak, bazen kadının kaçmaya bile fırsatı olmayabilir. Ama böyle bir durumda yani şiddet durumunda mutlaka

gerekli cezayı görmelidir şiddeti yapan. Bu sadece eşler için değil, çocuklar, öğrenciler, hayvanlar içinde geçerlidir. Şiddetin her türüsü yapılmamalı ve cezalandırılmalıdır.”

Katılımcılardan şiddet ile ilgili diğer öğretmenlere göre farklı bir bakış açısına sahip olan katılımcı öğretmenin görüşü ise şu şekildedir:

Ö9 “Asla böyle bir şiddet uygulamasına karşıyım. Ama belki bayan erkeği çok zorlarsa belki bir tokat gibi böyle olabileceğini düşünüyorum şahsen. O da tabii ki yüzüne, gururunu kırarak şekilde değil. Ne bileyim belki. Yoksa kesinlikle şiddete karşıyım.”

Katılımcı öğretmenlerden Ö9 şiddet uygulamasına karşı olduğunu, ama erkeğin sabrının taşması sonucunda kadının yüzüne olmamak şartıyla bir tokat atılabileceğini savunmaktadır. Kadının yüzüne atılmayacak tokatın onun gururunu kırmayacağını düşünmektedir. Bu düşünce toplum yaşamında ataerkil düşüncenin ön planda olması ve kadını ikinci plana itmesinin bir sonucudur.

Kadına yönelik şiddet sadece kadınların sorunu olarak görülse de esasen bu kültürel, bölgesel, dinsel, toplumsal ve ekonomik sınırları aşan küresel düzeyde bir insanlık sorunudur. Son yıllarda, cinsiyete dayalı şiddetin son bulmasında erkeklerin rolü ve erkek işbirliği, kadına yönelik şiddetin sonlanması hareketinin önemli bir unsuru haline gelmiştir. Ancak erkeklerin şiddetle mücadeledeki rol ve görevlerinin önemini vurgulayan, halkı bilinçlendirmeye yönelik çok daha fazla çalışmaya gereksinim vardır. Kadına yönelik şiddetin temel sorumlusu olan erkeklerin, aynı zamanda kadına yönelik şiddetin sonlanmasında önemli mücadeleler de olabileceğini gösteren çalışmaların vurgulanması gerekmektedir (Körükçü vd., 2012: 397).

3.9. Öğretmenliğin Cinsiyeti

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre ise öğretmenlik, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Türk Dil Kurumu'nun Genel Türkçe Sözlüğünde ise ‘Mesleği bilgi öğretmek olan kimse’ olarak tanımlanmıştır. Can’a (1997: 8) göre öğretmen; çocuğa gerçek hayatı gösterecek bir öğretici, çocuğa belli enformasyonu ve bilgi birikimini kazandıracak bir eğitici, çocuğu topluma hazırlayan bir toplumsallaştırıcı, okul aile ve çevre ortamlarını tamamlayacak şekilde bir araya getiren bir kaynaştırıcıdır.

Cinsiyet ayrımı yapılmadan, tüm meslek gruplarında, hem kadın hem de erkeklerin çalışıyor olmalarına rağmen Türkiye de dahil olmak üzere birçok ülkede eğitim kurumlarında genellikle kadın öğretmenler görev yapmaktadır. En fazla okul öncesi ve ilkökul

kademelerinde olmak üzere OECD ülkelerinde öğretmenlerin büyük bölümü kadınlardan oluşmaktadır (OECD, 2015). Toplumsal kültür bazı meslekleri kadınlara, bazılarını ise erkeklere yakın göstererek meslek tercihlerini etkilemektedir.

Ülkemizde gerek çalışma şartları, gerek çalışma saatleri, gerekse maaşı dolayısıyla öğretmenlik kadın mesleğidir gibi bir algı bulunmaktadır. Özellikle okul öncesi ve ilkököl kademesinde anne ve babalar çocuklarını kadın öğretmene göndermek istemektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin bir yönlendirmesi olan bu durum son zamanlarda değişiyor olsa da, toplumun genelinde bu düşünce hakimdir.

Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 2013 yılında yapılan anket çalışması kadın ve erkek öğretmenlerin çoğunluğunun, öğretmenlik mesleğinin kadınlara daha uygun bir meslek olmadığı fikrinde oldukları görülmüştür. Katılımcı öğretmenlerden kadın olanların yüzde 77'si, erkek olanların ise yüzde 73'ü öğretmenlik mesleğinin kadınlara daha uygun olmadığını söylemişlerdir (POST Araştırma Enstitüsü, 2013: 24).

Yapılan başka bir araştırmada ise, Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yapılan araştırmanın aksine, araştırma katılımcılarının yaklaşık % 85'inin öğretmenlik mesleğini bir kadın mesleği olarak algıladıkları görülmüştür (Yaman vd., 2001: 65).

Tedmem tarafından 1700 öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilen Öğretmen Gözüyle Öğretmenlik Mesleği isimli çalışmanın raporu 24 Kasım 2014 tarihinde yayınlanmıştır. Raporda 'Öğretmenlik kadın mesleğidir' cümlesine katılımcı öğretmenlerin % 50,6'sı tamamen katılıyorum, % 31,8'i ise kısmen katılıyorum cevabını vermiştir.

Bu çalışmada ise katılımcı öğretmenlerin konu ile ilgili düşüncelerini almak için "Öğretmenliğin cinsiyeti var mıdır? Bu konu ile ilgili fikirleriniz nelerdir?" diye sorulmuştur. Öğretmenlerin geneli, öğretmenliğin bir cinsiyeti olmadığını, kadın erkek ayrımı olmadan herkesin bu işi yapabileceğini, cinsiyetten çok öğretmenlikte vicdanın ve özverinin ön planda olduğunu ve işi iyi yapanın öğretmen olması gerektiğini söylemişlerdir. Katılımcıların bazılarının bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

Ö9 "Bana göre öğretmenliğin cinsiyeti yoktur. Sınıfa girince öğrenci herkes için öğrencidir. Verimlilik önemlidir burada. Erkek mi daha faydalı bayan mı daha faydalıdır. Bazen erkekler verimsiz oluyor, bazen de kadınlar üretken olamıyor. Bu mantıkla düşündüğüm zaman bence öğretmenliğin cinsiyeti yoktur. Olamamalıdır da. İşini kim daha iyi yapıyorsa o yapmalıdır."

Ö3 "Öğretmenliğin bir cinsiyeti olduğunu düşünmüyorum. Kadınlar daha anaçtır o yüzden daha iyi öğretmen olur gibi bir bakış açısı var ama bazen erkeklerinde bizden daha sabırlı olduğunu gözlemliyorum. Babacan bir tavrın da çocuklara yardımcı olabildiğini düşünüyorum çocuklara. Tamamen kişilikle alakalı bir durumdur bu bence. Sabır, vicdan ve özveri olduktan sonra öğretmenlikte cinsiyet tartışılacak veya fark yaratacak bir durum değil."

Ö5 “Öğretmenliğin cinsiyeti yoktur bence. Öğretmenlik vicdan işidir. Cinsiyetten çok, işi iyi yapmakla alakalıdır bence öğretmenlik.”

Ö6 “Kadın ya da erkek ne fark eder ki. Önemli olan kısım işi kimin yaptığından çok nasıl yaptığı. İyi yaptıktan sonra kadın da yapabilir, erkek de bence.”

Ö7 “Öğretmenliğin cinsiyeti yoktur. Öğretmenliğin vicdanı vardır. Öğretmen olmak bir cinsiyete dayalı olarak değil de, insanlığa dayalı olarak bence değişiyor. Vicdanı içinde hissedip öğrencilere yaklaşabilen onlara kol kanat geren ve bir şeyler öğretmeyi amaç edinen kişiler öğretmen olmalı. Erkek ya da kadın olması kişinin öğretmen olmasını etkilemez.”

Toplumda, öğretmenlik mesleği kadınlarla bütünleşmiştir. Okullardaki yöneticilik ve üst makamlardaki yöneticilik konumları ise erkeklerin kontrolü altındadır. Üst makamlarda kadınların yer almasında en büyük engel toplumsal beklentilerdir. Çünkü toplumdaki algı, bir kadının ilk olarak ev işleriyle, daha sonra eşi ve çocuklarıyla ilgilenmek zorunda olması yönündedir. Kadınların ve erkeklerin temel görevleri toplumsal cinsiyet rollerine göre belirlendiği için kişiler durumu normalmiş gibi görmektedirler.

Ö11 “Öğretmenliğin cinsiyet ile ilgili bir kavram olduğunu düşünmüyorum. Öğretmenlik vicdan ve gönül işidir. İşini en iyi yapan kimse o öğretmen olmalıdır. Bunu cinsiyet belirlememelidir. Erkek anasınıfı öğretmeni kadından daha iyi yapabilir işini. Önemli olan işini düzgün yapmaktır bence.”

Ö12 “Öğretmenliğin cinsiyeti yoktur. Her ne kadar kadınlar için iyi bir meslekmiş gibi görünse de bence o şekilde değil. Kim yapabiliyorsa o yapmalı bence. Birde sadece okuldaki dersle bitmiyor ki öğretmenlik. Toplumda her aşamada devam ediyor.”

Ö16 “Öğretmenlik cinsiyete özgü bir şey değil bence. Herkes öğretmen olabilir. Herkes bu işi yapabilir. Önemli olan hakkını vermek. Toplumunu yönlendiren bir meslek aslında bakarsanız. Eski saygınlığı yok ama önemli bir meslek. Kadın erkek fark etmez. Doğru yapmak, vicdanla yapmak gerekir diye düşünüyorum.”

Bu görüşler temelinde kadın ve erkek öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinin cinsiyetlendirilmesiyle ilgili çok büyük algı farklılıkları olmadığı söylenebilir. Bu çalışmada yapılan görüşmelerde, toplumda öğretmenliğin kadınların daha anaç olması dolayısıyla kadın mesleği gibi algılandığına da vurgu yapılmıştır. Tezcan’a (1991: 78) göre, öğretmenlik mesleğinin kadınlar tarafından seçilmesinde birçok etken bulunmaktadır. Kadınların öğretmenlik mesleğini seçmelerinin amacı, kadın öğretmenler için çocuk sevgisi, toplumsal yargıların öğretmenliğin kadınlara uygun olduğunu söylemesi, kamu kurumlarında devlet güvencesi ile memur olmanın güvenilirliği, tatillerin diğer iş alanlarına göre daha uzun olmasıdır.

Öğretmenliğin cinsiyeti olmadığını söyleyip, özellikle okul öncesi ve ilkököl öğretmenlerinin kadınlara daha çok yakıştığı görüşünü dile getiren, “kendi çocuğumu kadın anasınıflı öğretmene vermek isterim” diyen öğretmenlerde olmuştur. Aslında bu düşünceler, nadirde olsa erkeklere yapılan cinsiyet ayrımcılığı için bir örnek oluşturmaktadır.

Ö13“Bence cinsiyetle ilgili bir şey değil bu. Ama şu da var. Çocuğumu anasınıflına verirken kadın öğretmen tercih ederim diye düşünüyorum aslında. Daha anne gibi olacağı için belki de. Yanlış bir düşünce olabilir ama öğretilen bu bize sanki. Bir korku olabilir belki de bu konuda. Çocuğuma bakabilir mi? Ona iyi davranır mı diye?”

Kadınların anaçlığı ile öğretmenliğin birlikte tanımlanması, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının toplumdaki etkisini göstermektedir. Ö13, öğretmenliğin cinsiyetle ilgili olmadığını belirtmiştir. Ancak, kendi çocuğunun anasınıflı öğretmenin kadın olması isteğini de dile getirmektedir. Bir sonraki ‘öğretilen bu bize sanki’ cümlesi ise toplumsal cinsiyetin nasıl öğrenildiğinin en güzel örneğidir.

Ö10 “Genelde bu şekilde bir düşünce var tabii ki. Aslında olmaması gerek. Kadınlara daha uygunmuş gibi görünüyor öğretmenlik ama bakıldığında öyle değil. Her dersin her öğretmenin ayrı ayrı özellikleri var. O sebeple bir cinsiyetten söz edilmemeli. Ama çalışma saatlerinin belli olması, maaşı vb özelliklerinden dolayı kadınlara daha uygunmuş gibi bir yaklaşım var toplumda.”

Yukarıdaki katılımcılardan Ö10’un da vurguladığı gibi, öğretmenlik, kamusal olan ve maaşı düşük mesleklerden biridir. Aynı zamanda öğretmenlik kariyer yapma ve kendini geliştirmeye çok açık olmayan ancak mesai saatleri belli olan ve tatil günlerinin çok olması dolayısıyla kadınlar tarafından çokça tercih edilen bir meslektir. Genellikle alt ve orta sınıf ailelerin ve çoğu ilköğretim mezunu olan anne babaların çocukları tarafından tercih edilmektedir (Yaman vd., 2001: 58). Eğitim ve toplumsal cinsiyet ile ilgili literatür, öğretmenlik mesleğinin geleneksel olarak kadınlaştırılmış, yani kadınlara özgü olarak algılanan bir meslek olarak geliştiğini söyler (Boyle, 2004: 4). Görüşleri alınan öğretmenlerden bazılarının düşünceleri şu şekildedir.

Ö2 “Öğretmenliğin cinsiyeti yoktur ama okulöncesi öğretmenliğini bayanlarımıza daha çok yakıştırıyorum. Bunun sebebi de o yaş grubundaki çocuklara daha iyi eğitim sağlayabileceğini, daha çok şey verebileceğini düşündüğüm için. Erkek öğretmenlerde yapabilir tabii ki. Ama genel anlamda görüşüm bu.”

Ö4 “Erkek öğretmenlerin ve kadın öğretmenlerin küçük bir oranda da olsa erkekliğin veya kadınlığın getirmiş olduğu ya da toplumun onlara yüklemiş olduğu rollerden kaynaklı hatalar yaptığını

görebiliyorum. Kadın öğretmenlerin annelik ile öğretmenlik arasındaki çizgiyi kaçırdıklarını gözlemliyorum. Erkek öğretmenlerinde fiziki olarak güçlü olmalarından dolayı bilgisiyle değil de fiziki özelliklerinden ötürü öğrenciye saygınlık kurmaya çalıştığını düşünüyorum.”

Boyle’un öğretmenlik mesleğinin geleneksel olarak kadınlaştırılmış olduğu şeklindeki ifadesi, Ö2 ve Ö4’ün görüşlerinde de görülmektedir. Toplum tarafından kadına yüklenen anaçlık ve korumacılık gibi rollerin öğretmenlik mesleğinde ön plana çıkması öğretmenlerin annelik ile öğretmenliği karıştırmalarına sebep olabilmektedir.

Gönel vd. (2012: 116) yapmış oldukları araştırmaya göre; genel olarak cinsiyet ayrımcılığı literatüründe, fen-edebiyat ve eğitim dalları toplumda “kız meslekleri” olarak bilinen meslekler arasında yer alan bulguları doğrular nitelikteki istatistiklere sahiptir. Kadınların cinsiyet özelliklerine bağlı olarak; samimi, içten, sevgi dolu olmalarına karşın erkeklerin daha disiplinli ve mesleğe daha ilgili oldukları yargısı meslek seçimlerinde belirleyici olabilmekte ve erkeklerin “erkeksi” meslek şeklinde tanımlanan uğraş alanlarını daha fazla tercih ettikleri bilinmektedir (Ersoy, 2009: 217).

3.10. Katılımcı Öğretmenlere Göre Günümüzde Kadının Durumu

Tanzimat Dönemi ile birlikte Osmanlı Devleti’nde birçok alanda yenilikler başlamıştır. Bu dönemle birlikte kadınlar için yeni bir dönem başladığı söylenebilir. Kartal’a (2008: 216) göre özellikle eğitim alanında yapılan yeni düzenlemeler, kadının kamusal alanda yer almasına öncülük etmiştir. Yine Tanzimat Dönemi’nde kadınların lehine olacak şekilde bazı kanunlarda değişiklikler yapılmıştır.

Değişen kanunlarla birlikte yasak olan birçok şey belirli oranda özgürleşmiş, özellikle edebiyat ve düşünce alanlarında kadınları savunan, kadınlara yeni haklar verilmesi ile ilgili makaleler yazılmaya başlanmıştır. Yazarların birçoğu kadın ve erkeğin eşit olmasını gerektiğini savunmuşlar ve çok eşlilik kavramına karşı çıkmışlardır.

II. Meşrutiyet’in ilanından sonra ise kadınlar kendi derneklerini kurmaya başlamışlardır. Türk Kurtuluş Savaşı ile kadın erkeğin yanında yer almış ve erkeklerle birlikte savaşmıştır. Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte kadın hakları açısından çok önemli kararlar alınmış ve kanunlar çıkarılmıştır. Ülkemizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğinde kadınlara birçok hak verilmiştir. Atatürk’e göre ülkede gerçekleştirilen diğer devrimlerin başarılı olmasının anahtarı kadınlar ile ilgili yapılan değişikliklerin başarıya ulaşmasına bağlıydı.

Türk kadınına yaklaşık bin yıl süren ikinci sınıf insan olma konumundan kurtararak, onun toplum içinde erkekle eşit ve onurlu bir yer almasını sağlamaya yönelik önemli somut

adımların atılmaya başlanması yalnızca 100 yıllık bir geçmişe sahiptir (Kaymaz, 2010: 361-362). Kadına yönelik negatif cinsiyet ayrımcılığının Türk toplumunun gelişmesinin ve çağdaşlaşmasının önündeki en büyük engellerden biri olduğu gerçeği geç de olsa anlaşılmuştur. Bu gerçek, yıllar içerisinde yapılan çalışmalar, çıkarılan kanunlar ile daha iyi konuma getirilmeye çalışılmaktadır.

17 Şubat 1926'da kabul edilen ve 4 Ekim 1926'da uygulamaya konulan Türk Medeni Kanunu sayesinde erkek ve kadın yasa önünde eşit sayılmaya başlamıştır. Yıllarca erkeğe bağımlı yaşamak zorunda kalan ve tek görevi ev işi, çocuk ve eşinin ihtiyaçlarını karşılamak olan kadın, iş ve sosyal yaşama girmekte geç kalmıştır. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kadının iş hayatına ve sosyal hayata girişi, eğitim düzeyinin yükselmesi, teknolojik imkanların artması, artan iş imkanları ve çocukların bakımı için kreş ve anaokulu gibi yerlerin açılması ile kolaylaşmıştır.

Ancak, toplumda halihazırda ön planda olan ataerkil anlayış kadının özellikle kırsal kesimlerde ikinci planda kalmasına sebep olmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin koyu bir şekilde uygulandığı bölgelerde yapılan birçok çalışmaya rağmen kadın ikincil konumdan kurtulamamıştır. Kadının gelişmesinin toplumsal gelişmeyle paralel olduğu görüşü benimsenmeye başlamış olsa da gerek ataerkil yapı gerekse siyasi karar verenler kadının ikincil plandaki rolünden memnundurlar.

Tablo 3.10. Cinsiyete Göre Seçilmiş Göstergeler 2017 Yılı

Seçilmiş göstergeler	(%)		
	Toplam	Erkek	Kadın
Okuryazar olmayan nüfus oranı (25+ yaş)	4,8	1,5	8,0
Yüksekokul veya fakülteden mezun nüfus oranı (25+ yaş)	16,7	18,9	14,5
İstihdam oranı (15+ yaş)	47,1	65,6	28,9
İşgücüne katılım oranı (15+ yaş)	52,8	72,5	33,6
Genç işsizlik oranı (15-24 yaş)	20,8	17,8	26,1

Ülkemizde kadınların ve erkeklerin durumlarını ve konumlarını anlamak için resmi istatistiklere bakmak yeterli olacaktır. Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere Türkiye'de kadınlar tüm istatistiki verilerde ikinci plandadır. 25 yaş üzeri okuryazar olmayan kadın nüfus oranı erkeklerin 5 katından fazladır. İstihdam oranına bakıldığında ise 15 yaş üzeri erkeklerin istihdam oranının kadınların oranının neredeyse 3 katı olduğu görülmektedir.

Benzer durum işgücüne katılım oranında da görülmektedir. Genç işsizlik oranı ise yine kadınlarda erkeklerden daha fazladır. İstatistikle ilgili kadınlar adına pozitif yönde ilerleyen

tek konu yükseköğretim cinsiyet eşitliği endeksidir. Yükseköğretim cinsiyet eşitliği endeksinde 2008 yılından itibaren sürekli olarak kız öğrenciler adına yükselme olduğu görülmektedir.

Yükseköğretim istatistiklerinde diğer bir artış ise kadın profesör oranında olmuştur. 2008-2009 eğitim öğretim yılında oran % 27,4 iken 2017-2018 yılında % 31,2 olmuştur. Kadın büyükelçi oranındaki artış da dikkat çekicidir. Dış İşleri Bakanlığı'nın açıkladığı verilere göre kadın büyükelçi oranı 2009 yılında % 10,8 iken 2018 yılında % 22, 1 olmuştur.

2012 yılında Türkiye'de üst düzey ve orta kademedeki kadın yönetici oranı % 14, 4 olarak açıklanmıştır. 2017 yılında bu oran %17,3 olarak açıklanmıştır. Çalışma saatlerinde kişisel ya da aile ile ilgili sorunlar dolayısıyla birkaç saat izin almada kadınların erkeklere göre biraz zorlandıkları görülmüştür. Erkeklerde izin almada sorun yaşayanların oranı % 8,8 iken kadınlarda % 10,3'tür.

İşgücüne katılım oranı incelenirken eğitim durumuna bakıldığı zaman eğitim seviyesi yükseldikçe kadınların işgücüne katılım oranlarının da yükseldiği görülmektedir. Okuma yazma bilmeyen kadınların işgücüne katılım oranları % 15,9'dur. Bu oran ilkokul ve ortaokul seviyesinde eğitim almış olan kadınlarda % 27,7, liseden mezun olmuş olan kadınlarda ise % 34,3'tür. Meslek lisesi mezunu olan kadınlarda ise işgücüne katılım oranı düz liselere göre daha fazladır. Bu oran % 42,6'dır. Yükseköğretimden mezun olmuş olan kadınlarda ise bu oranının % 72,7 olduğu açıklanmıştır.

Öğretmenlerin kadınların günümüzdeki konumu ile ilgili görüşlerini almak için "Günümüzde kadının toplumdaki konumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?" sorusu sorulmuştur. Üç katılımcı hariç diğer tüm katılımcılar kadının toplumdaki konumunun iyi olmadığı şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlere ait görüşlerin bazıları şu şekildedir:

Ö1 "Ağzımızda sürekli eşitlik kelimesini söylüyoruz ama maalesef kadın erkekten bir adım geridedir. Ona yüklenen misyon bu şekilde. Kısıtlamalar çoktur kadınlar için."

Ö2 "Günümüzdeki kadının toplumdaki yerini çok iyi görmüyorum. Maalesef ataerkil bir toplumuz. Geçmişten gelen bazı şeyleri sorgulamamışız. Günümüzde kadın cinayetleri zaten ortada, her gün kadına şiddet haberlerini de görüyoruz. Bu birazda ekonomik yapıyla alakalı. Ekonomik özgürlüğünü alamıyor birçok bayanımız. Ailesi de destek sağlayamadığı için yalnız kalıyor. Erkeğe muhtaç kalıyor, bu da çeşitli şiddete maruz kalmasına sebep oluyor. Sadece fiziksel şiddet değil, sözel şiddete de uğruyor. Bu konuda daha çok çalışma yapılması gerektiğini düşünüyorum. Kadınların ülke yönetiminde söz sahibi olması gerektiğini düşünüyorum. Milletvekili sayısında sayıları yeterli değil. Okullarımızda başarılı öğrencilerimizin çoğu kız öğrencilerimiz. Ataerkil bir toplum olduğumuz için erkek öğrenciler daha serbest, bu da ders çalışmayı biraz daha geri plana atıyor. Dışarıda sosyal anlamda daha rahat gezebiliyor. Kız öğrencilerimizi dışarıya çok fazla salmadığımız için ders çalışmaya

daha çok zaman ayırırlar. Bu sebeple daha başarılılar. Umarım bu başarılı kızlarımızı ileriki yıllarda ülke yönetiminde daha çok adapte halde görebiliriz. Bunlarla ilgili çeşitli projeler yapılması gerekiyor. Genel anlamda kadının toplumdaki yerini iyi görmüyorum.”

Ö3 “Kadının konumunu oldukça kötü buluyorum hatta gelişirken daha da iyiye gitmesi gerekirken daha kötü noktalara geldiğimizi düşünüyorum. Özellikle ülkemizde cinsiyet olarak ayrıştırılıyor, cinsiyet olarak görevlerimiz var. Kadın hep bunu yapmalı, erkek hep bunu yapmalı gibi bir algı söz konusu. Kadın bazı şeyleri kesinlikle yapamaz, ya da erkek için de geçerli bu söylediklerim. İyi bir noktada olduğumuzu düşünmüyorum. Birbirimizi insan olarak kavrayıp, insan olarak bakıp, insan olarak değerlendirmedığımız sürece de bu sorunu aşabileceğimizi düşünmüyorum. Her zaman kadın, erkek ya da bir etiket olduğu sürece uzlaşmanın sağlanamayacağını düşünüyorum, sağlıklı bir toplumun oluşabileceğini düşünmüyorum. Sadece birbirimizi insan olduğu için sevebilecek konuma geldiğimizde, sadece insan olduğunu bilerek bu şekilde bakabildiğimizde bir şeyler yoluna girer diye düşünüyorum.”

Sadece hukuksal düzenlemeler ile kadının ikinci planda kalmasının, yaşadığı baskı, şiddet ve diğer olumsuz olayların önüne geçilemeyeceği bir gerçektir. Kadına karşı pozitif ayrımcılık yapılırken bile kadının içinde bulunduğu olumsuz koşullar düşünülmeden sadece o günü kurtarmak amacıyla yapılan çalışmalar sonuç vermemektedir. Bu sebeple, kadının erkekle eşit durumda olmasına sekte vuran tüm koşulları ortadan kaldırmak gerekmektedir. Bunun içinde devlet erki belli bir süre pozitif ayrımcılığı eşitsizliği ortadan kaldırmak adına kanunları ve yetkilerini kullanarak ön plana çıkarmalı ve bunu temel hedefi olarak görmelidir.

Ö4 “Kadın günümüzde pozitif ayrımcılıkla bir yerlere getirilmeye çalışılıyor. Ama ben pozitif ayrımcılığın da doğru bir uygulama olduğunu düşünmüyorum. Her birey eşittir, her birey ortak bir düzlemde aynı işleri yapabilecek niteliktedir. Elbette bazı meslekler kişiye ve cinsiyete özel olabilir. Ama bunun da eğitimle bir şekilde giderilmesi gerektiğini düşünüyorum. Kadına günümüzde toplumda biraz daha geri planda durması gerektiği söyleniyor toplum tarafından, bu yanlışın düzeltilmesi için çalışmalar yapılması gerektiğini düşünüyorum.”

Pozitif ayrımcılık, bir toplumda dezavantajlı konumdaki insan gruplarının lehine geliştirilen politika, strateji, yöntem ve uygulamaların bütününe verilen isimdir. Pozitif ayrımcılık uygulamaları adı geçen dezavantajlı kişilerin iş ve eğitim yaşamında ayrıcalıklı muamele görmeleri amacına yönelir. Literatür ve uygulamada pozitif ayrımcılık kavramının yanı sıra; Yapıcı eylem (affirmative action) tersine ayrımcılık, tercihlili muamele, gibi kavramlar da kullanılmaktadır.

Bu çerçevede kadınlar başta olmak üzere, dini, etnik ve ırksal azınlıklar pozitif ayrımcılık uygulamalarına tabi olan gruplara örnek olarak gösterilebilir (Robertson, 1993:7; Fullinwider, 2011: 6; Kellough, 2006: 3). Sartori'nin de açıkladığı gibi, eşitlikçi davranmak

eşit sonuçlar doğurmamaktadır. Yasaların eşit uygulanması, yasalar önünde eşitliği sağlamakla kalır. Eşit sonucun ortaya çıkması, “eşit olmayan araçları” gerektirir. Bu da farklılıkları dikkate alarak, farklı davranarak gerçekleşir (Sartori, 1993: 380).

Ö10 “Kadın günümüzde gerileyen bir konumda. Hakları daha fazla gibi görünüyor ama üzerlerindeki baskı daha fazla toplum içinde. Daha çok karışılıyor kadına son zamanlarda. Gerilediklerini ve zaman içinde daha da ikinci plana atıldıklarını düşünüyorum. Kullanılan dil kötüleşti kadına karşı.”

Ö12 “Kadının durumu bazı şartlar açısından iyiye gidiyor belki ama genel olarak kalıplara sokulmaya çalışıyor kadınlar. Kıyafet ve davranış kalıplarına. Kimseyi ilgilendirmeyen konularda kadınlar üzerinde baskı yapılıyor. Anneler gününde ve kadınlar gününde hatırlanan bir birey değildir kadın. Hayatın her anında vardır. Unutmamak gerekir bun. Bu sebeple geriye gidiş olduğunu düşünüyorum tüm yapılan çalışmalara ve kampanyalara rağmen.”

Dünya Ekonomik Forumu’nun ‘Cinsler Arası Uçurum’ raporuna göre, Türkiye 135 ülke arasında 124’üncü sıradadır. Yine Avrupa ve Orta Asya bölgesinde Türkiye’nin kadınların ekonomik katılım ve fırsat eşitliği açısından sonuncu sırada olduğu görülmektedir. (World Economic Forum, 2012: 24, 340).Türkiye’nin halihazırda ciddi bir “kadın sorunu” bulunmaktadır. Bu sorun toplumsal yaşamın tüm noktalarında çok önemli bir kadın-erkek eşitsizliği şeklinde gözlemlenmektedir.

Ö7 “Kadının toplumda yeri olduğunu erkekler açısından pek düşünmüyorum. Aslında biz kendi kendimize yer almaya çalışıyoruz. Bu her anlamda, maddi olarak, çalışma yaşamında veya dışarı çıktığımızda gezmek için bile biz kendi kendimize bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Toplum bizi bu konuda kabullenmekte zorlanıyor. 50 - 60 yıl önce daha rahattı bence kadınlar, daha rahat giyiniyorlardı, kimse karışmıyordu, kimseyle problem yaşamıyorlardı. Ama şimdi etek giyip dışarı çıksan herkesin gözü üzerinde, neden giydin, ne işin var bu kıyafetle dışarıda, kadın dediğin evinde oturur tarzı muhabbetler başlıyor hemen. Büyüklerimizden duyduğumuz çok rahat bir şekilde dışarı çıkılabiliyorlarmış, istedikleri gibi giyinebiliyorlarmış. Şu an daha kötü durumda kadınlar.”

Ö6 “Kadın gittikçe eziliyor toplumda. Baskı artmış durumda. Kesinlikle kötüye bir gidiş var. Kimse de buna aldırmış etmiyor. Evet daha çok dışarı çıkıyor kadın. Geziyor. Ama bu buzdağının görünen tarafı. Ya evdeki hali, işteki hali. Hep kalıplar içerisinde. AVM’ye gidip gezdiğinde kendini özgür hissediyor birçok kadın. Ama aslında önemli bir dönemde Türkiye’de kadın. Kanmaması lazım üzerinde oynanan oyunlara.”.

Kadının toplumda cinsel bir obje olarak görülmesi de diğer önemli bir sorundur. Günümüzde ataerkil söylemler çerçevesinde kadın bedeninin cinsel obje olarak görülmesinin devam ettiğine tanık olmaktayız. Kadın giydiği kıyafetten oturmasına, konuşmasından

gölüşüne kadar ataerkil anlayış tarafından toplumda hep eleştirilmektedir. Toplumsal cinsiyetin kadını ikincil konuma sürüklemektedir. Bu ikincil konum da kadını erkek karşısında güçsüz, pasif ve edilgen bir statüye yerleştirir.

Ö15 “Maalesef zaman geçtikçe kötüye gidiyor kadının toplumdaki durumu. Cinsel bir obje olarak görüyor kadın toplumda. Giydiği kıyafetten konuşması gerekenlere dar toplum şekillendirmeye çalışıyor kadını. Bu kötüye gidiş demektir bence.”

Ö16 “Kötüye gidiyor kadının durumu son zamanlarda. Zihniyet çok farklılaştı. Her şey namus üzerinden konuşuluyor. Gülmesi bile sorun olan bir cinsiyet oldu kadın. Kimsenin karışmaması gerekir kadına. Baskılamak yerine cesaretlendirmek gerekir kadını. Potansiyelini gösterebilmesi için.”

Bu düşüncelerin yanı sıra kadının toplumdaki yerinin iyi olduğunu, kötünden iyiye doğru bir ivme kazandığını düşünen katılımcılarda bulunmaktadır. Bu katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

Ö14 “Daha ön planda kadın. Çok yapılan çalışma var. Daha çok yönetim kademelerinde görebiliyoruz kadınları son zamanlarda. Bu da iyiye işaret ama yine de yeterli değil. Daha çok ilerlememiz lazım. Özellikle kırsal bölgelerde kadının güçlü olduğunu göstermek gerekir. Asıl baskı oralarda var. Çok iyi olmasa da iyiye doğru gittiğini düşünüyorum.”

Ö8 “Süreç olarak bakarsak geçmişten günümüze kadın belli zamanlarda pasif durumdaydı. Şu an her konuda aktifler. Cumhuriyetin ilk yıllarında seçme ve seçilme hakkından da biliyoruz. Şuan daha iyi durumda. Toplumda her rolde kadın var. Otobüs şoförü, taksi şoförü görebiliyoruz. Futbolda bile bayan hakemleri görebiliyoruz artık. Erkeklerin daha içinde olduğu bir spor olmasına rağmen. Kadın daha aktif bir konuma geldi. Belli bir kesimde var tabii ki buna karşı olan. Ama genel olarak kadın kendini geliştirerek, bilinçlenerek, daha iyi eğitimler alarak belli seviyelere geldi.”

Ö9 “Bölgesel olarak değişiyor bu konu. Bazı bölgelerde kadın çok geri planda, bazı bölgelerde de biraz daha kadın ön plana çıkarılıyor sanki bir sorun varmış gibi. Aslında bir sorun yok ama varmış gibi ön plana çıkartılıyor. İki cinsinde toplumdaki rolleri ayırır. İkisi de birbirini tamamlayan varlıklar. Erkek bayan olmadan olmaz, bayanda erkek olmadan olmaz. Dolayısıyla sevgi saygı çerçevesinde hayattaki rolünü devam ettirmelidir diye düşünüyorum. İkisi de birbirine bağlı varlıklardır. Evliliklerinde ilk iki yıldan sonrası karşılıklı anlayış ve sevgidir. Anlayışa dayalı birliktelik oluşur. Bu anlayış ve birliktelik yoksa evlilikler yürümüyor.”

Özellikle kadınlar toplumsal cinsiyet nedeniyle ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Dolayısıyla, önyargılar ve kalıp yargılar sebebiyle ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. Cinsiyet kalıp yargıları ve toplumların önyargıları zaman içerisinde çok az değişiklik göstermektedir. Kadınların çalışma yaşamları annelik, çocuk sahibi olma ya da yaşlı anne babasına bakmak zorunda olması gibi etkenlerden dolayı sıklıkla kesintiye uğramaktadır.

Kadınların kariyer basamaklarını tırmanmalarında da sorunlar erkeklere göre daha fazladır. Özellikle yöneticilik tercihi yapılacağında erkekler daha fazla seçilmektedirler. Ekonomik bir kriz olduğunda ilk olarak kadınlar işten çıkarılmaktadır. Kısacası, kadınların ötekilik durumları toplumda hep varlığını korumaktadır. Bu durumun değişmesi için toplumsal düzenlemeler yapılmakta fakat kalıp yargılar sürekli olarak üretilmeye devam ettiği için kadının günümüzdeki ikincil konumu da çok fazla değişmemektedir.

SONUÇ

Toplumsal cinsiyet kavramının çeşitli boyutları ve başka konularla olan ilişkisinin de araştırıldığı birçok çalışma yapılmıştır. Günümüzde kadının öteki konumunda görülmesine ve toplumda birçok alanda hak kaybı yaşamasına neden olan cinsiyet ayrımcılığı halen devam etmektedir. Bu ayrımcılık ise toplumsal cinsiyet rolleri yoluyla maskelenmektedir.

Öğrenciler, özellikle öğretmenlerini rol model olarak, davranışlarını dikkatle takip etmekte ve taklit etmektedirler. Eğitimin bütün paydaşlarında toplumsal cinsiyet kalıp yargıları önemli rol oynamaktadır. Ancak araştırmaların birçoğu ne öğretmenlerin ne de öğrencilerin bu rolün farkında olmadıklarını göstermektedir. Okullarda öğretmenler açık bir şekilde cinsiyet ayrımcılığı yapmamaktadırlar fakat sınıf içi uygulamalar, ders programları, kullanılan eğitim öğretim yöntemleri, sınıf içi disiplin uygulamaları ve ders kitapları toplumsal cinsiyet ayrımcılığına sebebiyet vermektedir. Öğretmenlerin kız ve erkek öğrencilere karşı olan davranışları ve kız ve erkek öğrencilerle kurdukları iletişim toplumsal cinsiyet rolleri dolayısıyla farklıdır. Öğrencilere verdikleri görev ve sorumluluklar, toplumsal cinsiyet rolleri tarafından ataerkil yaşam tarzı ile yönlendirilmektedir.

Araştırmanın bulguları göstermektedir ki; geleneksel ataerkil anlayışın etkileri öğretmenlerin görüşlerinde hissedilmekte, öğretmenler her ne kadar cinsiyetçi yaklaşım içerisinde olmak istemeseler bile, toplumun yapısı, yetiştirildikleri ortam, yaşadıkları kültür ve ataerkil erkin baskısının hissedilmesi gibi durumlar sebebiyle istemsiz olarak cinsiyetçi yaklaşım içerisinde davranmaktadırlar. Öğretmenlerin, toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet eşitliği açısından geleneksel ataerkil görüşlere sahip oldukları sonucuna varmak olasıdır.

Yapılan görüşmelerde, öğretmenlerin toplumsal cinsiyet ile ilgili eğitim sahibi olmadıkları, öğretmenlerin toplumsal cinsiyet konusunda yeteri kadar bilgiye sahip olmadıkları, isim olarak tanımlı duydukları ama açıklama konusunda yetersiz kaldıkları görülmüştür. Ne öğretmenlik eğitimi alırlarken ne de sonrasında öğretmenler toplumsal cinsiyet ile ilgili eğitim almamışlardır. Bu sebeptendir ki, öğretmenler, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kavramları arasındaki ayrımı yapmakta zorlanmışlardır. Tüm eğitim fakülteleri programlarında toplumsal cinsiyet eğitimi verilmelidir. Ayrımcılık ve eşitsizlik konusunda dersler ve diğer deneyimler yoluyla öğretmen adaylarının farkındalıklarını geliştirmesi sağlanmalıdır.

Araştırmada ayrıca toplumsal cinsiyet rollerinin kadın ve erkek öğretmenler tarafından kabul edildiği ve içselleştirildiği görülmüştür. Kadın öğretmenlerin kendilerini ikinci ve pasif

konuma iten bu rolleri kabul ettiklerini gözlemlemek ise çok daha vahim bir durumdur. Öğretmenler kadını narin, duygusal, kırılgan, anaç, doğurgan ve hassas olarak nitelendirmişler, erkeğin ise fiziksel gücüne, sorumsuzluğuna, tek başına yetersiz olduğuna ve istediğini yapabilmesine atıfta bulunmuşlardır.

Öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarda kız ve erkek öğrencilere eşit davrandıklarını söyledikleri tespit edilmiştir. Öğrencileri görevlendirirken cinsiyetçi bir yaklaşımda bulunmadıkları, ancak toplumsal cinsiyet rollerinin burada da ön plana çıktığı gözlemlenmiştir. Güç ile ilgili işleri erkek öğrencilere, ev işlerine yakın, sınıf düzenlemesi gibi işleri ise kız öğrencilere yaptırdıkları sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin, sınıfın tertip ve düzeni ile ilgili sorumlulukları kız öğrencilere verdikleri, ama okula ait demirbaşların korunması gibi işleri erkek öğrencilere verdikleri görülmüştür. Kız öğrenciler, okulda baskın olan eril kültür tarafından toplumsal cinsiyet rollerine uygun bir şekilde yetiştirilmeye çalışılmaktadır. Bu bulgular daha önce yapılmış olan çalışmaların bulguları ile örtüşmektedir.

Araştırmada ortaya çıkan diğer bir husus ise, öğretmenlerin kendi aralarında cinsiyetçi bir yaklaşım içinde olmadıkları, ancak sohbet konuları dolayısıyla öğretmenler odasında ya da okul bahçesinde ayrı ayrı gruplar halinde oturdukları sonucuna varılmasıdır. Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet ile ilgili görüş ve tutumlarının eşitlikçi olduğu, kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre bu konuda daha duyarlı oldukları görülmektedir.

Diğer bir bulgu ise, öğretmenlerin aile reisi kavramını kabul etmedikleridir. Daha önce yapılan çalışmaların aksine aile reisliği kavramı öğretmenlerin karşı çıktıkları bir kavram olmuştur. Öğretmenlerin aile içerisinde kararların ortak fikir ile verilmesi konusunda hassas oldukları anlaşılmıştır. Verilecek olan kararların erkek ya da kadın tarafından değil, ortak bir kararla, konu hakkında daha çok bilgisi ve deneyimi olan kişinin görüşlerinin doğrultusunda verilmesi gerektiğinin üzerinde durmuşlardır.

Kadına şiddet konusuna yönelik yapılan literatür taraması ve akademik araştırmalar sonucu kadına yönelik şiddetin ayırım yapılmaksızın tüm ırk, dil, din veya toplumlarda görüldüğü sonucuna varılmıştır. Katılımcı öğretmenler de şiddetin hiçbir türünün herhangi bir canlıya yapılmaması konusunda hemfikirdirler. Hem erkek hem de kadın öğretmenler şiddetin hiçbir şekilde hak edilmeyeceğini, yapan kişilerinde en ağır şekilde cezalandırılmaları gerektiği konusunda net bir tavır ortaya koymuşlardır. Böyle bir farkındalığın olması hem kadınlar hem de öğrenciler açısından çok olumlu bir durumdur.

Çalışmadan yapılabilecek diğer bir çıkarım ise; öğretmenlerin toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirmiş olmalarına rağmen öğretmenlik mesleğinin bir cinsiyeti olmadığı ve kadın veya erkek işini iyi yapan herkesin öğretmenlik yapabileceği konusunda fikirlerinin

aynı olduğudur. Sadece okulöncesi ve ilkökul öğretmenliği ile ilgili olarak kadın öğretmenlerin anaçlığına vurgu yapmışlardır. Burada yine kadının annelik tanımı üzerinden ayrıştırılması söz konusudur. Kadın öğretmenlerin de bu şekilde düşünüyor olmaları ise durumun daha da kötü olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte araştırmada tespit edilen ve literatürle örtüşen bir başka konu, öğretmenlerin kadının toplumdaki konumu iyi olarak değerlendirmedikleri olmuştur. Kadına yapılan baskıların ve önlerine çekilen setlerin farkında olduklarını, bunun aşılması gerekliliğine önem verdikleri sonucuna varılmıştır. Kadına ve kız öğrencilere karşı pozitif ayrımcılık yaptıklarını hemen hemen tüm öğretmenler dile getirmiştir. Kadınlar ile ilgili haklar ve kanunlarda ne kadar değişiklik olursa olsun, toplumsal kalıp yargıları kadınların toplum içerisinde öteki olma durumunu değiştirmemektedir.

Toplum içerisinde kadının daha güçlü olabilmesi için kadının sosyal ve ekonomik süreçlere tam olarak katılımının sağlanmasının teşvik edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, kadın hakları konusunda toplumsal farkındalığın sağlanması ve kanunlarda yapılacak olan düzenlemelerle kadınların haklarının desteklenmesi ve sağlanması çok önemlidir. Tüm kurum ve kuruluşların, kadının statüsünün iyileştirilmesi için topyekun bir çaba içerisinde olması gerekmektedir.

Asan'a göre, "Eğitimin temel uygulayıcıları olan öğretmenler hizmet içi seminerler ve konferanslarla cinsiyetçilik konusunda bilinçlendirilmeli ve bu konuda mücadele etme konusunda teşvik edilmelidirler. Öğretmen yetiştiren Eğitim Fakülteleri de formasyon derslerinin yanı sıra cinsiyetçilik ve cinsiyetçilikle mücadele konusunda genç öğretmen adaylarına bilgi verebilirler" (Asan, 2010: 72).

Öğretmenlerin toplumsal cinsiyet ile ilgili tüm konularda eğitim almaları eşitsizliğin azalmasına, kadının ikincil plandan çıkmasına katkı sağlayacaktır. Okullarda yeniden üretilen ataerkil güç öğretmenlerin tutumları ile zaman içerisinde değişiklik gösterecektir. Üniversitelerin öğretmen yetiştiren bölümlerinde toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili derslerin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet ile alakalı konularda eğitimler almaları kullandıkları dilin, sınıf içi tutumlarının ve uygulamalarının değişmesine fayda sağlayacak ve yeni yetişen nesillerle birlikte toplum içerisinde sürekli kendini yenileyen kalıpyargıları zamanla sönme eğilimi gösterecektir.

Öğrenciyle yüz yüze ve yakın ilişki kurabilecek olan öğretmenler, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik yeni tutumların gelişmesinde önemli bir rolde bulunabilirler.

Kısa süreli farkındalık yaratma çabası içinde olan eğitimler ile değil, hem yasal olarak hem de bilinç arttırıcı uzun süreli eğitim programları ile öğretmenler eğitim almalıdırlar.

Ayrıca, öğretmenlerin yeterli eğitimi almaları sonrasında okullarında velilere de aile eğitimleri vermeleri toplumun cinsiyet eşitsizliği konusundaki pozitif anlamda değişimi hızlandıracaktır. Asan'a göre "Okul denetimleri yapan müfettişler ve okul yöneticileri çalışmalarında okul çevresini oluşturan velileri cinsiyetçi yargılardan arındırma amacı taşıyan görüşmeler ve paneller düzenleyebilirler" (Asan, 2010: 73).

Eğitim öğretim basamaklarında karşılaşılan kalıp yargılar ve ayrıştırıcı dil, eğitim ve istihdam alanlarında kadınların birey ve yurttaş olarak potansiyellerini sınırlandırmaktadır. Sorunun çözüme kavuşması için geliştirilen stratejiler, eğitimin tüm paydaşlarına odaklanarak önemli ölçüde güçlendirilebilir. Geliştirilecek olan stratejiler ile toplumsal cinsiyet duyarlılığı tüm programların içine dahil edilmeli ve öğretmen yetiştiren kurumlar zorunlu olarak verecekleri toplumsal cinsiyet dersleri ile toplumsal cinsiyetin yeniden üretilmesinin önüne geçebilmelidir.

Eğitim yoluyla öğrencilerin nesneleşmesine, ayrımcılığa uğramasına neden olan ve birçok alanda ve konuda ayrımcılığa yol açan toplumsal cinsiyet rollerinin oluşturulmasını ortadan kaldırmak için sistem içi radikal değişimlere ihtiyaç vardır. Eğitim ortamları cinsiyetçi öğelerden arındırılmalıdır. Kadınların meslek seçimlerinde geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin dışına çıkabilmesine olanak sağlayan müfredatlar geliştirilmelidir. Eğitim ortamları bu müfredatlara göre yeniden şekillendirilmelidir.

Sonuç olarak, cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin farklı şeyler olduğu ve toplumsal cinsiyet rollerinin farklı algılara yol açtığı ataerkil sistemin geliştirdiği toplumsal cinsiyet yargılarıyla kadın ve erkek arasında eşitsizliklere yol açtığı ve kadını erkeğe göre toplumda ikincil bir konuma soktuğunu bir gerçektir. Toplumdaki cinsiyetçi yapının değişmesi zor bir süreç olmakla birlikte, eğitimin tüm paydaşları bu zorlukla mücadele etmek için gönüllü olmalıdır. Öğretmenler sınıfa girdiklerinde kız ve erkek öğrencilere eşit bir gözle bakmalı, cinsiyetçi her türlü dil, materyal ve uygulamayı kullanmaktan kaçınmalıdır. Bu şekilde öğrenciler kendi potansiyellerini görme ve uygulama şansı bulacaklar ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretimini sonlandıracaklardır.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, A. (2013). “Kız Çocuklarının Okullulaşma Engelleri ve Çözüm Önerileri (Şanlıurfa Örneği)”. *EKEV Akademi Dergisi*, 17(56): 321-329
- Aksu, B., Üstün İ. (2005). *Sıcak Aile Ortamı, Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler*. TESEV Yayınları, İstanbul.
- Allana, A., Asad, N. ve Sherali, Y. (2010). “Gender in Academic Settings: Role of Teachers”. *International Journal of Innovation, Management and Technology*, 1(4): 343-348.
- Asan, Hatice T. (2010). “Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik ve Öğretmenlerin Cinsiyetçilik Algılarının Saptanması”. *Fe Dergisi: Feminist Eleştiri*, 2(2): 66-74.
- Aslan, A. (2007). *Lise Son Sınıf Öğrencilerin Cinsiyet Rollerine İlişkin Düşünceleri*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Atay, T. (2004). “Erkeklik En Çok Erkeği Ezer!”, *Toplum ve Bilim*, 101: 11-30.
- Atalay, B. (1992). *Sanayileşme ve Sosyal Değişme-Kırıkkale Araştırması*. DPT Yayınları, Ankara.
- Berktaş, F. (1996). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*. Metis Yayınları, İstanbul.
- Can, N. (1997). “Eğitim Öğretimde Etkili Öğretmen ve Yöneticinin Nitelikleri”. *Türkiye Sayısal Araştırmalar Dergisi*, 1(3).
- Caner, E. (2004). *Kutsal Fahişeden Bakire Meryem’e Toprak ve Kadın*. Su Yayınları, İstanbul
- Cengiz, K., Tol, U. ve Küçükural, Ö. (2004). “Hegemonik Erkekliğin Peşinden”. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 101: 50-70
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum Kişi ve Cinsel Politika* (çev. C. Soydemir), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Creswell, J. W. (1994). *Research Design: Qualitative and Quantitative Approaches*, Thousand Oaks, California.
- Dedeoğlu S., Öztürk M.Y. (2010). *Kapitalizm, Ataerkillik ve Kadın Emegi: Türkiye Örneği*, Sosyal Araştırmalar Vakfı, İstanbul.
- Diamond, J. (2006). *Hırçın Erkek Sendromu*, (Çev. İ. Gülfidan), Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Diekmann, A.B., Goodfriend, W. ve Goodwin, S. (2004), “Dynamic Stereo types of Power: Perceived Change and Stability in Gender Hierarchies,” *Sex Roles*, 50(3-4): 201-215.

- Doğan, O. (2012). *Upper Elementary Mathematics Curriculum in Turkey: A Critical Discourse Analysis*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Doğu E. (2001). “Şiddetin Kültürel Kökenleri”. *Bilim ve Teknik Dergisi*, 399: 40.
- Ecevit, Y. (2003). “Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışabilir?”. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 2003 Özel Eki*, 25 (4): 83-88.
- Ecevit, Y., ve Karkıner, N. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) (2015). “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği”. *Eğitime Yön Veren Eğilimler*, 7: 1-12.
- Ersoy, E. (2009). “Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği Malatya Örneği”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2): 209-230.
- Esen, Y. (2013a). “Eğitim Süreçlerinde Cinsiyet Ayrımcılığı: Öğrencilik Deneyimleri Üzerinde Yapılmış Bir Çözümleme”. *International Online Journal of Educational Sciences*, 5(3):757-782.
- Esen, Y. (2013b). “Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitiminde Toplumsal Cinsiyet Duyarlılığını Geliştirme Amaçlı Bir Çalışma”. *Eğitim ve Bilim*, 38(169): 280-295.
- Fullinwider, R.(2011). “Affirmative Action”, Edward N. Zalta (Ed.) *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, Metaphysics Research Lab, Stanford University Winter 2011 Edition, Stanford
- Gönel, F., Kaplan, Z., Üçer, E. ve Orhan, G. (2012). “Üniversite Eğitiminde Cinsiyet Ayrımcılığının Kökenleri: YTÜ Örneği”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(2): 111-120.
- Gümüşoğlu, F., (2008). “Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet”, *Toplum ve Demokrasi*, 2 (4): 39-50.
- Gümüşoğlu, F. (2004). “İlköğretim Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları”. *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma*, 3: 317-327
- Gündüz Y., (2010). “Öğretmen Algılarına Göre Kadın Öğretmenlerin Kariyer Engellerinin İncelenmesi”. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10(1): 133-149.
- Hartman, H. (2006). *Marksızmla Feminizmin Mutsuz Evliliği*, (çev. G Aygen), Agora Kitaplığı Feminist Kitaplık Dizisi, İstanbul.
- Horrocks R. (1994). *Masculinity in Crisis*. St. Martin's Press, New York.
- Jenainati, C., Groves, J. (2014). *Feminizm*, (çev. Duygu Akın), NTV Yayınları, İstanbul

- Jupp, V. (2006). *The Sage Dictionary of Social Research Methods*, Sage Publications, London.
- Kalaycı, N., Hayırsever, F., & Özcan, F. Z. (2012). *İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Algıları*. Bolu 2. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi.
- Kanbay, Y., Işık E., Yavuzaslan M. ve Keleş S. (2012). “Hemşirelik Öğrencilerinin Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Görüş Ve Tutumlarının Belirlenmesi”. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2): 107-119.
- Karakuş, G. Y. (2007). *Meslek Liselerinde Öğrenci ve Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet Algıları ve Davranışları*, Bitirme Projesi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kartal, C. B. (2008). “II. Meşrutiyetin Cumhuriyete Mirası: “Makbul Kadınlar”. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 38: 215–238.
- Kassing L. R., Beesley D. ve Frey L. L. (2005). “Gender Role Conflict, Homophobia, Age, and Education as Predictors of Male Rape Myth Acceptance”. *Journal of Mental Health Counseling*, 27 (4): 311-328.
- Kaymaz, İ. (2010). “Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye’de Kadının Toplumsal Konumu”. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 12 (46): 333-366.
- Kellough, J.E. (2006). “Understanding Affirmative Action: Politics, Discrimination, and the Search for Justice”. *Georgetown University Press*, 27(4):421-422
- Kıranlı, S. (2012). “Okul Müdürlerinin Yönetimle İlgili Davranış Biçimleri”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(40): 69-88.
- Koyuncu Şahin, M., Esen Çoban, A. ve Korkmaz, A. (2018). “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Türk Eğitim Sistemindeki Yeri: Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Gözünden”. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3 (2): 735-752.
- Körükçü, Ö., Öztunalı Kayır, G. ve Kukulcu, K. (2012). “Kadına Yönelik Şiddetin Sonlanmasında Erkek İşbirliği”. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 4(3): 397.
- Levant R. F., Richmond K. (2007). “A Review of Research on Masculinity Ideologies Using the Male Role Norms Inventory”. *Journal of Men's Studies*, 15(2): 130-146.
- Merriam, S. (1995). “What Can You Tell From An N of 1?”. Issues of validity and reliability in qualitative research. *PAACE Journal of Lifelong Learning*, 4: 50-60
- Miller, T. (2010). *Annelik Duygusu: Mitler ve Deneyimler*. İletişim Yayınları, Ankara.
- Newman, L. K. (2002). “Sex, Gender and Culture: Issues in the Definition, Assessment and Treatment of Gender Identity Disorder”, *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 7: 358-367.

- Oakley, A. (1972). *Sex, Gender, Society*. Maurice Temple Smith Ltd., London.
- POST Araştırma Enstitüsü (2013). “*Toplumsal Cinsiyet Ve Öğretmenlik: Öğretmenlerin Bakış Açısı*”. Friedrich Ebert Stiftung. Lefkoşa
- Real, T. (2004). *Erkekler Ağlamaz*, (çev. Z. Koltukçuoğlu), Kuraldışı Yayıncılık, İstanbul.
- Robertson, D. (1993). *The Penguin Dictionary of Politics*. Penguin Books, London.
- Sancar, S., Acuner, S., Üstün, İ., Bora, A. ve Romaniuc, L. (2006). *Bir de Buradan Bak: Cinsiyet Eşitsizliği Bir “Kadın Sorunu” Değil, Toplumun Sorunudur*. Yalçın Matbaacılık, Ankara.
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkânsız İktidar – Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Sartori, G. (1993). *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, (çev. T. Karamustafaoğlu, M. Turhan), Sentez Yayıncılık, Ankara.
- Sayılan, F. (2012). *Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim*, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Sayılan, F. ve Özkazanç A. (2009). İktidar ve Direniş Bağlamında Toplumsal Cinsiyet: Bir Okul Etnografisi. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 114: 51-73.
- Seçgin, F., Tural, A. (2011) “Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğretmen Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları.” *e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 6(4): 2446-2458.
- Scott, J.W. (2007). *Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz*, (çev. A. T. Kılıç), Agora Yayınları, İstanbul.
- Sönmez, V. (2005). “Bilimsel Araştırmalarda Yapılan Yanlışlıklar”. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, 18: 150-173.
- TUSİAD (2000). *Kadın/Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset (Rapor No: TÜSİAD-T/2000-12/290)*. TUSİAD. İstanbul.
- Tan, M. G. (2006). “Kadın Öğretmenlerin Anlatılarıyla Eğitimde Cinsiyetçilik”. *Kadın Çalışmaları Dergisi*, 1: 3.
- Tantekin, F. (2002). *The Attitudes of Early Childhood Teacher Towards Gender Roles and Towards Discipline*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. The Florida State University, Florida.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (1997). “*Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet*”. Ankara
- T.C. Başbakanlık ve Aile Araştırmaları Genel Müdürlüğü (2010). “*Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması*”. Ankara
- Tezcan, M. (1991). *Gençlik Sosyoloji Yazıları*. Gündoğan Yayınları, Ankara.

- Tsouroufli, M. (2002). “Gender and Teachers’ Classroom Practice in a Secondary School in Greece”. *Gender and Education*, 14(2): 135-147.
- Ulusay, N. (2004) “Günümüz Türk Sinemasında Erkek Filmlerinin Yükselişi ve Erkeklik Krizi”. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 101: 144-162.
- Unger, R., Crawford, M. (1992). *Women and Gender*. Mc Grow – Hill, New York.
- Williams, Raymond (2005). *Anahtar Sözcükler: Kültür ve Toplumun Söz Varlığı*, (çev. S. Kılıç), İletişim Yayınları, İstanbul.
- World Health Organization (WHO) (1998). “*Gender and Health*”. Technical Paper, Switzerland.
- World Economic Forum (2012). “*The Global Gender Gap Report*”, WEF. İsviçre.
- Yaman Efe, Ş. ve Ayaz, S. (2013). “Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyete İlişkin Görüşleri”. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics – Law and History*, 21(3): 118-126.
- Yaman, E., Yaman, H. ve Eskicumalı, A. (2001). “Öğretmenlik Mesleğinin Sosyo - Ekonomik Statüsü ve Bu Mesleğin Bir Kadın Mesleği Haline Dönüşmesi Üzerine Bir Araştırma”. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2: 53-68.
- Younger, M., Warrington, M. (2008). The Gender Agenda in Primary Teacher Education in England: Fifteen Los Years?”. *Journal of Education Policy*, 23(4): 429–445.
- Zeyneloğlu, S., Terzioğlu F. (2011). “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özellikleri”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40: 409-420.
- 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu
- Kadına Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı
- Eğitimde Toplumsal Cinsiyet eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi (2016)

İnternet Kaynakları

- Altınay A, Arat Y. (2014) “Kadına Yönelik Şiddet Raporu”.
<http://www.kadinmagazin.com/yasam/Turkiyede-Kadina-Yonelik-siddetRaporu/1035/>(erişim tarihi: 14.01.2019).
- Boyle, E. (2004). “The Feminization of Teaching in America”.
<https://static1.squarespace.com/static/571136450442627fff34d2f5/t/5988af33a803bbf89aea5913/1502129971611/2004Boyle.pdf>(erişim tarihi: 28.03.2019)

- Esmer, Y. (2012) “Türkiye Değerler Atlası”.
https://www.academia.edu/9620697/T%C3%BCrkiye_De%C4%9Ferler_Atlas%C4%B1_2012 (erişim tarihi:12.08.2015).
- www.kamer.org (Erişim tarihi: 18.12.2017).
- Kaya, Çabuk N. (2010). “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Eğitim”.
<http://kizlarinegitimi.meb.gov.tr/KEP-I/files/img/NilayKAYA.pdf> (erişim tarihi: 17.04.2018).
- T.C. Başbakanlık, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2008). “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008- 2013”. <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/data/54296c50369dc32358ee2c4f/Ulusal%20Eylem%20Plan%C4%B1n%C4%B1%20g%C3%B6rmek%20i%C3%A7in%20t%C4%B1klay%C4%B1n%C4%B1z.pdf> (erişim tarihi: 28.03.2019)
- TÜİK (2006). Aile Yapısı Araştırması, <http://www.tuik.gov.tr/aileyapi/menu.do>. (erişim tarihi: 14.01.2019)
- TÜİK (2016). Aile Yapısı Araştırması, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068 (erişim tarihi: 25.06.2019)
- UNDP (2001). Introductory Gender Analysis & Gender Planning Training Module For UNDP Staff, <http://arabstates.undp.org/contents/file/GenderMainstreamingTraining.pdf> (erişim tarihi: 14.01.2019)
- <http://t24.com.tr/haber/tdk-son-noktayi-koydu.913> (erişim tarihi: 14.01.2019)

EKLER

EK.1. Yüz yüze Görüşme Formu

Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

Bölüm 1: Kişisel Bilgiler

1. Okulun Adı:

2. Cinsiyetiniz: Kadın Erkek

3. Evli misiniz? Evet Hayır Evet ise çocuğunuz var mı? Kaç Tane?

4. Nerede ikamet ediyorsunuz?

5. Branşınız (Yazınız):

6. Mezun olduğunuz fakülte / yüksekokul?

- Eğitim Fakültesi
- Eğitim Enstitüsü
- Fen / Edebiyat Fakültesi
- Sosyal / Beşeri Bilimler
- Fen Bilimleri
- Diğer (belirtiniz)

7. Eğitim fakültesi mezunu değilseniz pedagojik formasyon dersleri aldınız mı?

Evet

Hayır

8. Lisansınızı hangi alanda aldınız. (Yazınız)

9. Yüksek lisans eğitimi aldınız mı/ alıyor musunuz? Evet Hayır

10. Doktora eğitimi aldınız mı/ alıyor musunuz? Evet Hayır

11. Kaç yıldır öğretmenlik yapıyorsunuz? (Yazınız)

12. Daha önce aşağıda belirtilen konularda herhangi bir eğitim aldınız mı?

Konu	Evet	Hayır
Toplumsal Cinsiyet		
Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği		
Kadın ve Erkek Kavramları		
Kadına/ Erkeğe Şiddet		
Eğitimde Cinsiyetçilik		

13. Cinsiyet ve Toplumsal cinsiyet kavramları hakkında neler biliyorsunuz?

14. Sizce Kadın nedir? Kadın deyince aklınıza nasıl bir figür geliyor?

15. Sizce Erkek nedir? Erkek deyince aklınıza nasıl bir figür geliyor?

16. Genel olarak öğretmenlerin kız ve erkek öğrencilere yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kız ve erkek öğrencilere farklı davranışlar söz konusu mu, hangi konularda, neden ve niçin olduğunu düşünüyorsunuz?

17. Öğretmenlerin kendi arasındaki ilişkiyi nasıl tanımlıyorsunuz? Cinsiyete dayalı bir fark görüyor musunuz/gözlüyor musunuz? Nasıl, niçin?

18. Sınıf ve okulunuzdaki uygulamalarda kız ve erkek öğrenciler için farklılıklar nelerdir?

19. "Aile reisi her zaman erkek olmalıdır" sözü hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

20. Kadına uygulanan şiddet ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?

21. Öğretmenliğin cinsiyeti var mıdır? Bu konu ile ilgili fikirleriniz nelerdir?

22. Günümüzde kadının toplumdaki konumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

EK.2. Etik Kurul Formu

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
KARAR

Toplantı Tarihi : 01/03/2019

Karar Sayısı : 36

Üniversitemiz Uygulamalı Bilimler Fakültesi Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü öğretim üyesi **Prof. Dr. Şerife Gözde YİRMİBEŞOĞLU**'nun danışmanlığını, **Çağdaş ÇALLIOĞLU**'nun araştırmacılığını üstlendiği, "*Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Ortaokullarda Çalışan Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet, Erkeklik ve Kadınlık Tanımlamaları: Aksu İlçesi Özelinde Bir Çalışma, Antalya*" başlıklı tez çalışması kapsamında kullanılacak olan mülakat çalışmasının uygunluğunun görüşülmesi istemi.

Üniversitemiz Uygulamalı Bilimler Fakültesi Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü öğretim üyesi **Prof. Dr. Şerife Gözde YİRMİBEŞOĞLU**'nun danışmanlığını, **Çağdaş ÇALLIOĞLU**'nun araştırmacılığını üstlendiği, "*Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Ortaokullarda Çalışan Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet, Erkeklik ve Kadınlık Tanımlamaları: Aksu İlçesi Özelinde Bir Çalışma, Antalya*" konulu mülakat çalışmasının, fikri hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğun başvurucaya ait olmak üzere, proje süresince uygulanmasının etik olarak **uygun olduğuna** oy birliği ile karar verilmiştir.

Başkan
Prof. Dr.
Osman ERAVŞAR
(imza)

Üye
Prof. Dr.
Ahmet BAYANER
(imza)

Üye
Prof. Dr.
Hilmi DEMİRKAYA
(imza)

Üye
Prof. Dr.
Mustafa ŞEKER
(imza)

Üye
Prof. Dr.
Bahattin ÖZDEMİR
(imza)

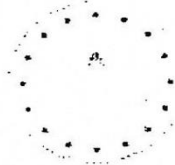
Üye
Prof. Dr.
Adnan DÖNMEZ
(imza)

Üye
Prof. Dr.
Abdullah KARAÇAĞ
(imza)

01.03.2019
A.A.Dikiş
Bil.İşl.

EK.3. İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Yazısı

Tarih ve Sayısı: 12/04/2019-18272

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 98057890-605.01-E.7208120
Konu: Anket Uygulaması

09.04.2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi :02/04/2019 tarih ve 9805 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Anabilim Dalı Öğrencisi Çağdaş ÇALLIOĞLU' nun "Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okullarda Çalışan Öğretmenlerin Toplumsal Cinsiyet, Erkeklik ve Kadınlık Tanımlamaları; Aksu İlçesi Özelinde Bir Çalışma, Antalya" adlı araştırmasını, İlimiz Aksu İlçesindeki Mehmet Nazif Günal Ortaokulu, Pınarlı Cumhuriyet Ortaokulu, Necati Başkırt Ortaokulu ve Murtuna Gazi Ortaokulunda uygulama isteği ile ilgili 02/04/2019 tarih ve 9805 sayılı yazısı, İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma Değerlendirme ve İnceleme komisyonumuz tarafından, 08/04/2019 tarihinde incelenerek "Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine Yönelik İzin ve Uygulama Genelgesi" gereğince uygun görülmüş olup, Müdürlüğümüzün 08/04/2019 tarihli ve 7120732 sayılı onayı ve uygulanacak veri toplama araçları onaylanarak ekte gönderilmiştir.

Müdürlüğümüz ve Üniversiteniz arasında yapılan "Eğitim İşbirliği Protokolü"nün 5. Maddesinin "d" bendinde yer alan "Yapılan Çalışmaların Sonuçları Taraflarca Paylaşılır" hükmü gereğince; araştırmanın bitiminde, sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında (başvuru sahibinin ekte örneği bulunan dilekçe ile) Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosuna gönderilmesi hususunda;

Gereğini arz ederim.

Mehmet KARAKAŞ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER:

- 1- Onay ve ekleri (3 sayfa)
- 2-Dilekçe Örneği(1 sayfa)

Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Ayrıntılı bilgi için: Mehmet KARAKAŞ M.İ.Ö.İ.İ.Ş. Dairesi

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI	Çağdaş ÇALLIOĞLU
Doğum Yeri - Tarihi	Bornova – 03.11.1979
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Çınarlı Anadolu Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi
Lisans Diploması	Çanakkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	2002 – 2012 Kahramanmaraş MTAL 2012 - ... Aksu Mehmet Nazif Günal Ortaokulu
E-Posta	cçallioglu@hotmail.com